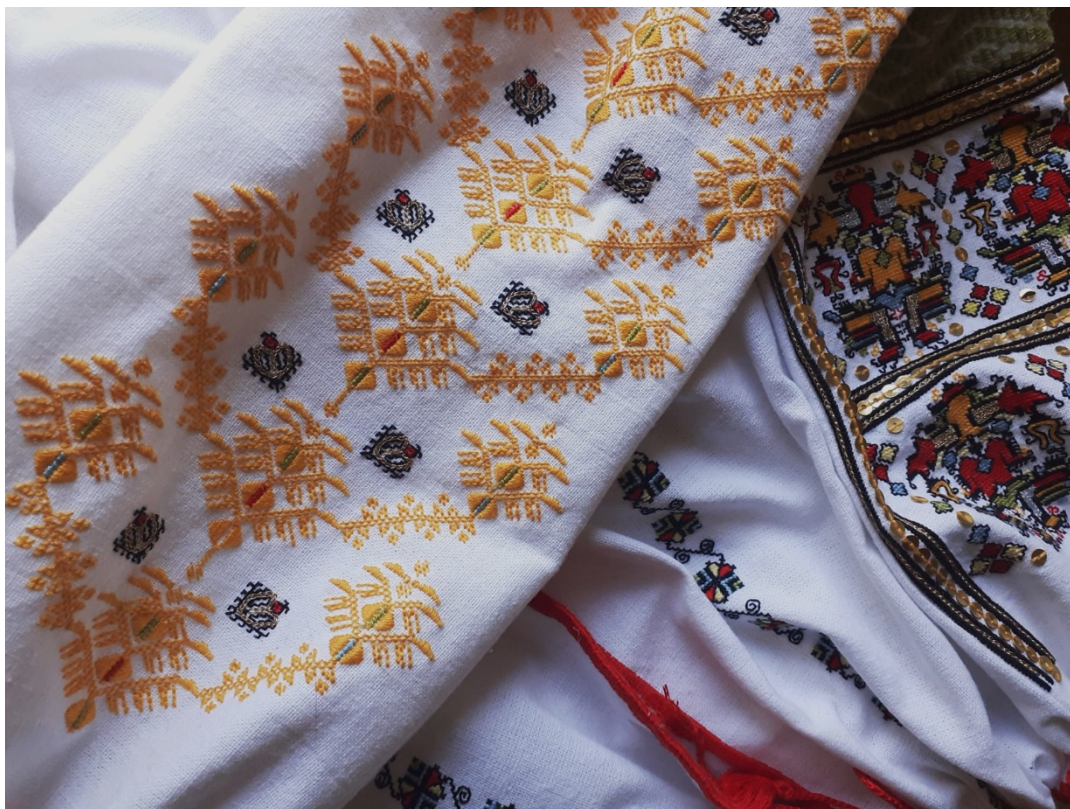

O ISTORIE ȚESUTĂ ÎN TRADIȚIA ROMÂNEASCĂ

CĂMAȘA CU ALTIȚĂ

Elevi: Crețu Evelina-Maria

Diaconu Liliana-Gabriela

Ilie Isabela

Prof. coord. Grădinaru Doru-Nicolae

COLEGIUL NAȚIONAL „GRIGORE MOISIL”, BUCUREȘTI

O ISTORIE ȚESUTĂ ÎN TRADIȚIA ROMÂNEASCĂ

Cămașa cu altiță

Elevi: Crețu Evelina-Maria, Diaconu Liliana-Gabriela, Ilie Isabela

Prof. Coord: Grădinaru Doru-Nicolae

Alțița este una dintre cele mai importante componente ale cămășii tradiționale românești, fiind o broderie amplasată pe partea superioară a mânecii, în zona umărului. Acest element distinctiv se regăsește în special în cămășile din Muntenia, Oltenia, Moldova și Bucovina, dar și în alte regiuni ale țării.

Alțița este separată de restul decorului de pe mânecă printr-o zonă numită „încreț”, care delimitează clar structura broderiei. Modelele cusute pe alțiță nu sunt aleatorii, ci transmit mesaje legate de identitatea purtătoarei, statutul social sau credințele populare. Se regăsesc motive geometrice, florale și astrale, fiecare având o semnificație aparte. Alțița se cosea manual, cu fire de bumbac, lână sau mătase, folosind culori tradiționale precum negru, roșu, galben, albastru sau verde, fiecare având o simbolistică aparte.

Deși este o zonă mică situată în colțul nordic al țării, Bucovina impresionează prin diversitatea moștenirii sale culturale. Bucovina nu se remarcă prin cantitate, ci prin diversitate și atenția deosebită în păstrarea obiceiurilor și meșteșugurilor. Bucovina a fost locuită de români încă din cele mai vechi timpuri, făcând parte mai târziu, în Evul Mediu, din voievodatul Moldovei. În anul 1775, regiunea a fost anexată de Imperiul Habsburgic, iar în 1849 a devenit oficial Ducatul Bucovinei, parte a Imperiului Habsburgic. Odată cu Marea Unire din 1918, Bucovina s-a alăturat celorlalte provincii românești, formând România Mare. După cel de-al Doilea Război Mondial, partea de nord a regiunii a fost ocupată de Uniunea Sovietică, iar în urma destrămării Uniunii Sovietice, a ajuns să facă parte din Ucraina.

Denumirea „Bucovina” ca nume propriu a fost oficial introdusă în 1775, odată cu anexarea regiunii de către Imperiul Habsburgic. În trecut, s-au folosit pentru scurt timp și alte nume, cum ar fi Arboroasa, Plonina sau Cordun. „Bucovina” poate fi tradusă ca „Țara fagilor”, deoarece provine din cuvântul slav „buk” și a sufixelor slave "-ov" și "-ina". Astfel termenul „Bucovina” se poate

traduce prin „Țara fagilor”. La 30 martie 1392, domnul Moldovei Roman I Mușat dăruiește lui Ionaș Vitezul trei sate situate pe apa Siretului, „în sus până la bucovina cea mare, pe unde se arată drumul de la Dobrinăuți...” folosind termenul „bucovina” în sensul pădurii de fagi pentru prima dată.

Un simbol important al regiunii este cămașa cu altiță, un articol vestimentar reprezentativ pentru tradiția populară românească. Această cămașă, întâlnită nu doar în Bucovina, ci și în alte părți ale României este apreciată pentru frumusețea sa, dar și pentru simbolismul adânc înrădăcinat în cultura română. Costumul popular este strâns legat de viața socială și a evoluat de-a lungul timpului, devenind tot mai sofisticat. El a crescut din punct de vedere practic și estetic de la forme simple, la forme mai complexe. O moștenire artistică valoroasă, influențată de istorie, este demonstrată prin modele brodate, culori selectate cu atenție și simboluri transmise din generație în generație. Deoarece unele articole de îmbrăcăminte s-au păstrat din Antichitate până astăzi, costumele noastre tradiționale seamănă cu figurile sculptate pe Columna lui Traian și pe monumentul de la Adamclisi. Prin urmare, portul popular nu este doar o piesă de îmbrăcăminte este, de asemenea, un simbol al identității noastre.

1. Materiale utilizate pentru confecționarea cămășilor

Printre materialele utilizate pentru confecționarea pieselor de port realizate în gospodării se numără inul, cânepa, bumbacul, lâna și blana de oaie, jder sau dihor. Cânepa și inul sunt plante cultivate încă din cele mai vechi timpuri pe teritoriul țării noastre. Descoperirile arheologice de la Garvăn-Dinogetia au scos la iveală fibre toarse de trei grosimi diferite, fiecare având o destinație specifică: firele fine erau folosite pentru țeserea pânzei, în timp ce firele mai groase, obținute din cânepa prelucrată printr-un al doilea periat, erau utilizate pentru țesături mai rezistente, precum sacii.

Mărturii documentare referitoare la utilizarea cânepii în mediul rural devin mai numeroase începând cu secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Până în secolul al XIX-lea, când a fost introdus bumbacul, culturile tradiționale de in și cânepă reprezentau principala sursă de fibre vegetale necesare pentru confecționarea pânzei folosite la cămăși și alte textile indispensabile în gospodărie.¹

¹Georgeta Stoica și Georgiana Onoiu, *Portul popular femeiesc din Suceava*, Editura Alcor, p.18.

Prelucrarea materialelor destinate confecționării costumului tradițional românesc are loc în cadrul gospodăriei. Femeia își creează propria cămașă pentru viața cotidiană, nu pentru a o vinde. Instalațiile casnice specifice reprezintă mijloacele cu ajutorul cărora își prelucrează materialele. Astfel, după recoltarea inului și a cânepii, acestea sunt supuse unui proces de topire, desfășurat în ape curgătoare sau lacuri din apropiere. După o perioadă de aproximativ trei săptămâni, materialele sunt extrase, spălate și lăsate la uscat pe gardurile gospodăriilor sau în grădini. Ulterior, acestea trec prin etapele de melitat, dărăcit, utilizându-se instrumente specifice, precum pieptenele metalic, urmate de torsul fibrelor și țeserea pânzei. De asemenea, în cazul lânii, după tunderea oilor, aceasta este supusă proceselor de spălare, dărăcire, tors și țesut, asigurând astfel obținerea materialelor necesare confecționării costumului.

Pânza este țesută din in, cânepă, borangic, bumbac sau lână, folosindu-se războiul de țesut, un dispozitiv alcătuit din două „plăși”, vătale, spată, ițe, suluri, întorcător și suveică. Pentru desfășurarea acestui proces, gospodina trebuie să dispună și de alte unelte specifice, precum vârtelnița, pe care așază jurebia (sculul), sucală, utilizată pentru înșirarea firelor pe țevi, rășchitor, destinat așezării firelor de urzeală, „lergătoare”, pe care se fixează mosoarele cu „bătătură”, furca, fusele și alte instrumente necesare prelucrării fibrelor textile.

Pe lângă aceste materiale de bază, femeia utilizează diverse elemente decorative pentru înfrumusețarea costumului său, precum fire metalice aurii sau argintii, mărgelile mici și colorate de origine veche, fluturi din metal alb și galben.² Materialele utilizate pentru realizarea broderiilor includeau lâna, cânepa, inul, blănurile, pieile și părul anumitor animale. Acestea au reprezentat, încă din epoca neolitică, resursele cele mai importante pentru confecționarea articolelor de îmbrăcăminte.³

2. Cromatica cămășii. Vopsitul vegetal

Până la apariția coloranților industriali, sâtencele foloseau vopsitul vegetal obținut, după cum îi spune numele, din fierberea frunzelor, florilor și a cojilor, fiind adăugat oțet, sare, piatră acră, calaican, zeamă de varză. Din punct de vedere cromatic, printre cele mai importante culori se numără:

² Aurelia Doagă, *Cusături Românești*, Editura Ion Creangă, pp.15-16.

³ Nicolae Dunăre, *Broderia Populară Românească*, p.11.

Negrul se obține prin fierberea cojii de arin în combinație cu calaicanul, iar **negrul brun** se obține prin fierberea cojii de nucă verde. Acesta simbolizează belșugul și fertilitatea, fiind asociat cu pământul roditor și totodată broderiile cu această nuanță sunt destinate femeilor în vârstă.

Cafeniul se obținea prin amestecul unei cantități mai mici de coajă de nucă cu zeamă de varză sau funingine amestecată cu oțet.

Galbenul se prepară prin fierberea „laptelui cucului” , plantă care crește pe costișe, în combinație cu calaican. Culoarea galben, în toate nuanțele sale, inclusiv ocru și portocaliu palid, era folosită în mod strict pentru încrețul iilor. Spre deosebire de alte părți ale iei, care au permis de-a lungul timpului accente de alte culori și motive noi, încrețul a rămas neschimbat, păstrându-și nuanțele de galben ca un element tradițional intact. Deși în cazul încrețului decorativ sau al subaltiței, specifice iilor din Bucovina, s-au adăugat și accente de alte culori, fondul principal rămânând galben.

Roșu-deschis se obține prin fierberea cojii de măr pădureț, iar în momentul în care se adaugă cenușă, calaican sau piatră acră, se obțin nuanțe mai închise. Alțițele roșii cu cusături foarte fine erau purtate de mirese în ziua nunții, totodată variația de roșu-ocru îmbinat cu negru era purtată de generațiile tinere.

Vânățul se crea prin fierberea argăselii, ceea ce se obținea printr-un amestec de coajă de mesteacăn, tărațe de grâu și care se adaugă sare sau calaican.

Albastru se obține din flori de liliac, brândușe de toamnă, viorele de pădure, culese și plămădite, ce se fierb și se amestecă cu „usuc”, grăsime de pe lâna oii, cu calaican și usturoi. Este asociat cu o culoare de doliu pentru cei dragi ce pleacă în ceruri.⁴

Bej se obține din frunze de ceapă ori din ceai rusesc, în același timp este culoarea vârstelor mijlocii, alături de liliachiul, galbenul stins, verdele și cafeniul^{5 6}

⁴ Compendiu, Ioana Corduneanu, *Cămașa de Bucovina*, pp. 8-9.

⁵ Aurelia Doagă, *Cusături Românești*, Editura Ion Creangă, p.10.

⁶ Elvira Zamfirescu-Talianu, *Cusături românești din izvoade străbune*, p.8.

3. Punctele de cusătură

Realizarea costumului popular românesc presupune stăpânirea unor cunoștințe tehnice fundamentale, esențiale pentru păstrarea autenticității. Croiala cămășii, tehnicile de broderie și materialele utilizate sunt aspecte vitale în confecționarea unei piese vestimentare care depășește simpla funcționalitate, fiind un simbol al identității culturale. Cusătura românească se remarcă printr-o complexitate aparte, necesitând dexteritate și atenție la detalii. În procesul de învățare, se pornește de la punctele de bază, precum punctul înaintea acului, tighelul și crucea.

„Punctele executate pe suprafața materialului erau, de regulă, punctul în cruce, punctul bărbătesc, punctul oblic, cusutul peste fire, lăntșorul, jumătățile de cruci, cusătura peste încreț. La acestea se adăugau cusăturile cu fir metalic, cu *fluturi* fixați printr-o mărgică colorată sau cu mărgele fixate, fiecare separat, la o distanță de două, trei fire ori, înșirate pe ață, câte două, trei, patru mărgele, luând cu acul și două, trei fire de țesătură. La terminația mânecilor, pe muchia pânzei, se cosea *ciurelul*.”⁷

Punctul înaintea acului este cel mai simplu, dar și cel mai important, pe baza lui realizându-se tighelul și punctul bătrânesc, are forma unei linii orizontale, întreruptă. Se realizează în felul următor: se scoate acul într-un punct anumit, se pășește peste 4 fire orizontale, așa apare prima orizontală, se înfige acul și se scoate pe dos, peste alte 4 fire. Se procedează în felul explicat, căpătând un șir de orizontale unde dosul este identic cu fața.

Tighelul se executa cu fire numărate. Este cusătura formată dintr-o însușire de orizontale fără interval între ele. Punctul se coase astfel: se iau trei-patru fire pe ac, se înfige acul înapoi, adică unde s-a înfipt inițial și se scoate iar peste trei-patru fire, se înfige din nou în spate și așa mai departe.

Lăntșorul este punctul rotund care se aseamănă cu zala unui lanț. După ce s-a scos firul într-un punct oarecare se înfige din nou acul în același loc, cu firul mai la dreapta, lăsându-se o mică buclă prin care trece acul și se scoate orizontal peste câteva fire având grijă ca firul să rămână tot în spatele acului sub formă de buclă. Lăntșorul se folosește de obicei pentru umpluturi, cu firul metalic, la toate cămășile țării. Se lucrează intercalat, între galoanele altiței și întrebuințează pentru completarea și înfrumusețarea motivelor ornamentale.⁸

⁷ Georgeta Stoica și Georgiana Onoiu, *Portul popular femeiesc din Suceava*, Editura Alcor, p.20.

⁸ Aurelia Doagă, *Îi și Cămăși Românești*, Editura Tehnica, pp.41-42.

Crucea este punctul care se folosește cel mai mult în ornamentarea iilor și cămășilor bărbățești. Se lucrează în două feluri: se lucrează un rând de linii oblice de la stânga la dreapta, se completează cu al doilea rând de linii oblice care se cos, de data aceasta, de la dreapta spre stânga, formându-se crucea. Pe dos apar linii verticale. Sau se lucrează în același timp liniile oblice de la stânga spre dreapta și invers, astfel încât pe dos apar două linii paralele.⁹

Încrețul este ornamentul care se lucrează sub altiță la ia cu altiță încreț și râuri. Acest punct se realizează pe baza punctului înaintea acului, cusătura făcându-se vertical, față de poziția lui orizontală, și conform modelului. Pe măsură ce un rând de linii au fost cusute, a-cestea se strâng ușor, ceea ce face ca pânza necusută să iasă în relief, astfel ieșind modelul la iveală. Încrețul se lucrează cu galben, crem ori cu alb și numai în motive geometrice. Punctul se lucrează în așa fel încât pe fața pânzei apar orizontale, iar pe dos verticale. Acesta este totodată specific altiței cămășilor din Bucovina.¹⁰

4. Zeități și simboluri

Femeile au păstrat mesajele și puterile primelor semne; le-au țesut, le-au cusut și le-au purtat. Semnele primordiale erau alfabetul folosit de oameni pentru a exprima mesaje pentru Cer. Idolii au fost concepuți de către oameni ca intermediari sacri, entități menite să faciliteze conexiunea dintre pământ și divinitate. Aceștia aveau roluri distincte, stabilite în funcție de semnele ce le erau atribuite, servind drept punți între lumea terestră și cea celestă.

Atotdăruitoarea veghea asupra nașterii, vieții și morții, fiind împodobită cu zigzaguri, linii paralele și volute; **Dăruitoarea-de-pâine** era împodobită cu romburi, linii și hașuri, promitea îndestularea; **Zeița-Pește**, împodobită cu meandre, avea menirea de a stăpâni tumultul apelor; **Zeița-Fluture** Se ocupa de regenerare și transformare, fiind împodobită cu volute și spirale; **Zeița-Pasăre** Ghida sufletele spre cer, purtând, în mod firesc, simbolul coloanei. De asemenea, era considerată ocrotitoarea torsului și a țesutului.

Coloana marchează înălțarea spre Cer. Coloana romboidală, în zig-zag, este semnul legăturii între Cer și Pământ. Este posibil ca acest zigzag să simbolizeze fulgerul, prin care Cerul i-a oferit omului Focul. De asemenea, cele două zigzaguri așezate față în față pot fi interpretate ca

⁹ Ibidem, pp. 43-44.

¹⁰ Ibidem, pp. 49-50.

reprezentări ale unor scări: una destinată ascensiunii către Cer, iar cealaltă coborârii spre Pământ. Astfel, prin intermediul coloanei, omul nu mai este izolat, ci devine capabil să comunice cu întregul Univers.

Rombul evidențiază asigurarea hranei și fertilitatea solului pentru primii agricultori, ce reprezentau aspecte esențiale ale existenței. Aceste concepte au fost simbolizate prin romb, un semn sacru al rodniciei pământului. Acest simbol a ocupat un loc central în compozițiile grafice, fiind îmbogățit cu romburi concentrice, ce sugerau pământul purtător de semințe în procesul de germinare. De asemenea, rombul era adesea umplut cu hașuri alcătuite din linii oblice sau orizontale, amplificând astfel complexitatea și semnificația sa.

Segmentele simbolizează mulțimea: **2 linii** identice redau puterea perechii; **3 linii** paralele simbolizează nașterea, cunoașterea de sine și moartea, principalele 3 etape ale vieții; **4 linii** înseamnă abundență.

Spirala simbolizează energia primordială, forța regenerativă și mișcarea universală, prezentă atât în cosmos, cât și în ființa umană. Datorită utilizării sale complexe și variate, cultura Cucuteni rămâne unică în ceea ce privește valorificarea motivului spiralei. Spirala plană, cu volute multiple, împletite armonios într-un lanț continuu, a fost preluată și adaptată de femeile din cultura Vădastra, care au transpus acest element decorativ în arta țesutului. În acest proces, liniile curbe au evoluat în spirale unghiulare, fiind integrate atât în textile, cât și în reprezentările sacre, precum figurile Zeiței-Pasăre.

Cercul reprezintă un simbol al regenerării și al mișcării continue, fără început și fără sfârșit. În special în perioada Pre-Cucuteni, acest motiv a fost utilizat frecvent sub forma cercurilor concentrice, fiind asociat cu ideea de reînnoire și cu simbolistica solară. Descoperiri recente au evidențiat un aspect inedit al culturii Cucuteni: comunitățile își abandonau periodic așezările, le incendiau și le reconstruiau de la temelie, repetând acest ritual aproximativ la fiecare 100 de ani. De asemenea, prezența a două cercuri concentrice, delimitate prin hașuri, sugerează faptul că regenerarea este posibilă doar în prezența apei. Cercul, alături de spirale, volute și alte linii curbe, era considerat un simbol ceresc, ilustrând influența divină asupra vieții.¹¹

¹¹ Compendiu, Ioana Corduneanu, *Cămașa de Bucovina*, pp. 26-27.

5. Procesul de realizare al cămășilor

Prima cusătură realizată pe ie a fost „umărul”, care unea mâneca de trup, iar această îmbinare a fost marcată prin broderie. Ulterior, decorul s-a extins și a devenit „altița”, principala zonă ornamentală a iei. Structura cămășii urmează reguli bine stabilite: altițele sunt totdeauna pe jumătate până la a treia parte mai înguste decât mâneca. Altița, ca acoperind umărul și în parte și brațul, arată două sau trei sau mai multe dungi orizontale brodate una peste alta și despărțite de olaltă prin gaitane încadrate pe laturi și jos prin o bordură. Gaitanele ce despart dungile, cât și mascatele ce încadrate pe laturi și jos altițele, sunt cusute cu lanțurile de fir de aur și de argint sau cu mărgеле sau cu mici plăcuțe rotunde de metal aurit sau argintat (fluturi). Broderia altiței are o înălțime de 10 – 20 cm. Altița trebuie să fie distinctă de restul decorului, mai îngustă decât mâneca și să conțină motive unice, legate de identitatea purtătoarei. Fiind cea mai elaborată broderie, altița era cusută separat și, uneori, refolosită pe o altă cămașă. În anumite zone, precum Bucovina, la moartea purtătoarei, aceasta era utilizată în procesiunea funerară.¹²

Pentru a ajusta mânecile mai largi, s-a introdus „încrețul”, o cusătură funcțională ce strângea materialul, având un efect similar elasticului. Aceasta era realizată printr-o tehnică specială de cusut, cu linii paralele pe față și verticale pe dos, iar cromatica sa varia regional – de la galben și ocră (în zonele românești), la roșu (la huțani) sau verde și albastru (la ruteni).

Râurii, benzile decorative de pe mânecă, au rol estetic și contribuie la echilibrul vizual al iei. Acestea sunt de două tipuri: drepte, predominante în Muntenia și Oltenia, și oblice, specifice Moldovei și Bucovinei. În unele zone, precum Vrancea, femeile au creat efecte vizuale speciale răsucind mânecile pentru a obține un aspect inspirat din moda bizantină. Broderia pieptului și spatelui varia în funcție de climat: în nord, unde femeile purtau bundiță, decorațiunile erau mai discrete, în timp ce în sud, broderia era mai bogată.

Detaliile finale, precum cusăturile decorative pentru guler și tiv, alături de „cheițele” sau „bibilurile” folosite pentru îmbinarea pânzei, adăugau un plus de rafinament. Proporțiunile ideale ale iei tradiționale au fost determinate prin analiză comparativă, stabilindu-se un raport armonios: altița și încrețul ocupă o treime din lungimea mânecii, iar râurii două treimi. Acest echilibru vizual,

¹² Erich Kolbenheyer, *Motive ale industriei casnice de broderie din Bucovina*.

denumit simbolic „ia de aur”, nu reprezintă o regulă rigidă, ci un reper estetic rezultat din măiestria și tradiția populară.

Cămașa bărbătească a fost, la rândul ei, realizată cu aceeași migală, deși decorul său era mai discret. Croiul era simplu, drept, într-o singură piesă cu poalele, dar existau și variante cu „fustanela”. Ornamentele erau concentrate pe umeri, pentru a crea iluzia unei conformații impunătoare, iar cusăturile fine în alb pe alb, ajururile și bibilurile reflectau atenția la detalii. Bărbații purtau cămașa fie cu chimir, fie cu brâu lat, țesut din lână. Cămașa de mire avea o importanță deosebită, fiind cea mai elaborată și mai lucrată piesă vestimentară masculină. Aceasta era țesută, croită și cusută chiar de mireasă, iar măiestria sa era esențială pentru viitorul căsniciei. După logodnă, urma momentul croielii, când mireasa lua măsurile viitorului soț. Cusutul cămășii devenea un ritual social – mirele venea seară de seară să-și vadă aleasa lucrând. În funcție de complexitatea modelului ales, realizarea cămășii putea dura de la o lună până la un an. Dacă mireasa întârzia, mirele era nevoit să-și prelungească așteptarea, căci fără cămașa de nuntă, ceremonia nu putea avea loc.¹³

6. Particularități ale cămășii cu altiță în alte zone ale țării

În Moldova, costumele tradiționale au fost caracterizate prin prezența râurilor costisate, chezuri sau piezuri, adică a râurilor oblici. În sudul țării, s-au întâlnit râuri dispuse în șiruri verticale, fie subtile și numeroase, cum este cazul regiunilor Râmnic și Ilfov, fie râuri impunătoare, formate din motive mari și late, specifice regiunii Muscel, unde denumirile acestora erau „codri” sau „șerpeasca”. Pe ambele maluri ale Oltului și în Oltenia, au fost preferate râurile „înfurcate”, ce semănau cu ramuri (furci) ce porneau dintr-un ax de simetrie numit „cosoi”. În județul Gorj, a apărut un tip distinct de râuri, denumit „săbiate”, unde cosoiul dispare și ramurile devin benzi evidente ce se întâlnesc în centrul mânecii, formând un unghi. După ce încrețul și-a pierdut rolul funcțional inițial, acesta a fost păstrat ca bandă decorativă, devenind o componentă esențială în structura mânecii, cunoscută sub denumirea de subaltiță. Totuși, există excepții, cum sunt iile mai recente din Muscel și Prahova, unde râurii pornesc direct din altița, repetând aceleași motive decorative. O altă excepție o reprezintă iile din perioada 1900, din zona Văii Oltului, unde întreaga mânecă este acoperită cu o broderie fină, denumită „tabla”. În aceleași perioade, iile din sudul țării

¹³ Compendiu, Ioana Corduneanu, *Cămașa de Bucovina*, pp. 30-31.

s-au îmbogățit cu fluturi (paiete) și fir metalic, iar în Bucovina, mărgelile au fost utilizate în mod preponderent pentru a înfrumuseța încrețul, dar au apărut și pe altițe, în anumite cazuri.¹⁴

7. Cămașa cu altiță în patrimoniul UNESCO

Pe 1 decembrie 2022, în cadrul celei de-a 17-a sesiuni a Comitetului Interguvernamental al UNESCO pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, desfășurată la Rabat, Maroc, a fost adoptată decizia de înscriere a elementului „Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în România și Republica Moldova” pe Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității. Cele 24 de state membre ale Comitetului au recunoscut valoarea acestui element în ceea ce privește identitatea culturală a celor două țări, precum și rolul său social important. De asemenea, au apreciat impactul său în consolidarea dialogului între comunități și în promovarea incluziunii sociale. Măsurile de salvagardare implementate, atât actuale cât și planificate pentru viitor, în cooperare cu comunitățile de purtători, au fost văzute ca esențiale în promovarea cămășii cu altiță, inclusiv prin intermediul educației formale și non-formale. În complexul proces de înscriere, implicarea comunităților de meșteșugari din România și Republica Moldova a reprezentat un aspect definitoriu al dosarului declarat câștigător.¹⁵

Bibliografie:

1. Corduneanu, I., *Compendiu Cămașa de Bucovina.*
2. Doagă, A., *Cusături Românești*, Editura Ion Creangă
3. Doagă, A., *Ii și Cămăși Românești*, Editura Tehnica
4. Dunăre, N., *Broderia Populară Românească*
5. Kolbenheyer, E., *Motive ale industriei casnice de broderie din Bucovina*
6. Stoica, G., Onoiu G., *Portul popular femeiesc din Suceava*, Editura Alcor
7. Zamfirescu-Talianu, E., *Cusături românești din izvoade străbune*
8. <https://www.cnr-unesco.ro/ro/activitate/arta-camasii-cu-altita-in-patrimoniul-unesco>

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ <https://www.cnr-unesco.ro/ro/activitate/arta-camasii-cu-altita-in-patrimoniul-unesco>

O ISTORIE ȚESUTĂ ÎN TRADIȚIA ROMÂNEASCĂ

Cămașa cu altiță

-Rezumat-

Elevi: Crețu Evelina-Maria, Diaconu Liliana-Gabriela, Ilie Isabela

Prof. Coord: Grădinaru Doru-Nicolae

Alțița este unul dintre cele mai importante elemente ale cămășii tradiționale românești, fiind o broderie amplasată pe partea superioară a mânecii, în zona umărului. Este întâlnită în Muntenia, Oltenia, Moldova și Bucovina, având un rol social și estetic. Modelele cusute pe altiță sunt transmise din generație în generație și includ motive geometrice, florale și astrale. Alțița este separată de restul mânecii printr-o zonă numită „încreț”, care este întotdeauna decorată în nuanțe de galben.

Bucovina, una dintre regiunile cu o bogată moștenire culturală, a fost parte a Moldovei, apoi anexată de Imperiul Habsburgic în 1775 și reintegrată în România în 1918. Denumirea „Bucovina” provine din slavonă și înseamnă „Țara fagilor”, fiind menționată pentru prima dată în documente în 1392.

Materialele folosite pentru confecționarea cămășilor includ inul, cânepa, bumbacul, lâna și borangicul. Aceste fibre erau prelucrate manual în gospodării, printr-un proces complex de topire, melitare, tors și țesut. Firele folosite pentru broderie erau din lână, bumbac sau mătase, iar pentru decor se utilizau și fire metalice, mărgelile sau fluturi din metal.

În trecut, coloranții folosiți pentru broderie erau exclusiv vegetali. Negrul era obținut din coajă de arin sau nucă verde, simbolizând fertilitatea. Galbenul provenea din „laptele cucului” și era rezervat încrețului. Roșul, simbol al tinereții și dragostei, se obținea din coajă de măr pădureț. Albastrul era folosit ca semn de doliu, iar cafeniul, bejul și verdele erau asociate cu vârstele mijlocii.

Cusăturile tradiționale sunt variate și complexe, printre cele mai utilizate fiind punctul înaintea acului, tighelul, lăntișorul și crucea. Punctul înaintea acului este cel mai simplu și servește drept bază pentru alte cusături. Lăntișorul este utilizat pentru umpluturi și broderii fine, iar crucea

este cea mai răspândită tehnică, fiind specifică ornamentației iilor. Încrețul, cusut cu galben, este elementul definitoriu al cămășilor din Bucovina, realizat prin strângerea pânzei pentru a crea un efect de relief.

În cultura românească tradițională, semnele și simbolurile au avut un rol esențial în exprimarea credințelor și legăturii cu divinitatea. Femeile au păstrat și transmis aceste semne prin țesut și broderie, folosind simboluri ca alfabet sacru. Zeițele primordiale, precum Zeița-Pasăre sau Zeița-Fluture, aveau roluri distincte, de la protejarea nașterii și morții, până la stăpânirea apelor sau regenerarea vieții. Printre cele mai importante semne se numără coloana, care simbolizează legătura dintre Cer și Pământ, rombul ce asigură fertilitatea și hrana, spirala ce reflectă energia primordială și mișcarea universală, și cercul, simbol al regenerării continue.

Realizarea unei cămăși tradiționale românești presupune un proces meticulos ce include cusătura „umărului”, urmată de ornamentarea „altiței” – zona principală decorativă. Altitele, mai înguste decât mânecile, conțin motive unice ce reflectă identitatea purtătoarei. De asemenea, „încrețul” servește pentru ajustarea mânecii, iar „râurii” sunt benzi decorative ce contribuie la echilibrul vizual al iilor din diverse regiuni. În unele zone, cum ar fi sudul și Bucovina, broderiile și ornamentațiile includ fluturi sau mărgel, semnificând un plus de rafinament.

Cămașa bărbătească tradițională, cu un croi simplu și drept, era decorată discret, concentrându-se pe umeri pentru a crea o siluetă impunătoare. Detaliile, precum cusăturile fine și ajururile, reflectau atenția la detalii. Era purtată cu chimir sau brâu din lână.

Cămașa de mire, realizată de mireasă, era cea mai elaborată piesă vestimentară, simbolizând statutul și maturitatea bărbatului. Cusutul acesteia devenea un ritual social, iar finalizarea cămășii era esențială pentru ceremonia de nuntă.

Cămașa cu altiță a fost inclusă în patrimoniul UNESCO pe 1 decembrie 2022, recunoscându-se importanța sa în identitatea culturală a României și Republicii Moldova. Înscrierea subliniază valorificarea acestui simbol tradițional, contribuind la promovarea și protejarea acestei arte, cu un impact semnificativ asupra dialogului între comunități și incluziunii sociale. Această reușită reflectă munca și dăruirea generațiilor de meșteșugari, ale căror tradiții continuă să fie transmise.

Proiect de conservare

Elevi: Crețu Evelina-Maria, Diaconu Liliana-Gabriela, Ilie Isabela

Prof. Coord: Grădinaru Doru-Nicolae

O Istorie Țesută în tradiția Românească: Cămașa cu Alțiță

Cuprins:

- I. Semnificație
- II. Întreținere
- III. Conservarea tradiției

I. Semnificație

Cămașa cu alțiță este un simbol al identității românești, purtând în fiecare cusătură o poveste transmisă din generație în generație. Fiecare zonă etnografică are propriile modele și palete cromatice, respectând regulile transmise din trecut. Culoarele provin din resurse naturale, iar combinațiile trebuie să fie armonioase, evitând nuanțele stridente. Broderia cămășii nu este întâmplătoare.

Simboluri precum pomul vieții, rombul sau zig-zag-ul reflectă legătura omului cu natura, pământul și ciclul vieții. Deși unele motive sunt specifice unor regiuni, ele s-au răspândit și influențat reciproc de-a lungul timpului. Modul de realizare a cămășii a evoluat, dar cea mai mare schimbare a venit odată cu artizanatul de serie, care a alterat autenticitatea meșteșugului.

După anii '60, influența industrială a redus calitatea și a distorsionat modelele tradiționale. Totuși, interesul pentru autenticitate a renăscut, iar astăzi, meșterii și pasionații redescoperă tehnicile vechi și reînvie valoarea cămășii tradiționale. Pentru a păstra această

moștenire, este esențial să ne informăm corect, să vizităm muzee și să sprijinim arta autentică, astfel încât frumusețea și simbolistica acestei piese vestimentare să nu se piardă în timp.

II. Întreținere

Pentru a păstra o cămașă cu altiță în stare bună pentru un timp îndelungat, este esențial să fie întreținută cu grijă. Grăsimea corporală poate deteriora ireversibil fibrele, așa că este importantă curățarea regulată. Cămășile nu trebuie păstrate pe umerase, deoarece greutatea broderiei tensionează firul și poate duce la slăbirea țesăturii. Se recomandă depozitarea împăturită, învelită în pânză de bumbac. Spălarea trebuie făcută manual, cu șampon sau balsam fără chimicale puternice, evitând detergenții agresivi.

Dacă nu sunt purtate des, trebuie spălate și călcate cel puțin o dată pe an pentru a preveni degradarea naturală a fibrelor. Călcarea se face pe dos, cu abur moderat, pentru a proteja broderia. Respectarea acestor reguli asigură longevitatea și frumusețea cămășilor, permițându-le să fie transmise peste generații, așa cum au fost din vechime.

III. Conservarea tradiției

Tehnologia și globalizarea au dus la o schimbare rapidă a comportamentului tinerele generații, care se îndepărtează tot mai mult de tradițiile culturale și de învățătura directă din surse scrise. Astfel, în loc să se adâncească în cărți și învățăturile tradiționale, tinerii aleg, în mod frecvent, să exploreze informațiile prin intermediul internetului. În acest context, conservarea tradițiilor românești, cum ar fi realizarea cămășii cu altiță, poate beneficia enorm de pe urma unor platforme online care pun la dispoziție informații detaliate și ușor accesibile.

Website-ul dedicat „Cămășii cu Altiță” este o resursă valoroasă în acest sens, având rolul de a educa și de a încuraja păstrarea acestei tradiții printr-un conținut digital interactiv și informativ. Această platformă online este structurat astfel încât să poată atrage tinerii interesați să învețe despre meșteșugul cusutului tradițional, oferindu-le informații despre tehnicile de realizare a cămășii cu altiță și despre semnificațiile fiecărei etape a procesului. Una dintre principalele funcționalități ale website-ului este prezentarea

detaliată a materialelor utilizate, a tipurilor de cusături, a modelelor și culorilor tradiționale. De exemplu, utilizatorii pot învăța despre cusăturile de tip „zălog”, „broderia de la gât” sau „cusătura cu boboc”, fiecare având o semnificație și o tehnică specifică. Aceste informații nu doar că oferă un ghid detaliat al tradițiilor, dar stimulează și dorința de a încerca să realizeze o astfel de cămașă acasă. În plus, website-ul include secțiuni educaționale despre alegerea materialelor adecvate, precum inul sau bumbacul, și explică importanța culorilor în broderie. De exemplu, roșul simbolizează viața, iar negrul reprezintă spiritualitatea. În acest fel, tinerii nu doar că învață despre tehnicile de cusut, dar dobândesc și cunoștințe despre valorile culturale pe care aceste cămăși le poartă cu ele. Acest proiect nu se limitează doar la păstrarea tradițiilor, ci și la revitalizarea lor. Prin conținutul educațional al site-ului, tinerii sunt încurajați să creeze propriile lor cămăși cu altă, poate chiar să încerce să aducă noi inovații într-o formă tradițională de artizanat. Astfel, website-ul devine nu doar o sursă de învățare pasivă, ci și o platformă interactivă care încurajează creativitatea și implicarea activă.

În concluzie, conservarea tradiției cămășii cu altă prin intermediul unui website reprezintă o metodă inovativă și eficientă de a atrage tineretul înapoi la tradițiile și meșteșugurile noastre. Înlocuind metodele tradiționale de învățare, cum sunt cărțile, cu instrumente digitale, acest proiect ajută la păstrarea și promovarea unui element valoros din patrimoniul cultural românesc, încurajând totodată creativitatea și participarea activă a noilor generații în conservarea acestuia.

Anexa 1 – *Cusături Românești*, Aurela Doagă, Editura Ion Creangă

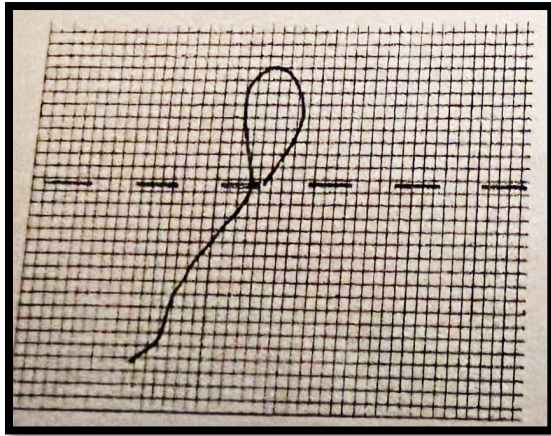

Fig.1 Punct "Înainte acului"

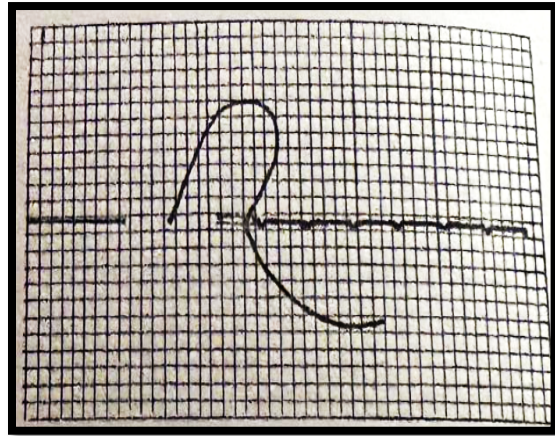

Fig.2 Tighelul

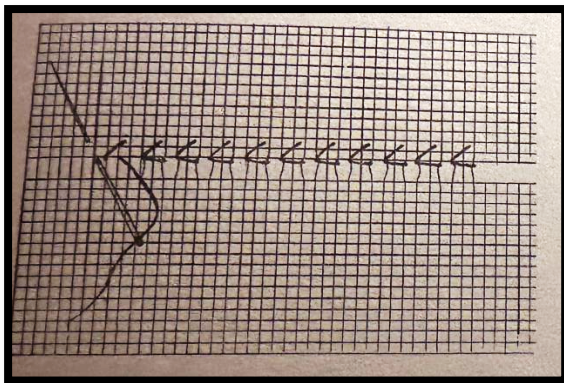

Fig.3 Tivul

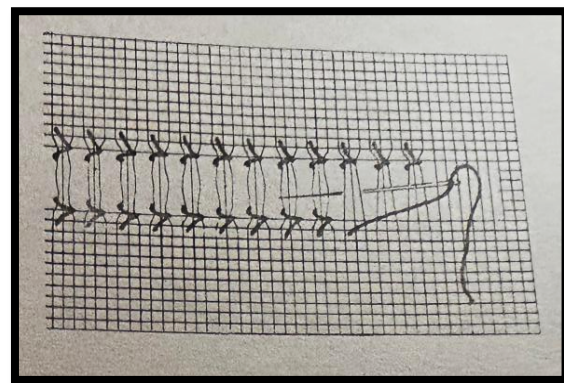

Fig.4 Tivul cu găurele

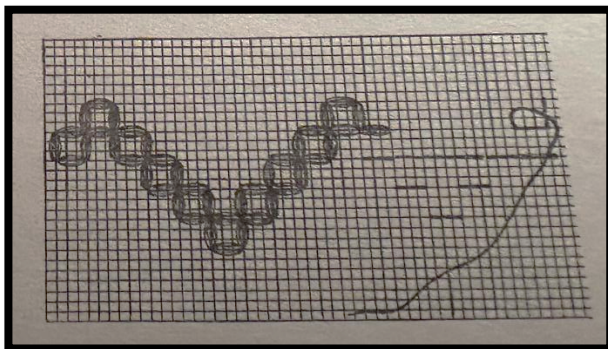

Fig.5 Punctul bătrânesc

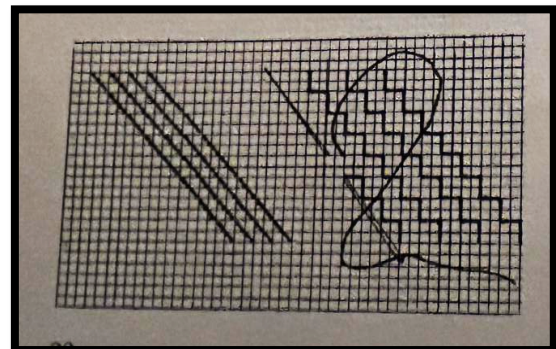

Fig.6 Tighel „În scăriță pe dos”

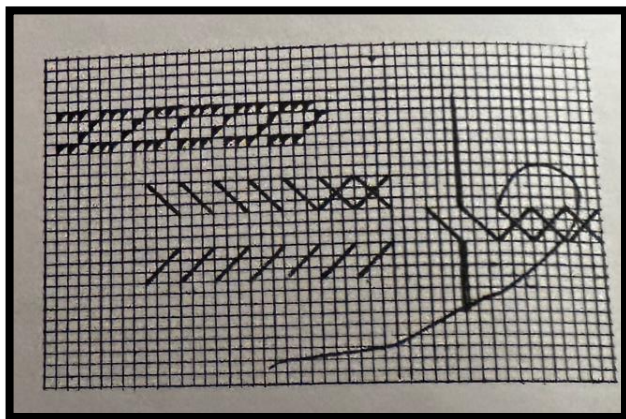

Fig.7 Crucea

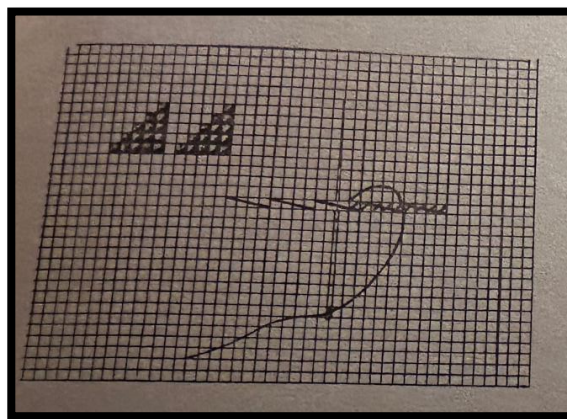

Fig.8 Butucul

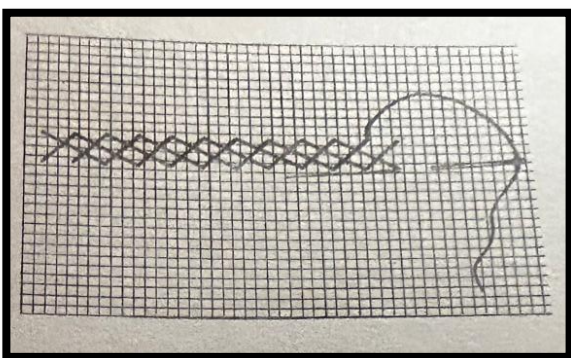

Fig.9 Brînelul/Brînașul

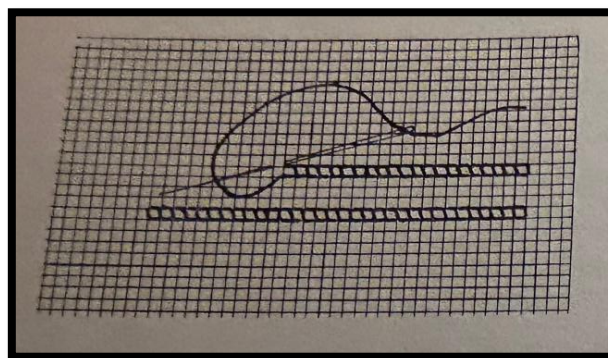

Fig.10 Obinzeli

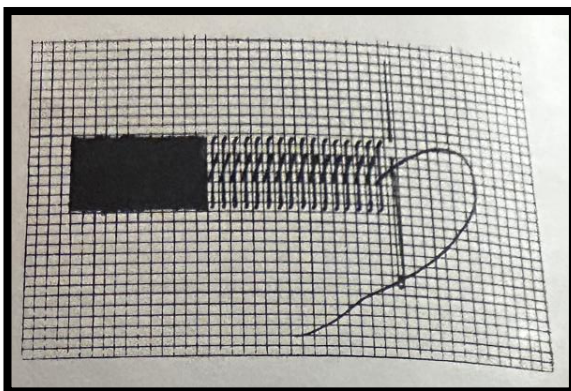

Fig.11 Punctul "Ciocănele"

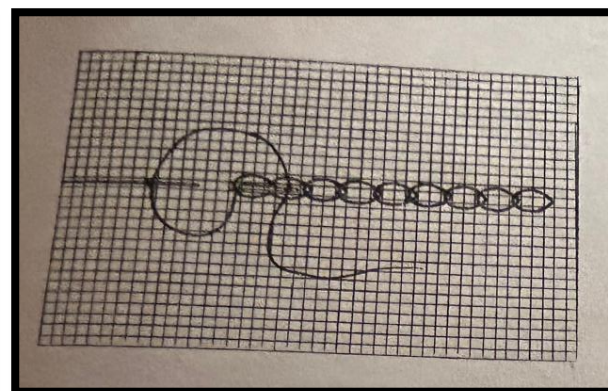

Fig.12 Lănțișorul

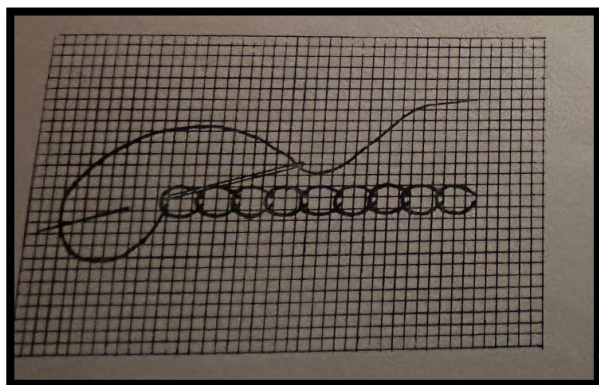

Fig.13 Lănțișorul „De Vrancea”

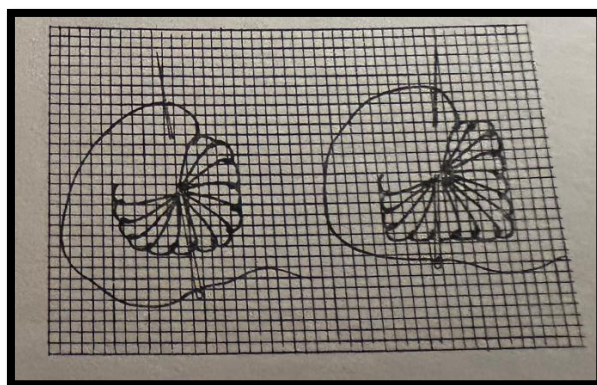

Fig.14 Gurița păpușii

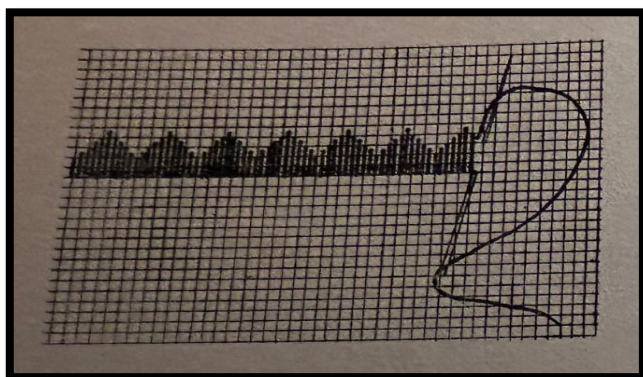

Fig.15 Punctul „La un fir” sau „Peste fire”

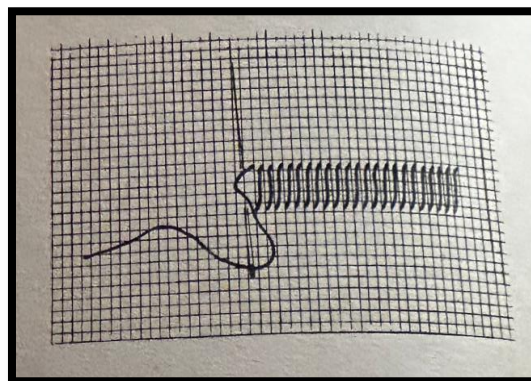

Fig.16 Drug

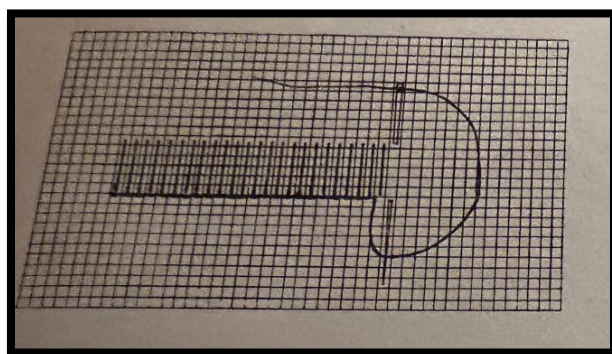

Fig.17 Festonul

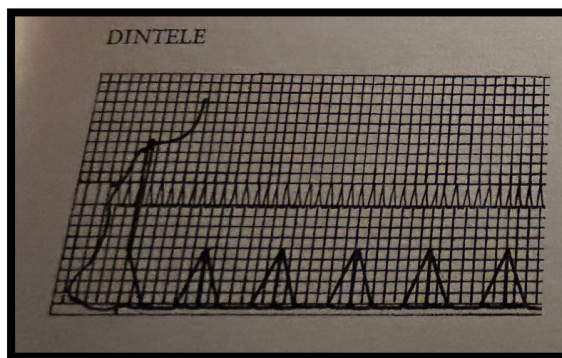

Fig.18 Dintele

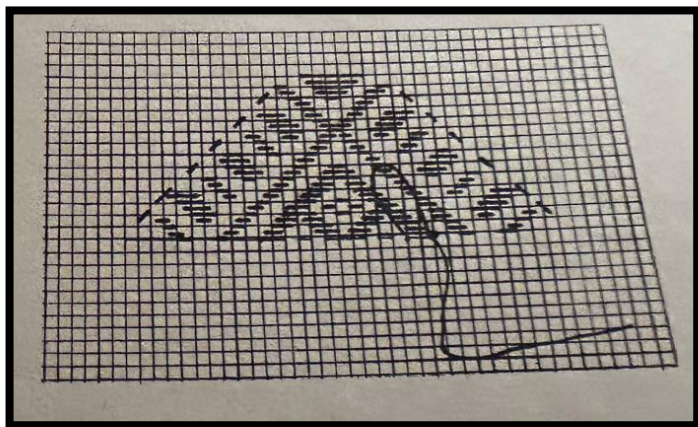

Fig.19 Punctul „Ațește”

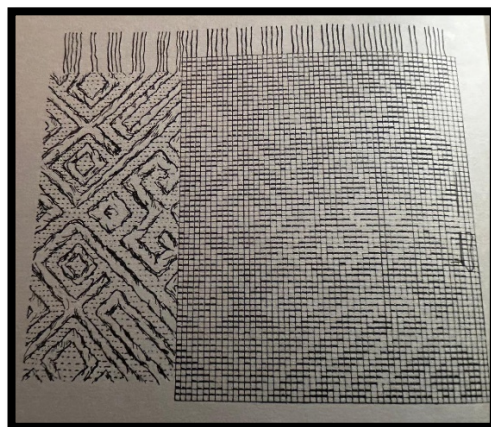

Fig.20 Încrețul

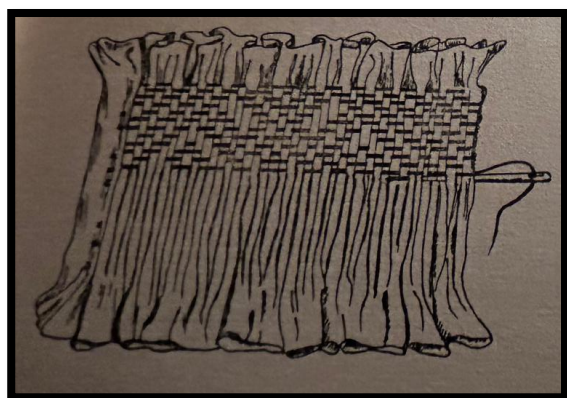

Fig.21 Punctul „De Ciupag”

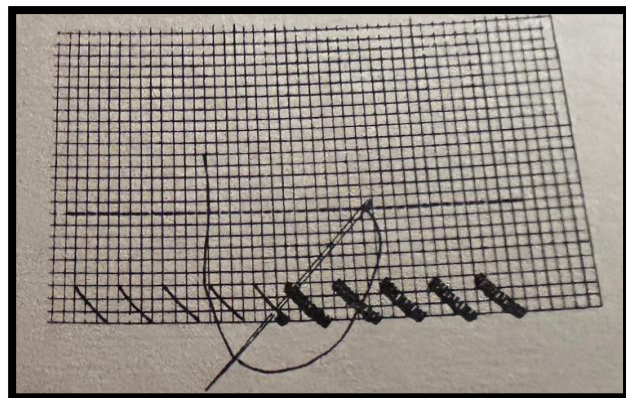

Fig.22 Mofturi

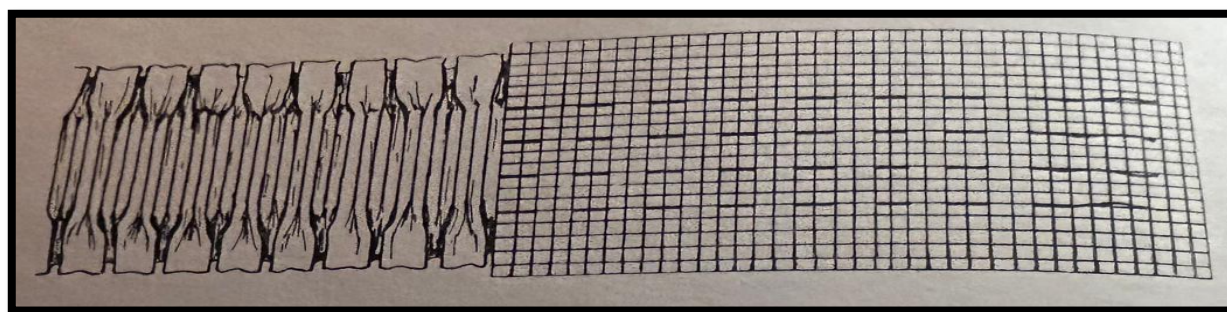

Fig.23 Creț simplu

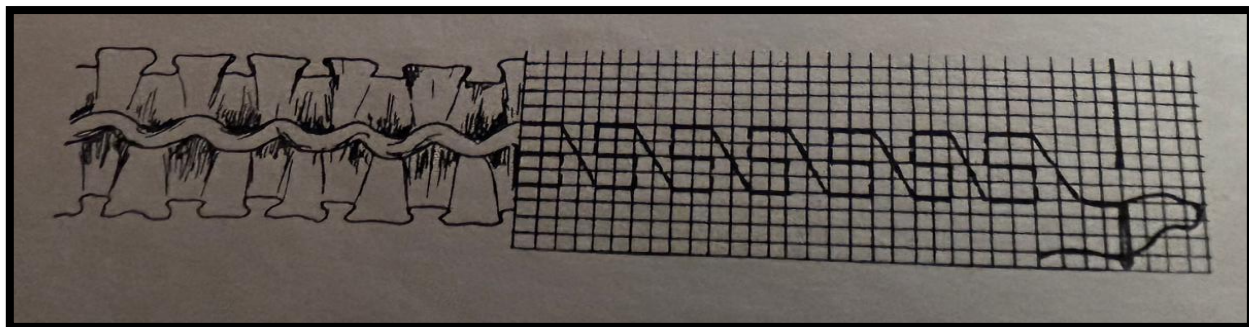

Fig.24 Creț „Pielea găinii”

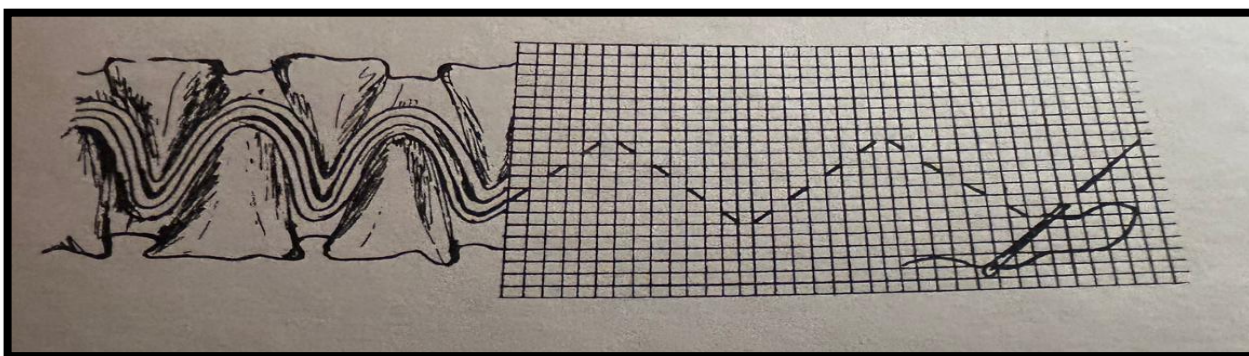

Fig.25 Crețul „Creasta puiului”

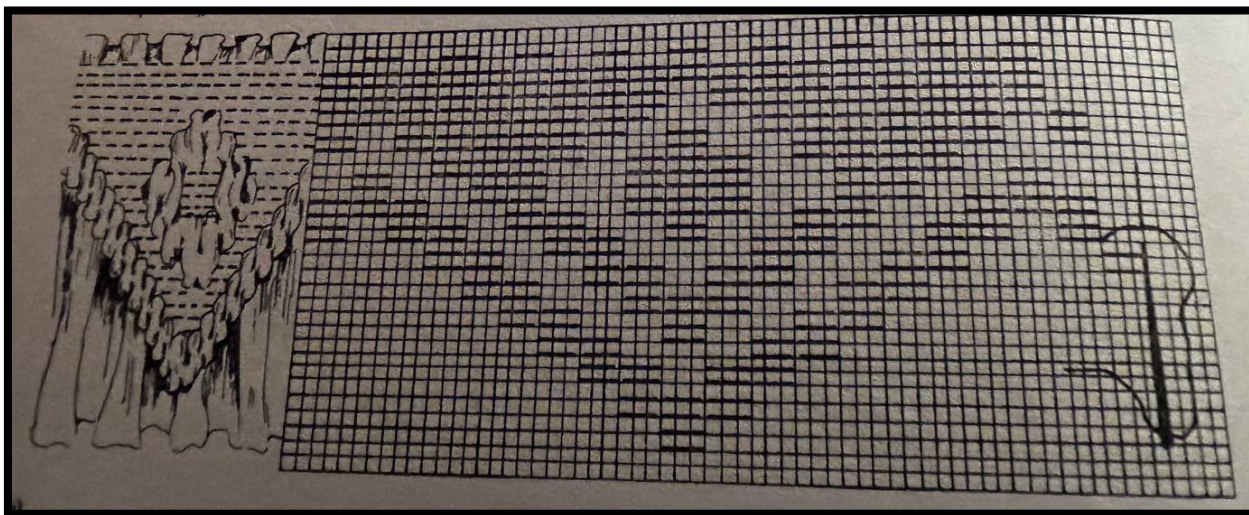

Fig.26 Crețul „În codri”

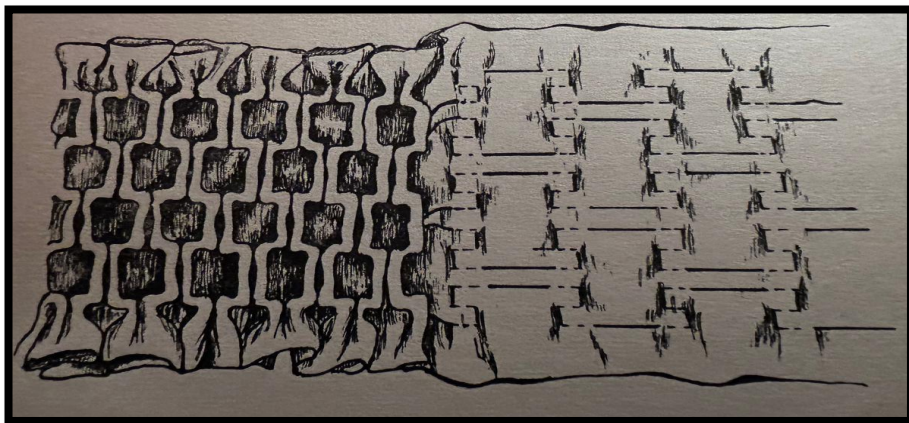

Fig.27 Crețul „De Gorj”

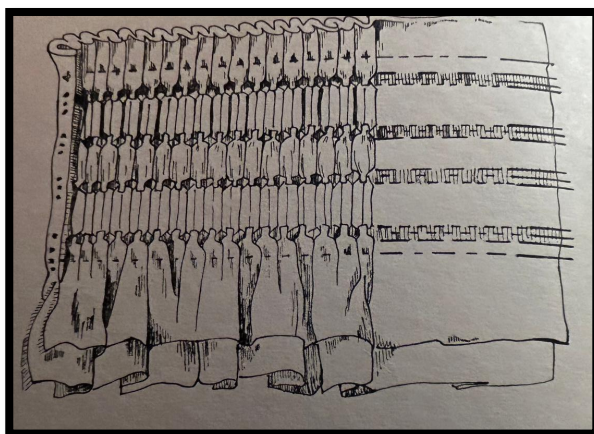

Fig.28 Crețul „De Maramureș”

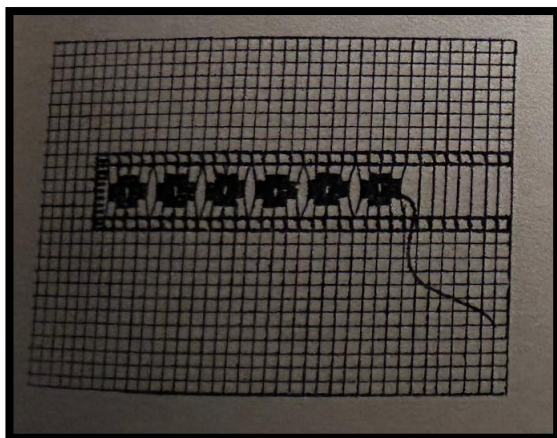

Fig.29 Șabac „Gurița păpușii”

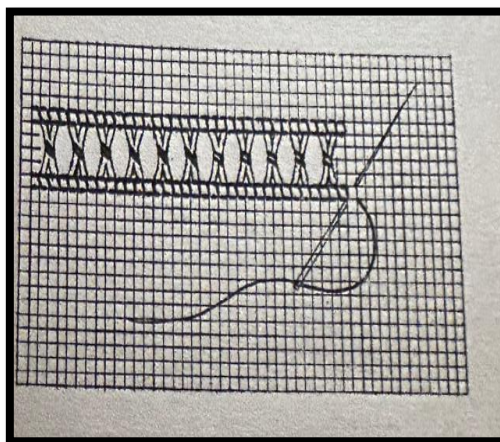

Fig.30 Șabac în „Piciorușe”

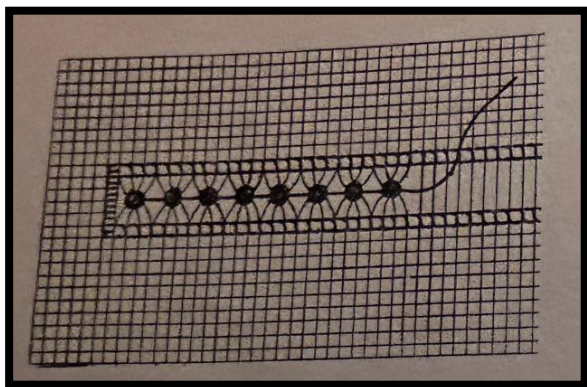

Fig.31 Păianjenul

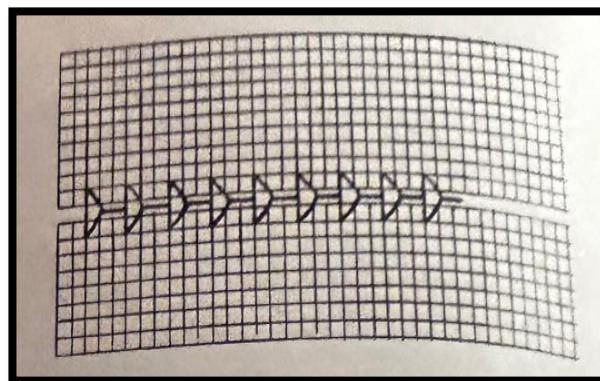

Fig.32 Cheița „Purcel”

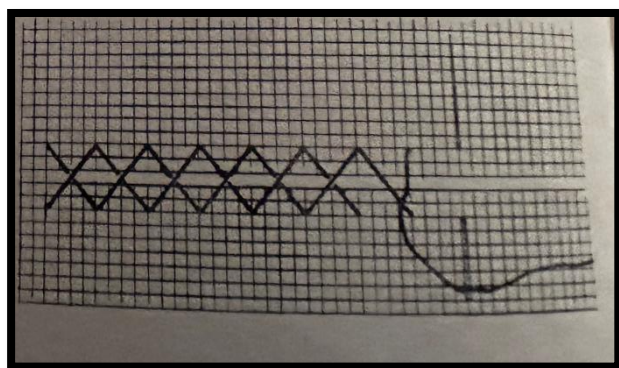

Fig.33 Cheița încrucișată

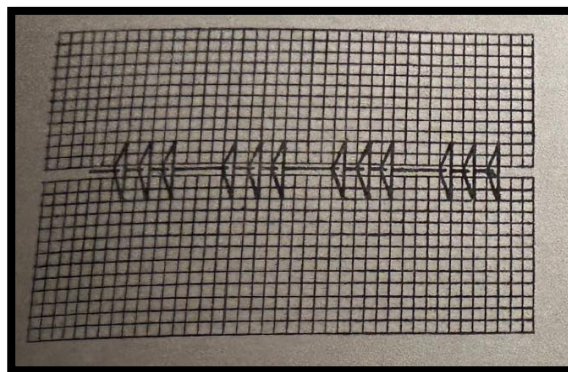

Fig.34 Cheița „Ciocănele”

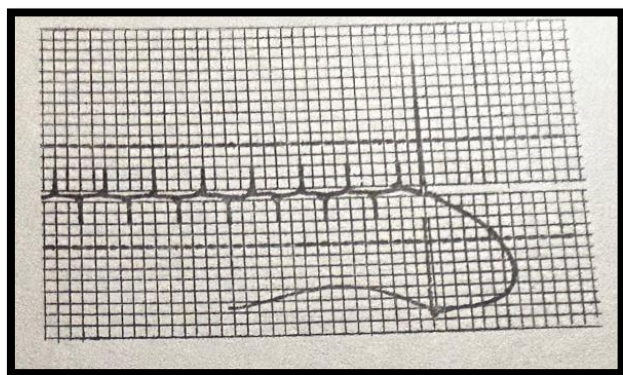

Fig.35 Cheița „În gheruțe”

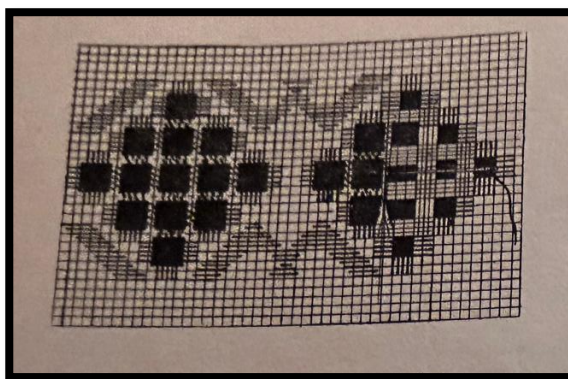

Fig.36 Tăietura/Ferești

Fig.1 - Ornamente de pe cămăși vechi realizate în punctele „șantrancă” și „cruciuliță”: 1-hulubi, motiv de pe altiță; 2- „creangă cu cocoși”, motiv de pe mânecă; 3-„cocoșei”, motiv de pe altiță

Fig.2 - Ornamente culese de pe cămăși vechi, realizate în punctul „cruciuliță”: 1-„încovoiatele”, motiv de pe gulerul cămășii bărbătești; 2-„steaua mare”, motiv de pe mânecă; 3-„scăricica în cârlige”, motiv pe gulerul cămășii bărbătești

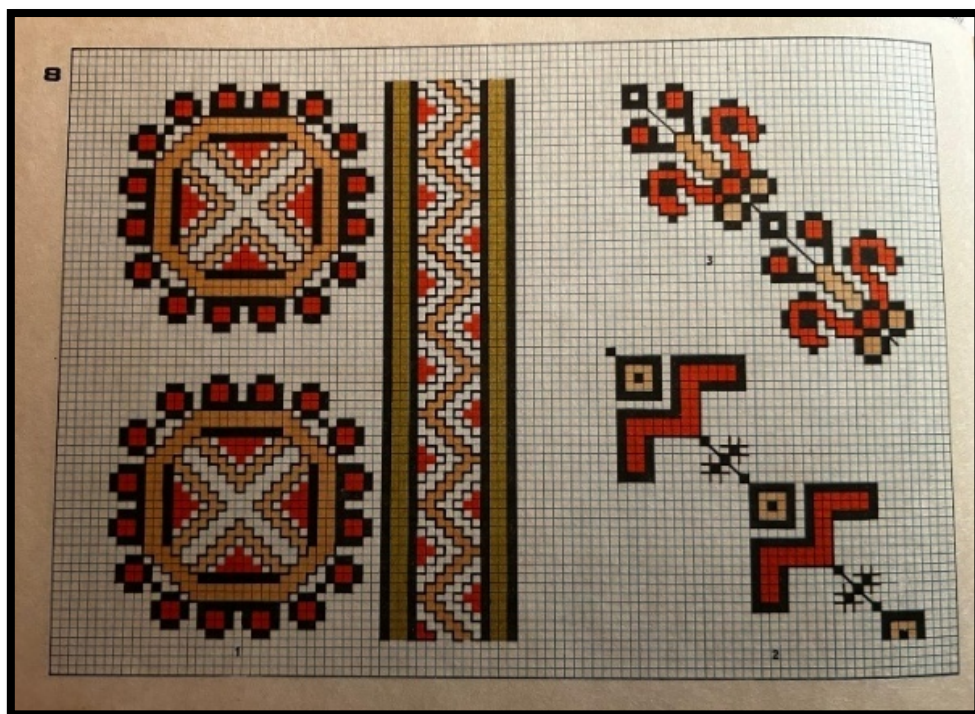

Fig.3 - Ornamente realizate în puncte „șatrancă” și „cruciuliță”: 1-„luna cu stele”, motiv pe altiță;
2- „aripi”; 3-„cîrlige și muguri”, motiv pe mânecă

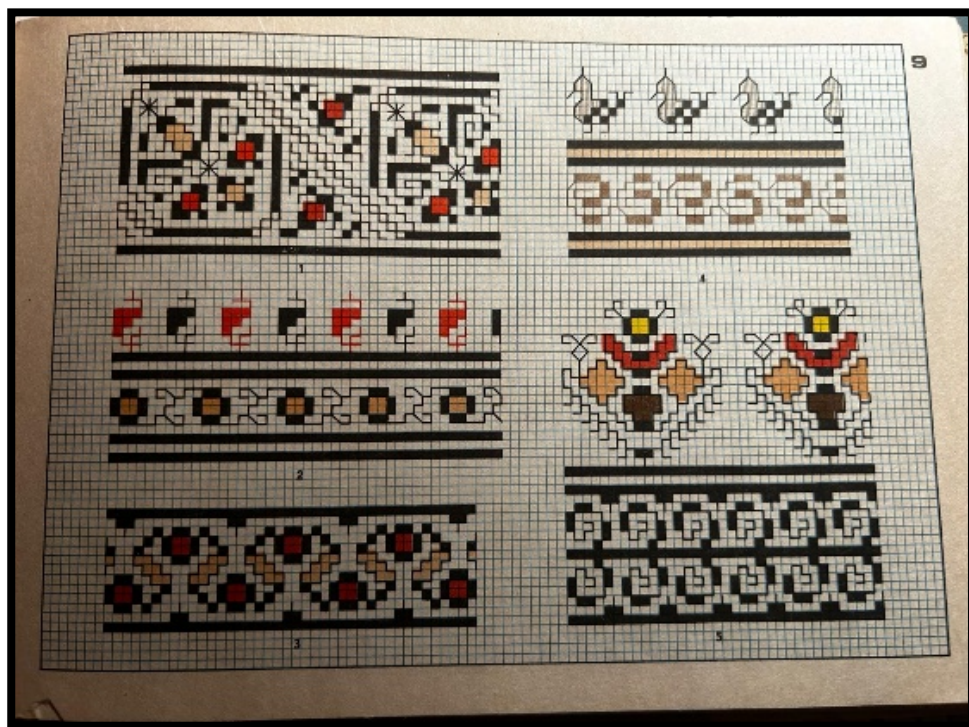

Fig.4 - Ornamente de pe altiță, realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță”: 1-„cîrlige”; 2-
„ochișori și cocoșei”; 3-„ochișori legați”; 4-„găinuțe”; 5-„copăcei”

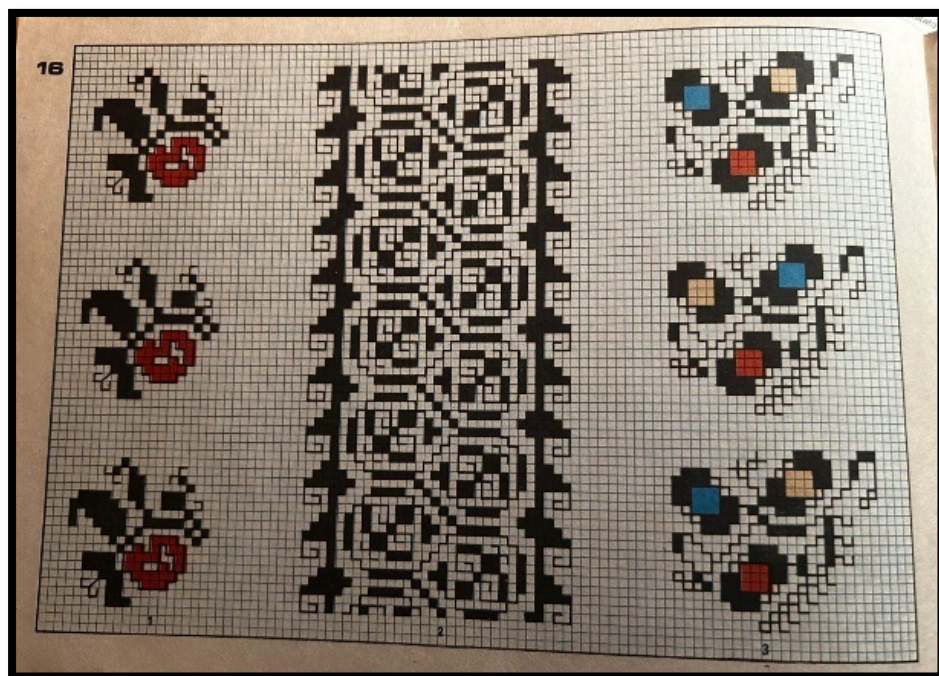

Fig.5 - Ornamente realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță”: 1-„merișoare”, motiv de pe stanii unei cămăși femeiești de lucru; 2- ornament de pe o cămașă bărbătească purtată de tineri în zile de sărbătoare; 3-„bob de fasole”, motiv de pe stanii cămășii.

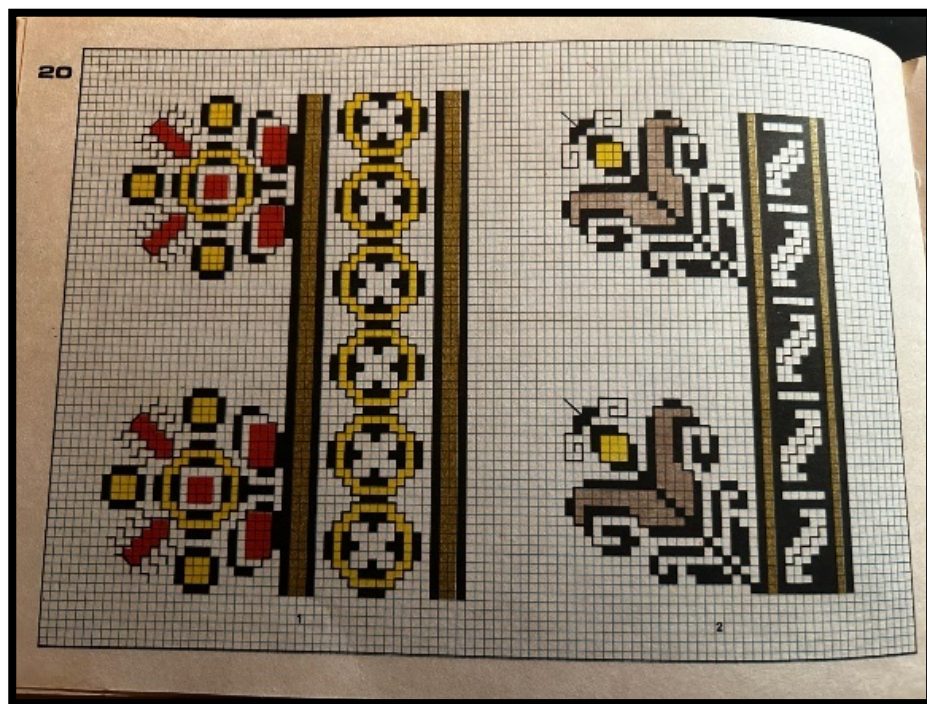

Fig.6 - Ornamente de pe alțiță, realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță”: 1-„copăcei”; 2- motivul „coarnele berbecului”.

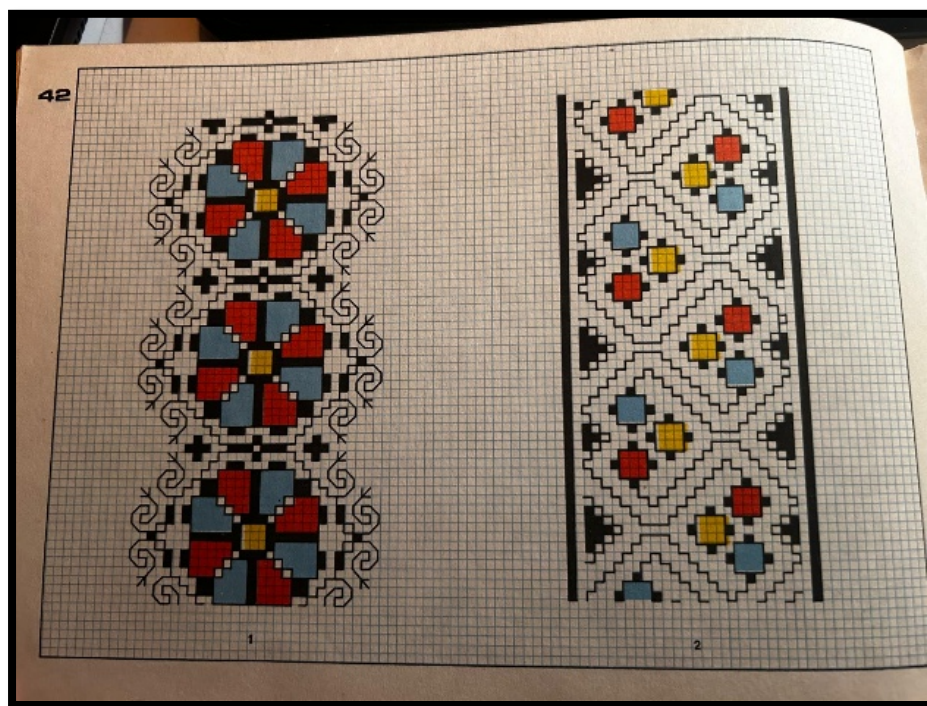

Fig.7 - Ornamente realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță”: 1- „stea bătută”, motiv de pe mânecă; 2- „două cărări”, motiv de pe mânecă

Fig. 8 - Ornamente de pe cămăși vechi, realizate în punctul „cruciuliță”: 1- „creangă de muguri”, motiv de pe mânecă; 2- „creangă sucită”, motiv de pe mânecă; 3- „moțul curcanului”, motiv de pe mânecă

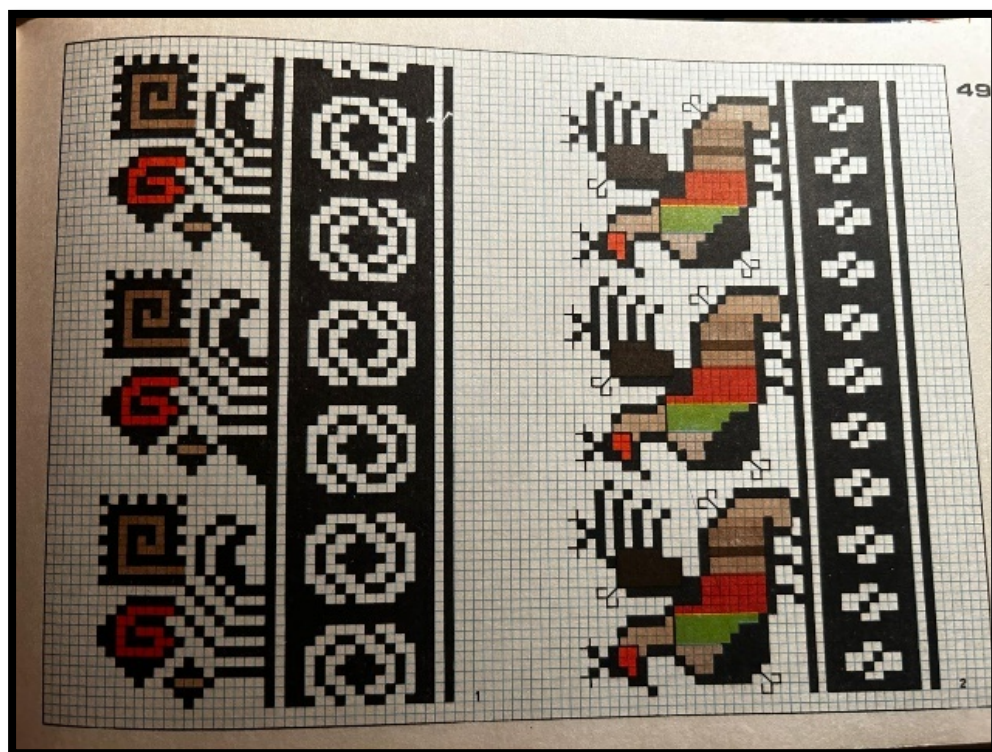

Fig. 9 - Ornamente „costișete” de pe mânecă culese din satele bucovinene.

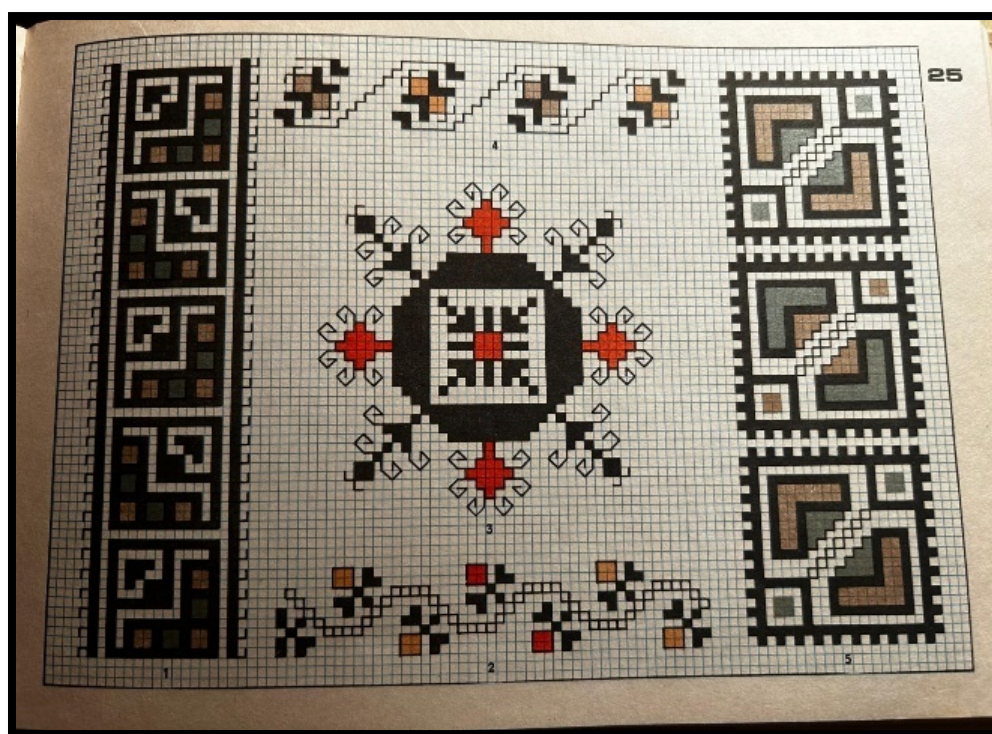

Fig 10. - Rnamente de pe cămăși vechi: 1- „ferestruici”, motiv de pe mânecă; 2,4- motive de la gura cămășii; 3-„floare”, motiv de pe o năframă purtată la brâu

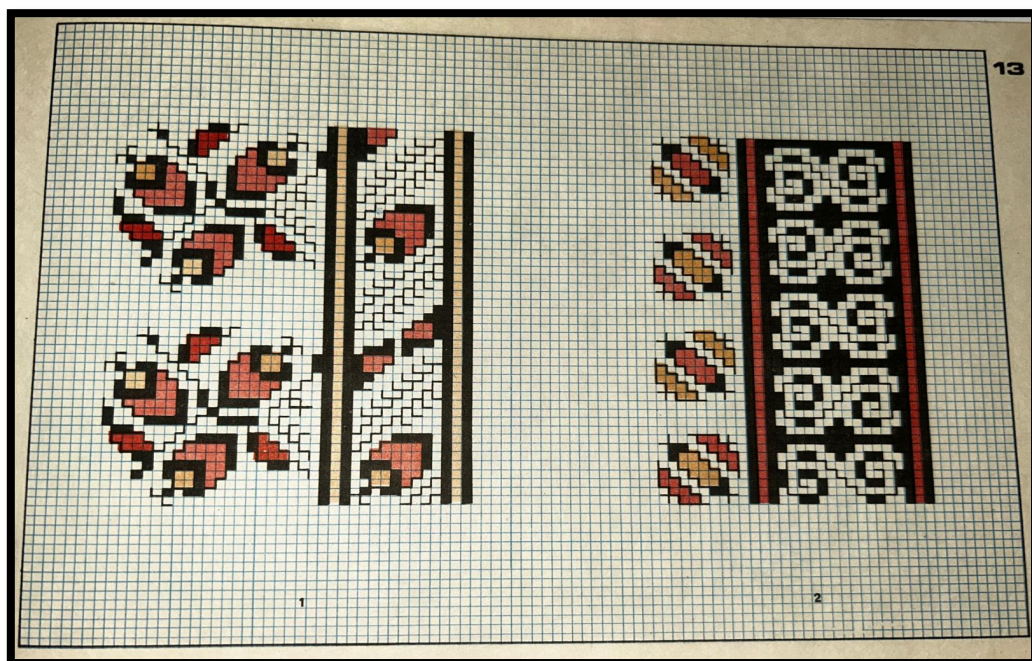

Fig. 11 - Ornamente de pe o cămașă din Putna, realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță”, culese în anul 1926: 1 - „muguri”, motiv de pe altiță; 2 - „cârlige cu stâlpi”, motiv de pe altiță.

Fig. 12 - Ornamente realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță” pe o cămașă veche din Horodnicu de Jos, culese în anul 1947: 1 - motiv de pe altiță; 2, 3 - motive de pe stani.

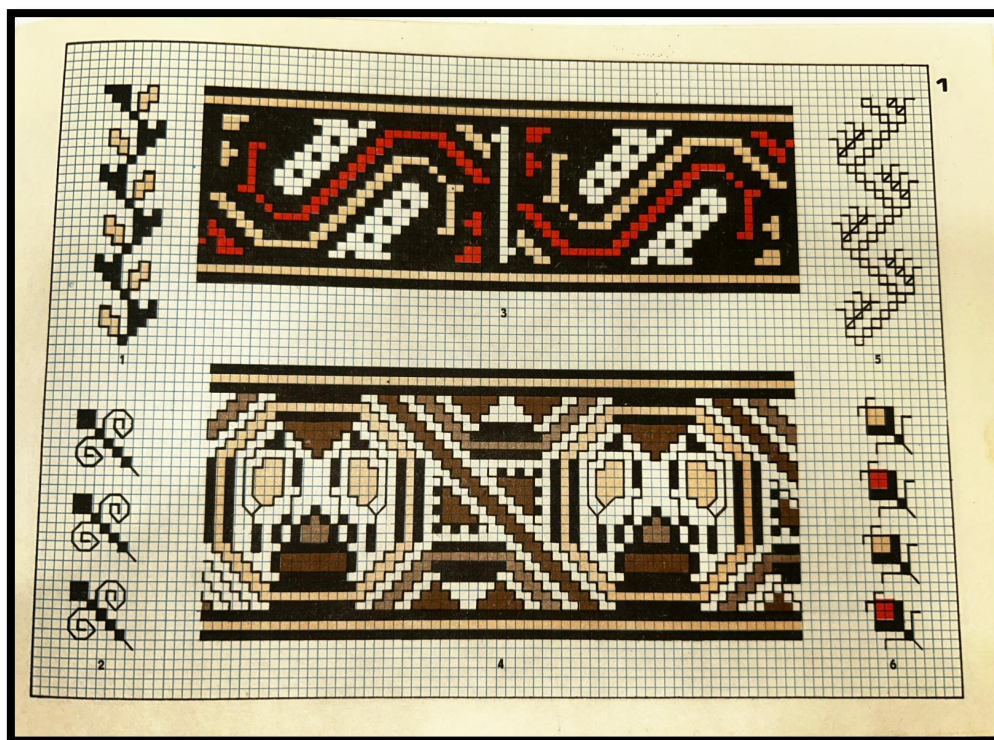

Fig. 13 - Ornamente realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță”, culese în anul 1924, de pe cămăși vechi, în Putna: 1, 2, 5, 6 — motive de la gura cămășii; 3, 4, — motive de pe alțiță.

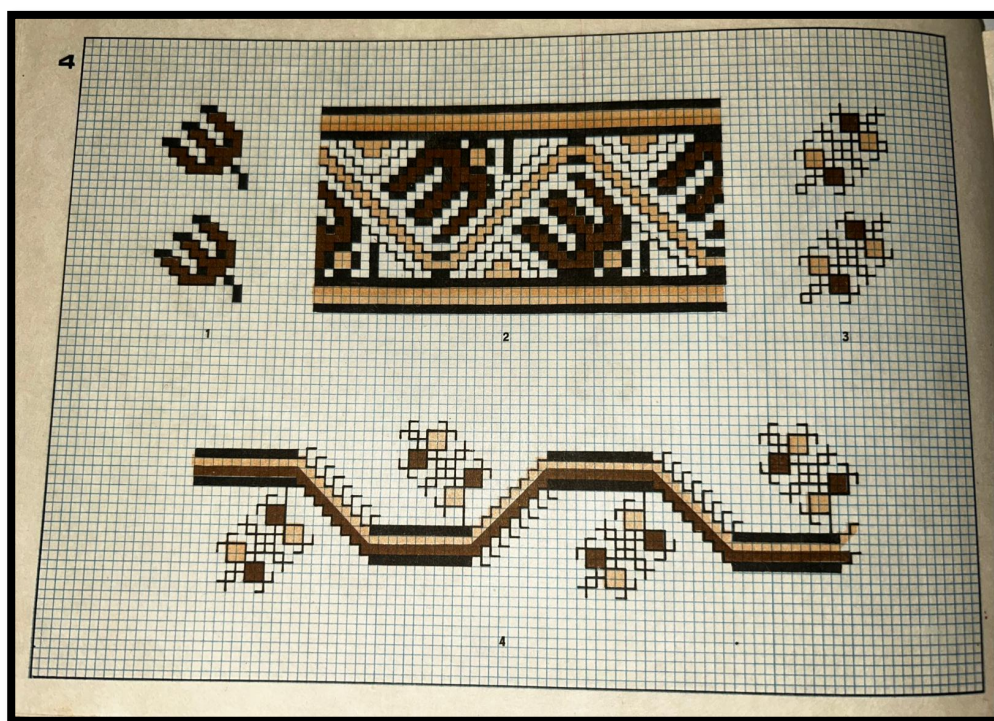

Fig. 14 - 1, 3, 4 - motive de pe stanii unei cămăși bucovinene; 2 - motiv de pe alțiță.

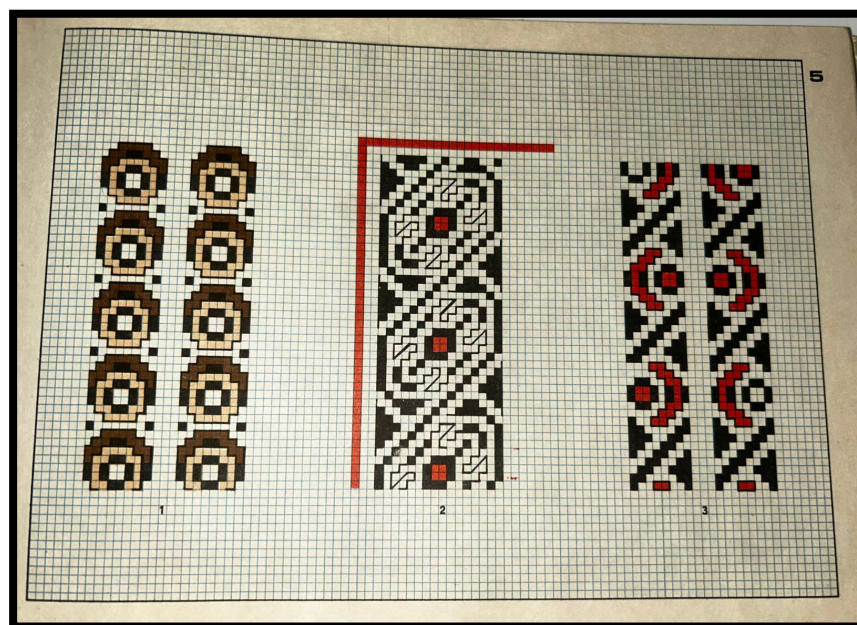

Fig. 15 - Ornamente realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță”, culese la Putna, în anul 1924:
 1 - „potcoave” motiv de pe alțiță; 2 - motiv de pe alțiță; 3 — „ochișori îngrădiți”, motiv de pe alțiță.
 Motivele de pe alțiță sunt despărțite prin șiruri de linioare oblice numite „șanatău”.

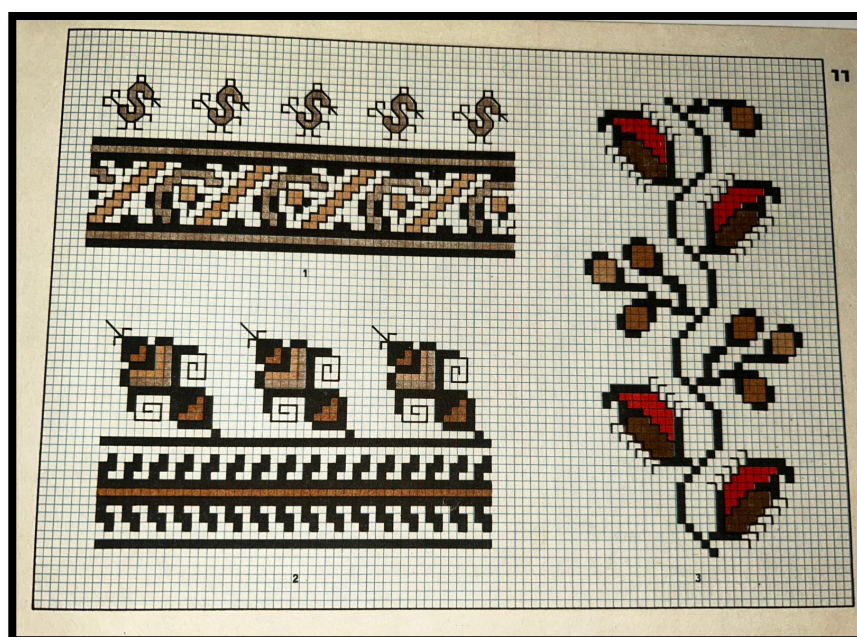

Fig. 16 Ornamente de pe cămăși vechi, realizate în punctele „cruciuliță” și „șatrancă”: 1 - „brîuțul cu potcoavă”, motiv de pe alțiță, cules la Putna, în anul 1930; 2 — motiv de pe alțiță, cules în comuna Arbore, în anul 1930; 3 - „creangă cu muguri”, motiv de pe mânecă, cules la Volovăț, în anul 1931.

Fig. 17 - Ornamente de pe cămăși din zona Rădăuți, realizate în punctele șatrancă și cruciuliță, culese în anul 1933: 1 – rața șchioapă și drumul rătăcit, motive de pe altiță; 2 – încrețeala de sub altiță, cu ornamente în ozoare, realizată cu o culoare deosebită, în punctul „pe dos”; 3- pușori legați, motive de pe mânecă; 4 – cîrligute, motiv de pe stanii din față; 5- pușori, motiv de pe stanii din spate.

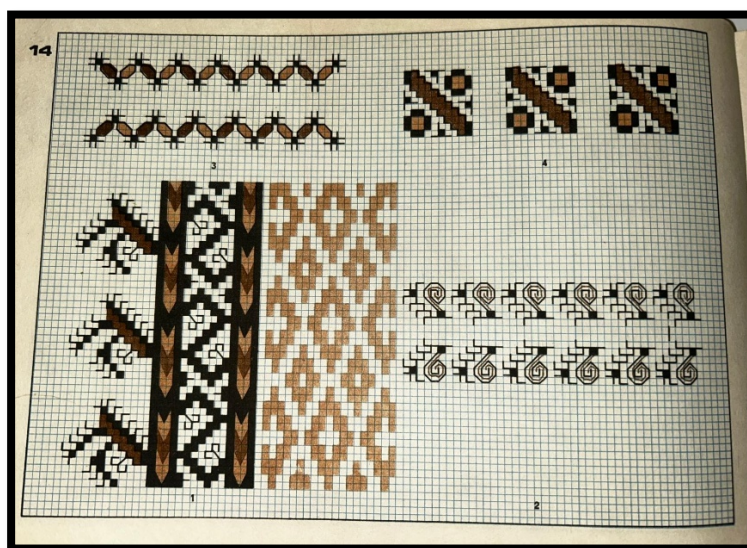

Fig 18. - Ornamente de pe o cămașă din Volovăț, culese în anul 1930: 1 - „păunași”, motiv de pe altiță; 2 - „melcișori”, motiv de pe mânecă; 3 - „Chiperi cu bobite”, motiv de la gura cămășii; 4 - „butucel cu ochi”, motiv de pe stanii. Spațiile dintre liniile „șanatăului” de pe altiță sunt completate cu motivul „furculițe”. Ornamentul de sub altiță, numit „încrețală”, este realizat în punctul „peste fire”.

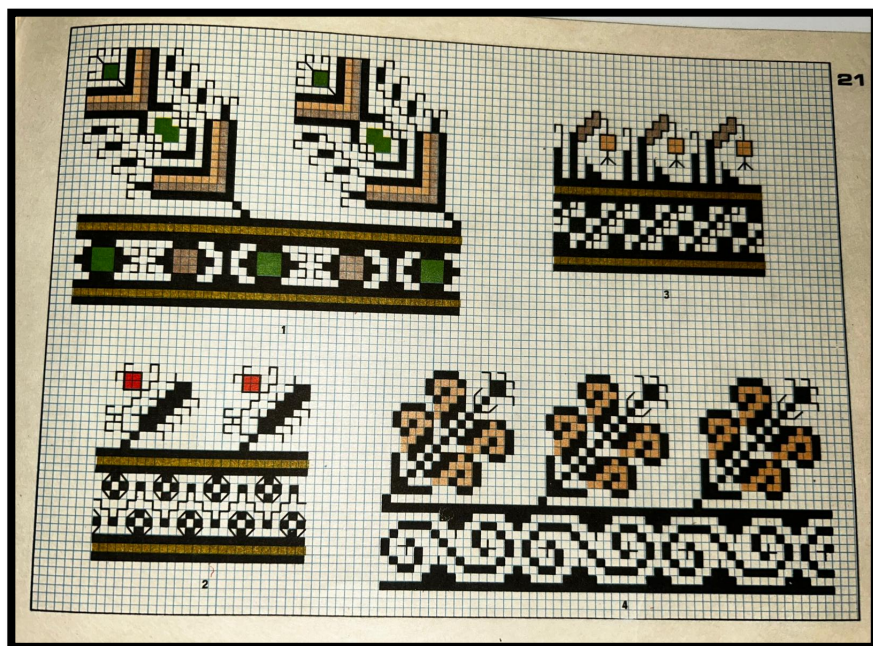

Fig. 19 - Ornamente de pe cămăși vechi, realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță”: 1, 3 - motive de pe altiță, culese din zona Rădăuți, între anii 1929- 1931; 2 - motiv de pe altiță, cules la Putna, în anul 1942; 4 - motiv de pe altiță, cules la Sucevița, în anul 1939.

Fig. 20 - Ornamente realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță” pe o cămașă de sărbătoare, culese la Frătăuții Noi, în anul 1935: 1 — „viermișori” și „gărduț împletit”, motive de pe altiță; 2 - motive de pe mânecă; 3 - „furnicuțe cu chiperi”, motive de la gura cămășii; 4 — motiv de pe stani. Încrețea de sub altiță este realizată în punctul „peste fire”.

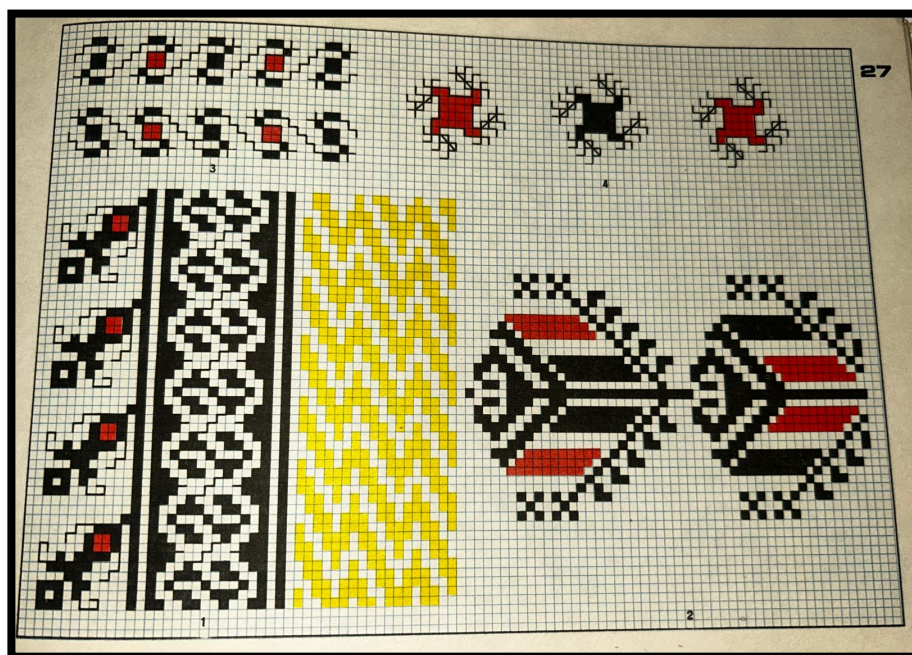

Fig. 21 - Ornamente de pe o cămașă de sărbătoare din Gălănești, culese în anul 1938: 1 - motiv de pe altiță; 2 — „pom cu poame”, motiv de pe mânecă; 3 - motiv de la gura cămășii; 4 — „vârtelnița”, motiv de pe stani.

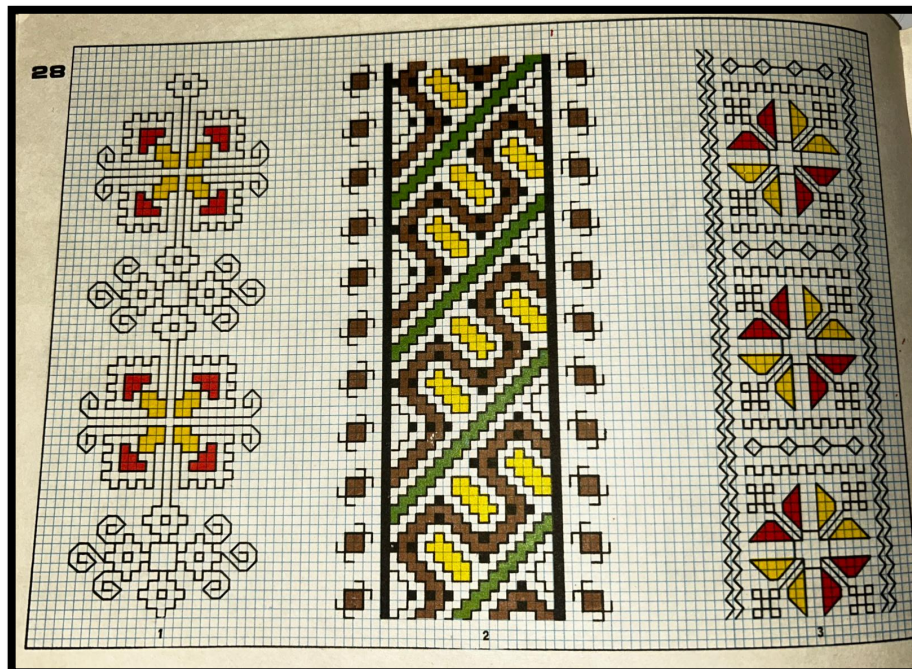

Fig. 22 - Ornamente realizate în punctul șatrancă, pe cămăși vechi, culese la Putna, în anul 1930: 1- floare creț, motiv de pe mânecă; 2- șarpele, motiv de pe altiță; 3- miez de nucă, motiv de pe mânecă.

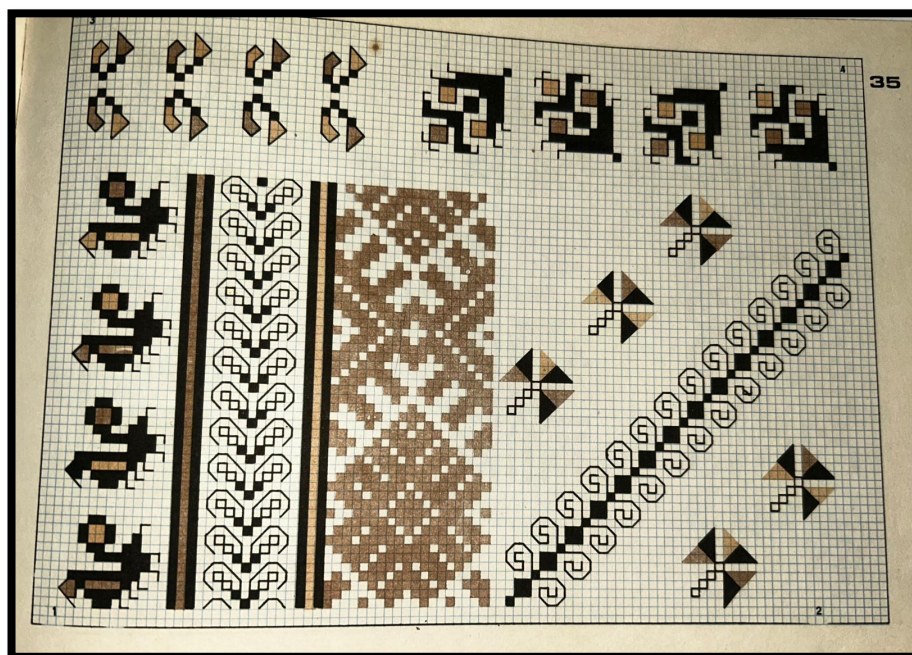

Fig. 23 - Ornamente de pe o cămașă veche din zona Rădăuți, culese în anul 1939: 1- cocoșei și cârligute, motive de pe altiță; 2- cârligute și trifoiașul, motive de pe mânecă; 3- bob de grâu, motiv de pe gura cămășii; 4 – struț de flori, motiv de pe stani.

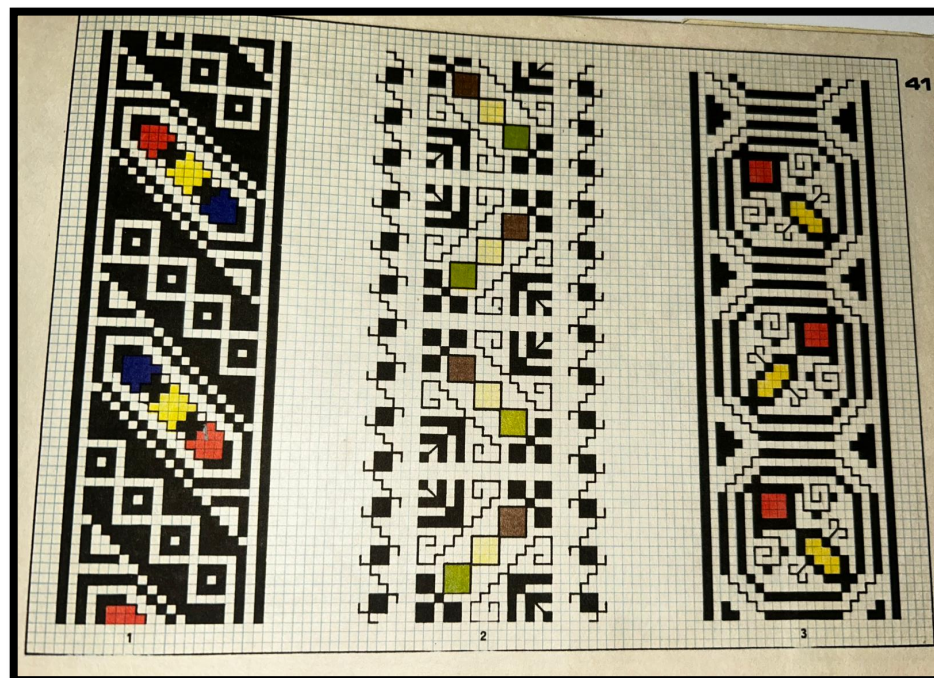

Fig. 24 - Ornamente de pe cămăși vechi, realizate în punctele „Șatrancă” și „cruciuliță”: 1 — „suveicuțele”, motiv de pe altiță, cules la Putna, în anul 1958; 2 — motiv de pe mânecă, cules la Putna, în anul 1935; 3 - motiv de pe mânecă, cules la Rădăuți, în anul 1940.

Fig. 25 - Ornamente de pe cămăși, realizate în punctul „cruciuliță”: 1 - motiv de pe mânecă, cules la Putna, în anul 1956; 2 - motiv de la gura cămășii, cules la Putna, în anul 1961; 3 - motiv de pe altiță, cules în zona Câmpulung Moldovenesc, în anul 1943.

Fig. 26 - Ornamente de pe cămăși din zona etnografică Rădăuți, realizate în punctele „șatrancă” și „cruciuliță”, culese în anul 1927: 1 - „rata șchioapă” și „cârlige”, motive de pe altiță; 2 — „râuri costișete”, motive de pe mânecă; 3 - „șatrancuțe cu bobite”, motive de la gura cămășii; 4 — „rădașca”, de pe stani. Ornamentul de sub altiță, numit „încrețală”, este realizat în punctul „pe dos”.

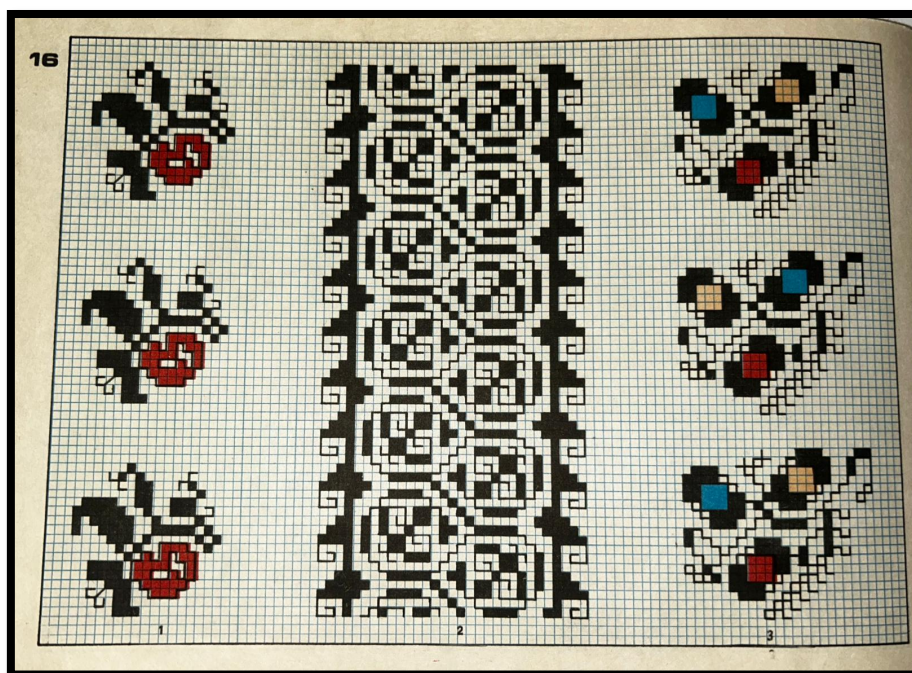

Fig. 27 - Ornamente realizate în punctele „satrancă” și „cru-ciulită”: 1 - „merisoare”, motiv de pe stanii unei cămăși femeiesti de lucru, cules în Vicovu de Sus, în anul 1932; 2 — ornament de pe o cămașă bărbătească, purtată de tineri în zilele de sărbătoare, cules în Putna, în anul 1950; 3 - „bob de fasole*”, motiv de pe stanii cămășii, cules la Straja, în anul 1929.

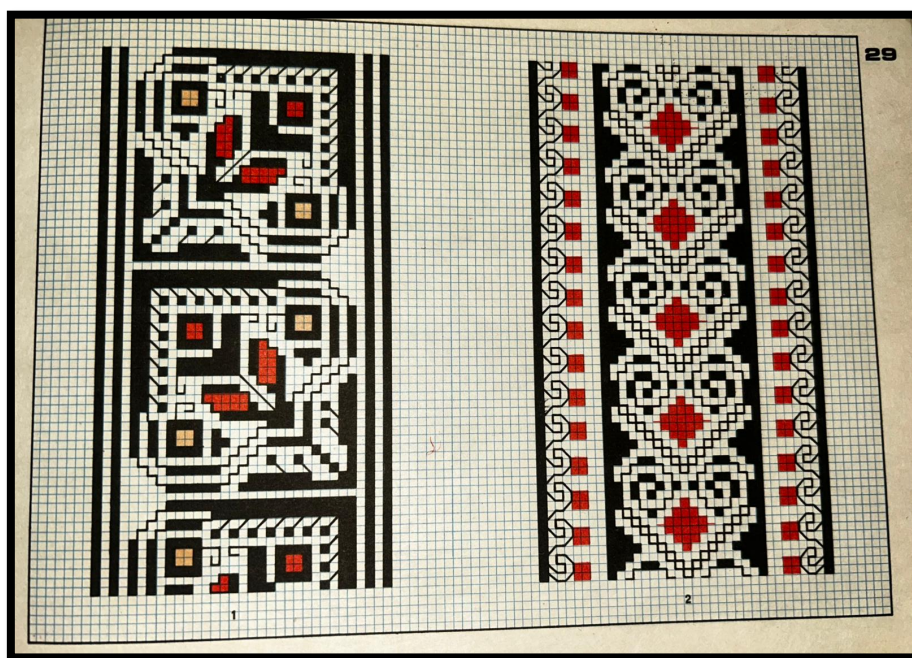

Fig. 28 - Ornamente realizate în punctele șatrancă și cruciuliță, culese în anul 1932 de pe cămăși din Bucovina: 1- motiv de pe altiță; 2- motiv de pe o cămașă bărbătească de sărbătoare.

Interviu cu Horațiu Silviu Ilea, muzeograf, expert în patrimoniu material și imaterial

-orașul București, sector 6, România-

Interviewatori: Crețu Evelina Maria, Diaconu Liliana Gabriela, Ilie Isabela

Respondent: Horațiu Silviu Ilea

Realizat în data de: 07.03.2025

Evelina C: *Bună ziua! Mulțumim că ne-ați răspuns! Noi suntem Crețu Evelina, Diaconu Liliana și Ilie Isabela de la Colegiul Național „Grigore Moisil” și vrem să vă adresăm câteva întrebări legate de cămășile din Bucovina.*

Horațiu S.I: *Cum să nu!*

Evelina C: *Prima întrebare ar fi: Care sunt cele mai vechi dovezi privind existența cămășii cu altiță în spațiul românesc?*

Horațiu S.I: *Cred că dovezi ar fi câteva cămăși de secol XVIII care se găsesc în colecțiile mari muzeale pentru că înainte de această poveste nu prea știm cu ce se îmbrăca lumea, bănuim că purtau forme arhaice de cămăși drepte și cam atât. Ce putem să spunem sigur, că supoziții...pot fi făcute. Bibliografia mai veche, de tip comunist, din perioada, de fapt, comunistă, și poate și din interbelic preta continuitatea de la daci, Columna lui Traian și monumentul de la Adamclisi, dar...alea nu prea sunt cămăși. Adică sunt niște piese vestimentare mai degrabă în moda epocii.*

Isabela I: *Care sunt principalele modele de cămăși tradiționale și care este evoluția lor istorică?*

Horațiu S.I: *Avem două mari tipologii de cămăși: cămașa dreaptă care era destinată zilelor de lucru, portului copiilor și al bătrânilor și cămașa încrețită la gât, destinată zilelor de sărbătoare. În funcție de zonă ele capătă particularități specifice, spre exemplu cămășile încrețite de jur*

împrejur cu mâneca dreaptă, cămășile cu altiță, cămășile cu altiță dreptunghiulară și cămășile cu altiță triunghiulară denumită chirușcă, cămășile cu mânecă extra largă și lungă și un tip particular, cămașa cu mânecă răsucită care avea trupul mânecii realizat dintr-un triunghi rotit în jurul unui ax.

Liliana D: *În ce măsură au influențat alte țări sau culturi stilul și modelele cămășilor?*

Horațiu S.I: *Acum ar fi bine de știut un lucru, nu poți spune că unde s-a terminat o graniță teritorială se schimbă total costumele. Zonele mari își păstrează caracteristicile. Bucovina de nord cu Bucovina de sud, care azi e România au fost aceeași matrice și nu se poate vorbi de două zone diferite chiar dacă ele azi îs tăiate de o graniță. Deci, mai degrabă există o matrice generală, zonală care nu-i îngrădită de vreo graniță teritorială.*

Evelina C: *Mai departe am vrea să vă întrebăm câteva lucruri legate de materiale și tehnici, mai exact ce materiale sunt utilizate pentru confecționarea unei cămăși tradiționale și care este originea lor?*

Horațiu S.I: *În general pentru perioada secolului XIX pentru cămășile de sărbătoare se folosea pânza care era cu urzeală din bumbac și beteală de in și ulterior beteală și urzeală toată din bumbac în două ițe pentru că marea majoritate a cămășilor erau țesute în două ițe, excepție fac altițele țesute de Bucovina și cumva cămășile de Piatra-Neamț care aveau întreaga mânecă țesută în tehnica ițelor, dar pe de altă parte și povești legate de folosirea Borangicului pentru anumite zone, țeserea și alegerea motivelor cu speteaza sau efectiv cu mâna. La începutul secolului XX intră în uz și materiale mult mai noi de factură industrială. Un exemplu, zona Sibiului unde se folosea jolj sau americană, o pânză de bumbac foarte deasă și subțire care era adusă din America, de aici îi vine și numele. În povestea elitelor de la început de secol XX sub acțiunea reginei Elisabeta și a reginei Maria sunt introduse materiale noi suport, cum ar fi marchizetul, batistul, care erau translucide și aveau o consistență destul de subțire. Pentru broderii, în schimb, se folosesc mult mai multe materiale, bumbac, lână, fir metalic, tel sau beteală, paiete, mărgel, deci, o varietate foarte, foarte mare.*

Isabela I: *Tot legat de modelul cămășilor și broderii, cum sunt alese culorile pentru acestea și ce semnificație au?*

Horațiu S.I: *În general persoanele tinere purtau cămăși foarte împodobite cu o cromatică puternică cu broderie cu fir metalic, cu tel cu paiete, deci strălucirea era caracteristică vârstei tinereții, la fel culoarea. Odată cu înaintarea în vârstă, cămășile deveneau din ce în ce mai simple. Chiar în zilele de sărbătoare bătrânele purtau cămăși drepte, cu colorit mult mai domolit, optând de foarte multe ori pentru modele uni sau bicolore. La fel copilăria. În copilărie cămășile erau simple, neornamentate, având în cea mai mare măsură un rol utilitar și nu decorativ.*

Liliana D: *Într-un context social care erau diferențele semnificative dintre cămașa cu altiță din Bucovina și modelele din alte regiuni?*

Horațiu S.I: *Asta e greu de explicat dintr-un singur punct de vedere: motivele din Bucovina sunt atât de variate încât aproape fiecare comunitate avea o gamă foarte largă de motive și cumva fiecare epocă avea niște particularități specifice pentru că chiar în același sat, la diferențe de 50 de ani se schimbă tipurile de motive, se schimbă preferințele cromatice. Deci totul este într-o evoluție. Bucovina în general este caracterizată pentru cămășile de sărbătoare, de prezența altiței în 2-3 registre ornamentale ori orizontale, încrețul care de obicei e realizat de către români în culori domolite, galben, alb, alb murdar, uneori mici pete de culoare, iar mâneca putea fi ornamentată sau neornamentată sun încreț. În cazul cămășilor cu altiță cu mânecă ornamentată dispunerea motivelor era diversă, ori în 3 linii verticale ori într-o singură linie verticală ori râuri costișate care erau niște mici motive liniare oblice. Deci cumva particularitățile cămășilor de Bucovina vin mai degrabă din anumite preferințe de organizare a decorului și nu neapărat într-o ierarhizare foarte bună a motivelor.*

Evelina C: *Cămășile de Bucovina se purtau în diferite contexte? Adică erau anumite specifice de cămăși pentru diferite evenimente?*

Horațiu S.I: *Nu. Erau doar cămăși de sărbătoare, chiar la nuntă cămașa miresei era o cămașă de sărbătoare fără a se diferenția cu ceva de cămășile de sărbătoare purtate înainte de nuntă sau după nuntă.*

Isabela I: *Există cumva niște familii cunoscute în Bucovina care se ocupă cu realizarea cămășilor tradiționale?*

Horățiu S.I: *Eu am făcut parte din dosarul cămășii cu alțiță, în realizarea lui. Am cartografiat în teren destul de multe persoane care încă mai cos cămăși cu alțiță. Un exemplu de continuitate care ulterior a devenit și tezaur uman viu este Lina Jucan, ea învățând meseria de cusătoreasă de la mama ei, Valeria Jucan, de la mănăstirea Humorului. Deci putem să vorbim de generații care au performat acest meșteșug și au ajuns să realizeze adevărate opere de artă. De asemenea, Sânziana Ierhan din Sadova....sunt foarte multe doamne care încă mai cos și sunt considerate cele mai iscusite de pe zonă.*

Liliana D: *Privind conservarea tradiției și perspectiva viitorului, cum poate fi conservată și transmisă mai departe tradiția realizării cămășii cu alțiță?*

Horățiu S.I: *Cred ca în primul rând ar trebui să fim toți conștienți că putem fi purtătorii acestor elemente de patrimoniu imaterial de cunoștiințe în realizarea pieselor de costum, a cămășilor, și deci cumva putem să ajutăm prin noi înșine, purtând piese de costum realizând piese de costum. Asta e părerea mea. Acum se va vedea ce va urma și cum vom putea gestiona aceste elemente de patrimoniu imaterial.*

Evelina C: *Există însă obstacole în păstrarea tradițiilor în prezent?*

Horățiu S.I: *În primul rând cred că lipsa unor materiale din piață duce la alterarea unor tipologii vechi de motive sau a unor preferințe cromatice. Deci în primul rând materialele nu se mai găsesc la nivelul celor vechi, fie se găsesc, dar nu la grosimile potrivite, la fel mărgelile vechi erau mult mai mărunte decât cele ce sunt astăzi pe piață, deci, în primul rând la nivel material. Pe de altă parte, tinerii, cumva, nu mai sunt interesați de a învăța meșteșugurile tradiționale pentru că le consideră cumva scoase din utilitar și devin doar piese frumoase și atât.*

Isabela I: *Tot legat de conservarea cămășii, care sunt metodele optime pentru conservarea cămășii cu alțiță și cât timp poate fi păstrată în condiții bune?*

Horățiu S.I: *E destul de greu să aproximez sau să spun o rețetă pentru că fiecare material are propriile nevoi în păstrare și în a o avea cât mai mult timp. Cred că limita de a păstra o cămașă poate ajunge chiar și la 200-300 sute de ani, multe generații pot să o păstreze. Pe de altă parte, avem noroc de muzeele și de colecțiile particulare care păstrează piese deosebit de valoroase în condiții mult mai bune decât în comunitățile tradiționale unde o cămașă nu rezista mai mult de o*

generație, adică 30-35 de ani. Fiica nu prea purta o cămașă a mamei pentru că deja moda era schimbată. Deci muzeele colecționare sunt cele care le oferă o viață mult mai lungă pieselor de costum și cămășilor cu altă spre deosebire de ce se întâmpla în comunitățile tradiționale.

Evelina C: *În prezent, știți cumva dacă există ateliere sau alte resurse prin care se poate învăța tehnica de coasere a cămășilor cu altă?*

Horațiu S.I: *Cred că există foarte multe persoane care încă mai știu și care sunt dispuse să învețe pe oricine are deschiderea spre această poveste. În al doilea rând, există aceste reuniuni de doamne care cos în centrele urbane unde cusutul a devenit un hobby.*

Liliana D: *Care este sprijinul oferit de către instituțiile de cultură pentru păstrarea tradiției?*

Horațiu S.I: *În primul rând, cred că muzeele oferă patenturi și motive tradiționale pentru a fi repuse pe cămăși noi și cam atât pentru că nici muzeul în condițiile de față nu are o viață foarte ușoară și până la urmă practicile legate de cusut devin o problemă comunitară mai degrabă decât o problemă națională sau de comunitate mai mare.*

Isabela I: *Ați simțit un sprijin mai mare sau mai mic în ultimii ani?*

Horațiu S.I: *A fost mereu cam același, și interes și sprijin și...tot.*

Evelina C: *Din experiența dvs. tinerei în prezent mai manifestă același interes pentru acest subiect sau interesul este în scădere?*

Horațiu S.I: *V-am spus că nu. Devin din ce în ce mai neinteresată, cu toate că există comunități unde se mai practică și lumea mai învață meșteșugul.*

Evelina C: *Nu în ultimul rând, este posibil să găsim astfel de modele de cămăși la Muzeul Țăranului Român?*

Horațiu S.I: *Cum să nu! Avem o colecție foarte mare de vreo 20000 de piese de costum pe care le putem oferi la cerere oamenilor interesați și până la urmă, de ce nu, cercetării.*

Evelina C: *Sunt permanent expuse sau temporar?*

Horățiu S.I: Nu. *Ele se află în depozitele muzeului. Am pomenit deja că noi totuși le păstrăm și o expunere îndelungată le scurtează viața pieselor.*

Evelina C: *Acestea au fost întrebările noastre pentru astăzi. Vă mulțumim pentru timpul acordat!*

Horățiu S.I: *O zi minunată!*

Anexa 4

Interviu cu Agachi Irina Viorica, membră a comunității „Semne Cusute”, implicată în realizarea dosarului cămășii cu altiță în patrimoniul UNESCO

-orașul București, sector 6, România-

Interviewator: Crețu Evelina Maria

Respondent: Agachi Irina Viorica

Realizat în data de: 15.03.2025

Evelina C: *Mulțumim că ați acceptat să ne răspundeți câtorva întrebări!*

Irina V.A: *Cu drag!*

Evelina C: *Care sunt principalele etape în realizarea unei cămăși cu altiță?*

Irina V.A: *Studiul este primul pas. După ce ți-ai ales modelul care-ți “fură ochii”, începi să cercetezi și să studiezi exponatele din muzeu, apoi vezi sute de poze cu cămăși sau izvoade, citești informațiile scrise de specialiștii în materie de etnografie și, pe cât posibil, poveștile rămase de la femeile ce-au purtat acele cămăși. Cauți tot despre zona din care provine modelul, ca să înțelegi, în primul rând, tipul cămășii (de lucru, de mireasa, de sărbătoare etc.), influențele din zona respectivă (ce au împrumutat de la vecini, ce au adus cu ei cei din alte zone, care treceau pe acolo), condițiile meteo (zona de deal, de câmpie, de munte), cromatica și specificitate. Apoi studiezi tipurile de croială din zona respectivă, afli ce fel de pânză se folosea pentru cămașa pe care vrei s-o faci și cu ce tipuri de fire se realiza broderia. Intr-un final, faci pe hârtie schema modelelor care vor veni cusute pe cămașă și încerci, pe cât posibil, să ai imaginea în ansamblu a rezultatului final. După toate astea, începi să faci câteva probe de broderie, ca să te asiguri ca totul va merge fluid până la capăt.*

Evelina C: *Ce materiale și tehnici tradiționale folosești pentru a respecta autenticitatea cămășii? Cât timp durează (în medie) realizarea unei cămăși?*

Irina V.A: *În primul rând, mă asigur ca folosesc o pânză de calitate premium. Caut în târguri pânze vechi, care s-au folosit pentru cămașa pe care vreau s-o fac, sau, dacă am noroc, găsesc în lăzile vechi de zestre astfel de pânze rămase moștenire de la străbunici. Vorbim aici despre pânze țesute înainte de dezvoltarea industrializării la scară largă, adică de pânze dinainte de 1950. O astfel de pânză trebuie neapărat să fie din in, cânepă, bumbac sau lână, integral sau în combinație, și neapărat destinate pentru așa ceva. Nu poți coase pe orice pânză veche, pentru că pânza pentru cămașă are anumite caracteristici, cea pentru ștergere, fețe de pernă sau cearșafuri, de exemplu, are alte caracteristici. Tehnicile tradiționale sunt, exact așa cum spune sintagma, cele tradiționale. Cum nu prea mai găsești pe nimeni care să te ajute să le deslușești, nu-ți rămâne decât să dai zoom la poze și să faci probe peste probe până când reușești să reproduci tehnica respectivă. Din experiența proprie, îți spun că așa ceva poate dura luni de zile. Uneori e frustrant, alte ori îți vine să te lași păgubaș, dar dacă înaintașele noastre au știut și au putut, atunci, cu siguranță putem și noi. Dacă ești tenace și chiar îți dorești un rezultat meritoriu, atunci e imposibil să nu-ți iasă! Tehnicile au denumiri arhaice, pentru că nimeni n-a încercat să găsească echivalente moderne la o moștenire atât de sofisticată și prețioasă. Așadar, o cămașă autentică va fi cusută în butuci, trăsorește, ațește, cu șinătău, în puncturi, în scărițe, cu încreț funcțional sau subaltită, cu ciupag, cu gherdan, cu sătrânci, cu ajur, cu șabac, cu brezărău, cu cheițe, cu brânel pe lat sau pe muchie, în lănișor, în urma acului, cu gurița păpușii, cu colții lupului, cu drug... Sunt o mulțime de denumiri, cu siguranță mi-au scăpat câteva, dar cele enumerate mai sus sunt cel mai des întâlnite. Iar realizarea unei cămăși depinde de complexitatea ei și de timpul liber pe care-l ai la dispoziție. Spre exemplu, o cămașă de lucru, minimalistă, poate fi făcută în 2 luni, să zicem, în cazul unei femei care-și permite o fereastră de cca. 2 ore/zi în care își dedică timpul doar acestui proiect. O cămașă de sărbătoare, unde ai o compoziție mai elaborată și cu broderie complexă poate dura chiar și 1 an, sau poate mai mult.*

Evelina C: *Cum se alege și se combină cromatica broderiei? Există reguli stricte sau depinde de inspirație?*

Irina V.A: *Totul trebuie făcut după specificul zonei din care vrei să coși cămașa. Și aici ne întoarcem la punctul 1, la prima întrebare. Așadar, după ce te-ai informat temeinic, știi de ce nuanțe ai nevoie. Dacă te gândești automat că, în vremurile de demult, firele pentru broderie se vopseau doar din ce îți oferea natura, atunci e clar că nu vei combina culorile tari, țipătoare, industriale. Așadar, da, ține de reguli stricte, dacă vrei să coși acum o cămașă ca atunci! Pentru că, în momentul când încep să cos, știu clar că nu voi folosi pentru cămașa de Bucovina albastrul predominant din zonele Olteniei, de exemplu, și nici nu voi folosi modele florale din zona de sud a țării pe o cămașă de Transilvania sau Banat. Totul trebuie să fie plăcut ochiului, nimic nu trebuie să fie strident. Ține și de gust și totul se potrivește dinainte de a te apuca, propriu-zis, de lucru, făcând probe. Pe o bucățică de pânză, coși mostre din modelele care vor alcătui broderia cămășii, și atunci, puse una lângă alta, vei vedea dacă dau bine împreună sau nu. Culorile trebuie să arate bine și separat, și în ansamblu. Și asta doar făcând probe se stabilește, pentru că poți spune că ai găsit, să zicem, o nuanță de galben perfectă pentru ce-ți trebuie, dar când o pui în ansamblu lângă celelalte culori, constăți că nu-i ce trebuie. Și atunci, trebuie să te reorientezi și să schimbi ceva ca să armonizezi paleta cromatică.*

Evelina C: *Ce simboluri specifice Bucovinei se regăsesc în cămășile realizate de tine?*

Irina V.A: *Cele doua cămăși de Bucovina cusute de mine, deși provin din aceeași zona, au modele total diferite în compoziție. Cămașa cu paleta coloristică mai bogată are în alțiță pomul vieții și rodul vieții. Pe piept se regăsește același simbol, pomul vieții, care arată legătura și comuniunea permanentă a omului cu natura. Apare frecvent rombul, care semnifică pământul cu toate bogățiile lui. Rodul vieții, dacă te uiți atent, are forma extrem de asemănătoare unui uter, cu trompele uterine și cu embrionul care va deveni viață nouă peste 9 luni. Modelele mai mici sunt “pui săriți și previoare”. Pe cămașa cusută predominant cu lână vișinie apare, stilizat, un model repetitiv de bisericuță. Nu intru în detalii prea multe pentru că se știe ce rol puternic avea, pe vremuri, biserica în comunitățile rurale. Iar zig-zag-ul poate fi interpretat fie ca model vegetal (frunza de năvalnic), fie ca o “căliță ocolită”, sau calea vieții (cu sori, cu flori sau cu pupi), care reprezintă viața omului, cu suferințe, cu coborâșuri, cu bune, cu rele, cu reușite, cu eșecuri, cu înălțări și căderi. Astfel de modele, reprezentate mai realist sau mai stilizat ori geometrizat le găsim pe cămășile de pe tot cuprinsul țării. Așadar, ca să răspund punctual la “simboluri specifice Bucovinei” – nu, nu*

există așa ceva! Modelele s-au plimbat, n-au fost statornice. Dacă un anumit model apare cusut pe o cămașă, nu înseamnă că aparține exclusiv zonei de unde este cămașa.

Evelina C: *Cum s-a schimbat modul de realizare a cămășii cu altiță de-a lungul timpului?*

Irina V.A: *Cea mai vizibilă transformare a fost transpunerea broderiei de altiță pe mâneca întreagă. Nu s-a mai croit altița separat, cu dimensiune mai mică decât restul mânecii, ci s-a cusut totul pe o singură bucată de pânză care forma mâneca, chiar dacă s-a păstrat compoziția (altiță+încreț decorativ/subaltiță+râuri). Încrețul funcțional este singurul care dispare la tipul ăsta de mânecă, pentru că nu-și mai are rostul. Transformarea aceasta a apărut în zonele de câmpie și șes, unde s-au cusut cămăși predominant pe pânză mai subțire. O pânză subțire nu suportă broderie prea încărcată sau prea bogată, devine fragilă în timp la îmbinări și se deteriorează mult mai repede. Pe pânza robustă, specifică Bucovinei, țesută din fire mai groase, altița croită separat rezistă mult mai bine vreme îndelungată. Așa că s-a recurs la acest artificiu mai ales pentru cămășile de sărbătoare, care impresionează prin câmpul ornamental generos și broderie mai complexă. În plus, o astfel de croială le avantajează pe femeile mai corpolente, deci e posibil să fi fost și ăsta un criteriu. Însă cea mai nocivă influență care, efectiv, a mutilat cămașa cu altiță, a fost influența artizanatului. Acolo s-a denaturat totul, cu artizanatul promovat intens după anii '60, dar mai ales în blestemata „Epocă de aur”, care ne-a intoxicat cu „Cântarea României”. Atunci au apărut bluzițele de pânză topită, cusute cu fire colorate industrial, rezultând ceva gen sorcovă, de calitate îngrozitoare, produse în serie, ca un fel de uniformă. Crezi că interesea pe cineva să pune pe o bluziță din asta elemente de decor specifice scoarțelor, covoarelor sau catrințelor? S-a călcat efectiv în picioare tot ce ține de specific și canoane, s-a cusut cu pași mari de cusătură, cu precădere „în cruciulițe”, așa cum ne-au impus sovieticii, s-au minimizat câmpurile ornamentale, mărindu-se grotesc modulele care alcătuiau un ansamblu compozițional, s-au folosit mașini de cusut pentru brodat, s-a făcut rabat de la orice calitate posibilă, rezultatul fiind unul dezastruos pentru ceea ce a însemnat tradiție, tezaur, autentic. Atât de bine s-au monetizat bluzițele astea de artizanat, încât astăzi vedem oameni care considera cârpișoarele astea drept cămăși tradiționale românești. S-a deschis o oribilă cutie a Pandorei ale cărei efecte nu știu dacă pot fi combătute atât de ușor prin educație. Însă se poate face asta, dacă ne-am interesa ceva mai mult, dacă am merge mai mult prin muzee, dacă chiar am dori să știm, la modul real, informația corectă. Însă asta presupune timp. Și nu mulți sunt dispuși să investească în*

cultură și cunoaștere. Dezinteresul este, încă, ridicat la rang de virtute. E dureros să observi asta, cu atât mai mult cu cât cămășile acestea sunt ceva perisabil, care se deteriorează repede, și peste care patina timpului trece de-a dreptul nemilos. Dacă ceramica mai poate fi recuperată, restaurată și readusă la viață, acest lucru e posibil într-o mult prea mică măsură atunci când vorbim de textile.

Evelina C: *Ce legende sau povești locale știi despre cămașa cu altiță din Bucovina?*

Irina V.A: *Povești locale despre cămășile de Bucovina nu cunosc. Însă, dacă au existat, ele efectiv asta au fost: povești. Sau legende. Probabil există cărți despre povești și legende din locurile respective care să cuprindă și câte ceva despre straietele oamenilor de acolo. Pot doar să vă spun că nu existau două cămăși identice. Chiar dacă două femei își coseau cămășile după aceleași izvoade, ele, la final, arătau diferit. Așa cum doi oameni scriu diferit, chiar dacă folosesc același stilou, aceeași cerneală, pe aceeași coală de hârtie, utilizând aceleași litere, textele, la final, chiar dacă oferă informație identică, vor diferi mult ca aspect. Alțița cămășii era cea mai dichisită și mai muncită parte a cămășii. Fiind atât de migăloasă, când cămașa se deteriorează, putea fi refolosită ca altiță pentru o cămașă nouă. Era un fel de blazon al femeii care a creat-o și reprezenta un fel de marcă a ei. Au fost cazuri când altița a fost prinsă de prapurii de înmormântare atunci când femeia care a cusut-o pleca la ceruri. De multe ori m-am gândit câte astfel de comori îngropate nu le vom cunoaște niciodată, din moment ce oamenii care mureau erau îmbrăcați în straie tradiționale, până a venit revoluția industrială și piesele de port popular au devenit cât de cât mai păstrate și mai conservate.*

Evelina C: *Ce rol avea cămașa cu altiță în viața femeilor din trecut?*

Irina V.A: *„Ia/Iia is my second skin”. Cam așa văd eu lucrurile. Cămașa cu altiță te însoțea permanent, oriunde. La lucru, acasă, în comunitate, în lume... Cămașa cu altiță spunea ceva despre tine: de unde vii, ce statut social ai, cât ești de bogat sau sărac, ce stare civilă ai... Croiala cu altiță se regăsea la orice cămașă, așadar, era prezentă tot timpul în viața femeilor. Putem spune, deci, că femeile erau ca o cămașă cu altiță. Nu puteau fi separate una de cealaltă.*

Evelina C: *Cum era transmis meșteșugul de la o generație la alta?*

Irina V.A: *Fetițele, după ce învățau să meargă, erau învățate să coase și să gătească. Întâi o batistuță, apoi o năfrămiță, apoi o cămașă minimalistă, de noapte sau de lucru și, în final, își coseau cămăși de sărbătoare. Erau învățate de surorile mai mari, de mama, de bunica, de orice prezență feminină din familia extinsă alături de care-și duceau viața. Era un fel de treabă de clan. Din vecini nu prea puteai învăța, decât dacă furai! La horă, la biserică, la nuntă, la botez, unde cămășile de sărbătoare erau cel mai adesea îmbrăcate și etalate, vedeai un model care-ți făcea cu ochiul, îl studiai atentă, apoi, acasă, încercai să-l reproduci după cum l-ai ținut minte. Nu erau telefoane mobile cu care să poți face rapid, pe ascuns, o poză. Era un fel de egoism care se regăsea, apoi, în fala cămășii noi cu care ieșeau în primăvară la slujba de Înviere. Paștele era prima mare sărbătoare de după iarnă, când începeau să fie etalate straietele noi la care ai lucrat peste iarnă, când nu exista muncă la câmp și toată rutina se desfășura cu precădere în gospodărie. Iarna se întindeau războaiele de țesut și se făceau pânzeturile, covoarele, cuverturile, catrințele și fotele, se croiau și se brodau cămăși, cearșafuri și fețe de pernă, se pregătea umplutura din pene de gâscă cu care erau umplute pernele, se făceau traistele și maramele/ștergarele de cap, se dărăcea și se torcea lâna, se boiau în culori mare parte din firele pentru țesut și broderie. Și toate astea se transmiteau ca învățătură pentru fetele tinere din familie, ca să știe cum să facă atunci când vor fi la casele lor. Pentru că asta era sarcina femeilor, sa-și îmbrace familia și casa.*

Evelina C: *Există diferențe majore între cămășile cu altiță din Bucovina și cele din alte regiuni ale României?*

Irina V.A: *Da, există. Altița de Bucovina are cromatică specifică, predominând culorile mai degrabă închise. Alțițele de Bucovina n-au aspect vesel, jucăuș, par mai degrabă sobre, chiar dacă există accente de culoare stridentă uneori, de roșu, verde sau portocaliu. Textura lor este mai intensă, pentru că, Bucovina fiind zona de nord, așadar, friguroasă, folosește cu preponderență firul gros, plin, de lână sau bumbac, care dă aspectul acela bogat, dens, în relief. Se coase totul pe pânză plină, robustă. De aceea nici nu găsim prezente în ornamentație, de exemplu, fluturii (adică paietele), ci doar fir metalic și, uneori, mărgeluțe. Și ca dimensiune se deosebesc, fiindcă Bucovina are alțițele cele mai înguste dintre toate zonele în care acest tip de cămașă este prezentă. Altița cămășilor de Bucovina este marca acestei cămăși. Restul compoziției aproape că poate să lipsească sau să fie minimalistă, spre deosebire de alte zone, unde altița are rolul ei determinant în toată compoziția cămășii.*

Evelina C: Cum ai ajuns să contribui la dosarul pentru UNESCO?

Irina V.A: Ideea asta curajoasa, de a introduce cămașa cu altiță în UNESCO era fragilă și incipientă prin 2015, când m-am dedicat eu acestui hobby, dar ea exista. Comunitatea „Semne cusute” a avut curajul să înceapă, efectiv, lucrul la acest dosar, întrucât Ioana Corduneanu, fondatoarea acestei comunități, cu scopul ăsta a creat fenomenul „Semne cusute”. Asta și-a dorit de la început, indiferent cât ar fi durat concretizarea acestui deziderat măreț. Pe scurt, împreună cu câteva muzee (în special Muzeul National al Țăranului Român și Muzeul Astra din Sibiu), mulțumită specialiștilor din cadrul lor cu care am colaborat excepțional, grație cunoștințelor noastre acumulate în perioadele dedicate studiului și cercetării pe care noi, niște femei cu formări profesionale dintre cele mai diverse (arhitecte, economiste, inginere, medici, matematicieni, cadre didactice, IT-ste etc.) le-am folosit cu unic scop de a coase azi o cămașă „ca pe vremuri”, deci, pentru un hobby, am format, practic, conținutul dosarului. Muzeele au avut depozitele de unde s-au ales cămășile vechi reprezentative, specialiștii muzeelor au oferit informația și expertiza la nivel profesionist, noi am îmbogățit informația cu ceea ce știam, cu know-how pentru realizarea unei cămăși după toate principiile și canoanele din trecut, exemplificând cu rezultatele muncii noastre că se poate și în ziua de azi să faci cămăși românești așa cum erau cândva! Cămășile noastre au fost acceptate în expoziții de profil aproape pe tot globul pământesc, din Japonia pâna în Portugalia, așadar, munca noastră a fost cu rost și recunoscută! Dosarul a fost alcătuit după toate cerințele, comisia UNESCO din România l-a aprobat, iar includerea efectivă a cămășii cu altiță în Patrimoniul UNESCO, ulterior, a mai fost doar o formalitate. Titlul complet al dosarului a fost „Arta cămășii cu altiță – element de identitate culturală în România și în Republica Moldova, element înscris pe Lista Reprezentativă UNESCO a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității”. Așadar, eu sunt una dintre cei mulți care am contribuit cu puțin. Așa cum cămașa românească este apoteoza unui rezultat de design colectiv, pentru că fiecare româncă a contribuit, în felul ei, la ceea ce înseamnă azi cămașa românească, tot așa și eu, cu partea care mi-a revenit mie, am contribuit la munca de echipă care a alcătuit dosarul UNESCO.

Evelina C: Crezi că includerea în patrimoniul UNESCO va ajuta la păstrarea și revitalizarea acestui meșteșug?

Irina V.A: *Vreau să cred că da. Sau, cel puțin, așa sper. UNESCO e ultimul bastion cucerit ca să existe toată motivația ca lumea să fie educată să-și cunoască la modul cel mai corect istoria vesmintelor tradițional românești. Însă inițiativele de la noi trebuie să pornească și, din nefericire, de la inițiative legislative, recte de la politicieni. Și cum clasa politica în Romania este așa cum este...probabil mai e mult până departe, ca să mă exprim și plastic și prozaic deopotrivă! Există și inițiative particulare care reușesc niște lucruri absolut extraordinare, însă până când nu va fi prevăzut așa ceva la nivel național în formele de învățământ, sunt slabe șanse. Nimeni nu zice să faci acum ore obligatorii de lucru manual și să forțezi fetele din școală să coase musai o cămașă ca pe vremuri! Dar poți, în schimb, în cadrul școlii să livrezi informații cu date și fapte corecte, ca awareness, ca mai apoi să fii în stare singur să deosebești autenticul de fake! Academicianul Solomon Marcus spunea că starea firească a unui copil trebuie să fie uimirea. Și asta trebuie să vină din curiozitate. Dacă stârnești curiozitatea, mai apoi apare și interesul. Și ce ambasador mai bun pentru ce-i frumos și autentic în România ai putea avea, dacă nu cămașa asta românească a noastră, care i-a inspirat pe marii creatori de moda din lume?*

Evelina C: *Ce provocări întâmpini în păstrarea autentică a acestui meșteșug în contextul modern?*

Irina V.A: *Prețul: dacă există dorința din partea unora fie să achiziționeze, fie să-și facă singuri o astfel de cămașă, prețul poate fi descurajant. O cămașă autentică te poate costa câteva mii de euro, iar materialele de calitate cu care să-ți faci singur o astfel de cămașă pot ajunge la câteva sute de euro. Dar nimic din ce-i de calitate nu e ieftin, și mulți nu vor să înțeleagă asta. Preferă să dea 100-200 lei pe o bluziță din tifon, brodată prin China sau India la mașină, sau cusută așa, la normă, de vreun așa-zis meșter popular, și apoi defilează mândri că-s îmbrăcați în „ie românească”! Ceea ce reprezintă un pleonasm, pentru ca ia nu este decât românească! Și este doar pentru fete sau femei! Niciodată nu se folosește termenul de „ie/ie” pentru o cămașă bărbătească! Ele sunt, generic, toate, cămăși. Dar, în funcție de zona de unde provin sau de cine le poartă (femei sau bărbați), ele se numesc diferit.*

Timpul: nu multă lume e dispusă să aloce timp să studieze și să vadă ce e corect să cumpere sau să studieze ce și cum să facă să-și coase corect ceva autentic. Tot timp presupune și cusutul propriu-zis, iar niște luni bune de muncă au darul de-a descuraja, în primă fază. Pentru că trăim în secolul vitezei, în care 99% dintre oameni fix de asta se plâng, de faptul că nu le ajunge timpul

liber. Însă dacă îți setezi o mentalitate care să te ajute în direcția asta, când chiar îți dorești să faci o astfel de investiție, pur românească, gândindu-te că o faci pentru tine, că o să fii extrem de mândră și privilegiată când o vei purta, mai ales că-i cusută de tine, că vei fi admirată și apreciată de ceilalți, că o s-o lași moștenire peste generații și, într-un final, că va ajunge într-un muzeu, poate îți vei reconsidera ideea care-ți încolțește în minte și-ți respinge scânteia unui astfel de proiect prețios, inoculându-ți perfidul „N-am timp!/N-am când!/N-am răbdare!”.

Dezinteresul, superficialitatea și lipsa educației: există oameni care au și timp și bani, însă sunt dezinteresați, superficiali și/sau lipsiți de educație. N-aș vrea să intru în prea multe detalii, pentru că aș risca să jignesc, și nu vreau să fac asta. Însă, subliminal, cred că am transmis tot ce se putea transmite. Cineva care, în plus, mai vede și perimată ideea unei cămăși care se purta acum 200 de ani, pentru care nu-i importantă decât firma producătorului, cu siguranță nu face parte din categoria celor care ar prețui și s-ar uita la o astfel de cămașă cu ochii care să-i confere justa valoare.

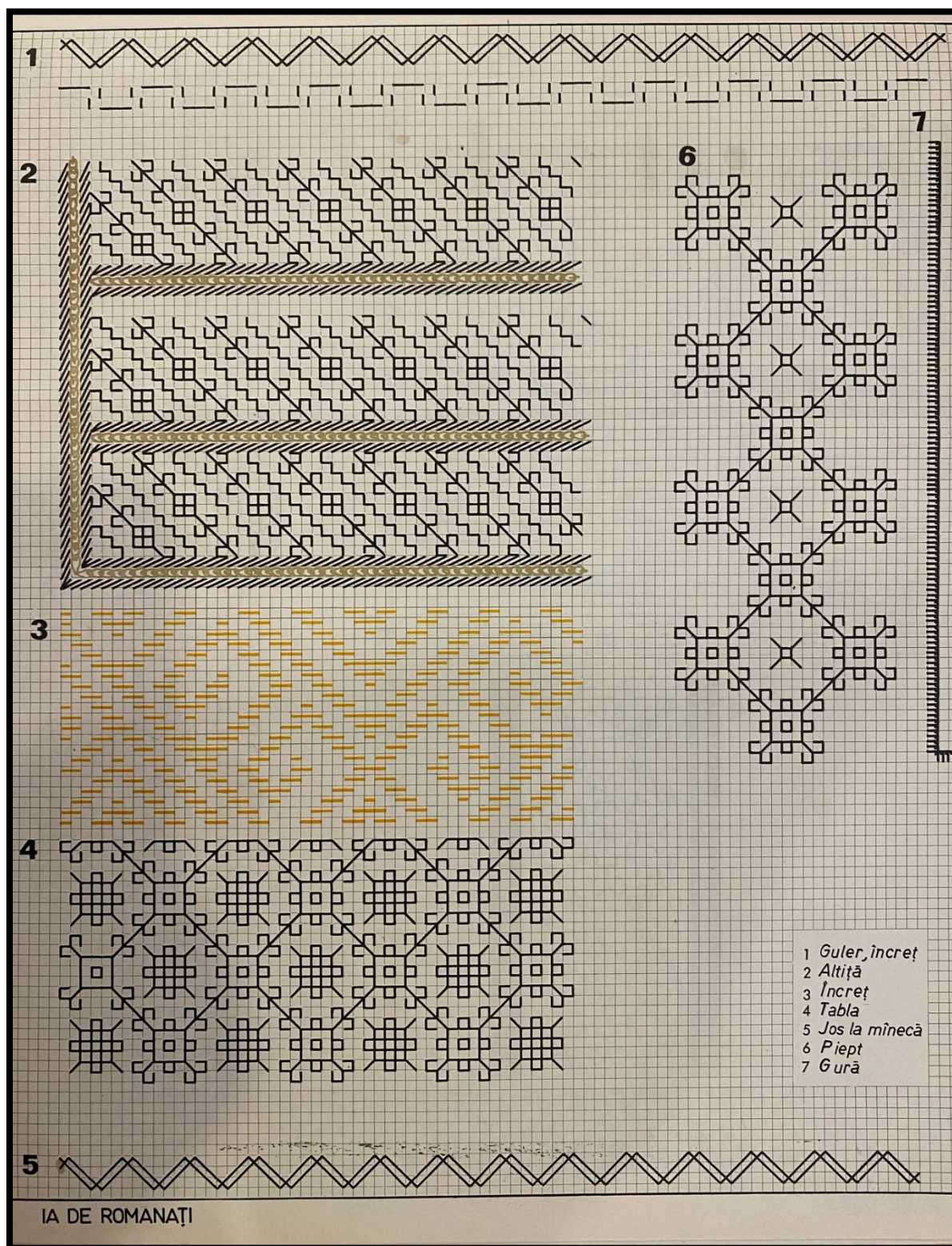
Evelina C: *Cum vezi viitorul cămășii cu altiță? Crezi că va continua să fie apreciată și purtată de tinerii din România?*

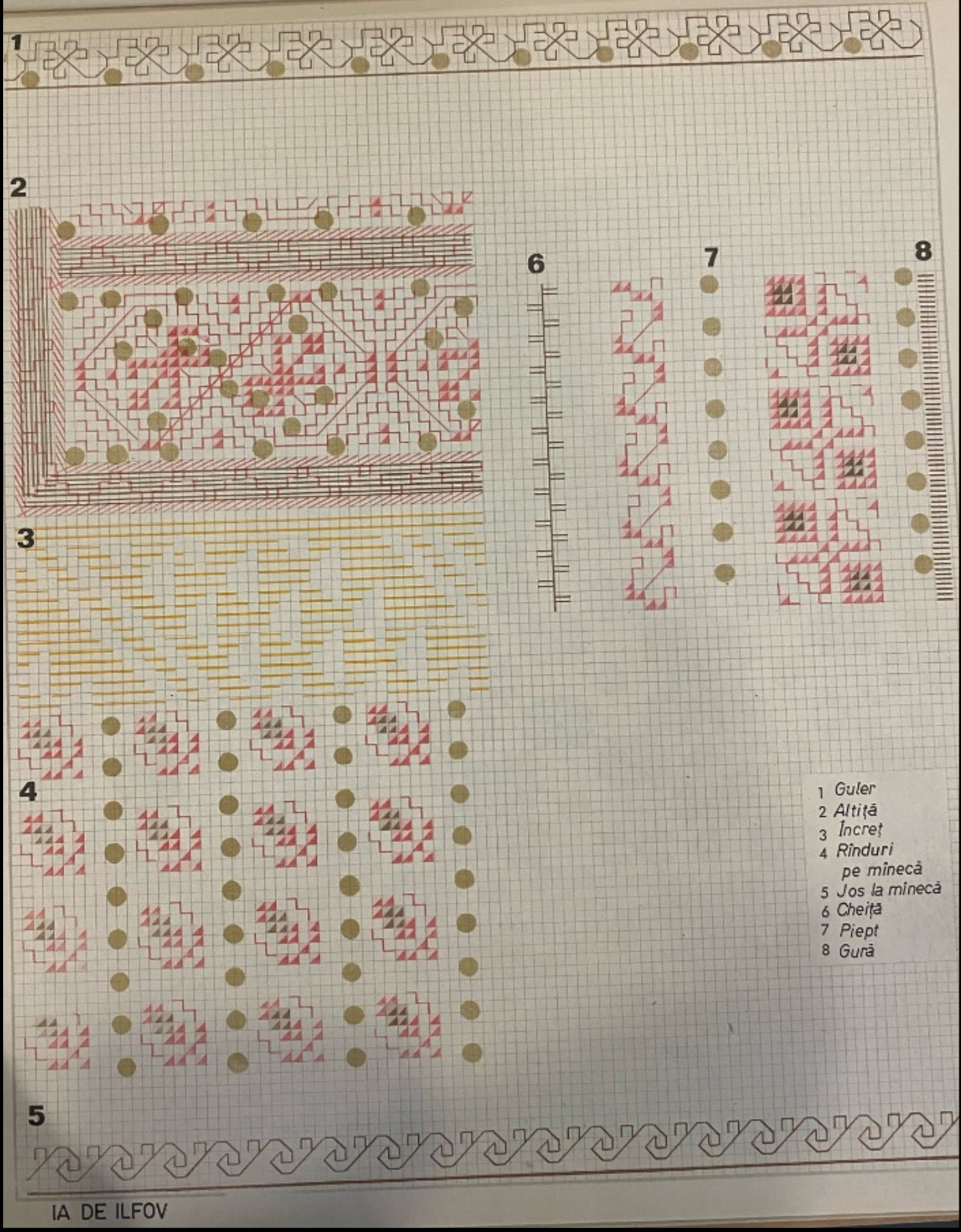
Irina V.A: *Încet, dar sigur. Cam așa văd eu viitorul cămășii cu altiță. Calitate, nu cantitate. Din fericire, viteza și multitudinea de cai cu care circula informația pot fi de ajutor la propagarea și însușirea unor informații corecte. Și pot suscita interesul și curiozitatea pentru o cămașă cu altiță. Abordarea, însă trebuie să fie modernă, ținută, aplicată, profesionistă și fresh. Niciodată nu vei determina tinerii să se uite cu interes la astfel de cămăși, cu atât mai mult să le poarte, dacă mediatizarea ei se face doar în asociere cu biserica sau cu ruralul profund, neevoluat. Biserica s-a cocoțat într-un mod absolut greșit pe partea asta de patrimoniu, iar internetul e plin de poze cu oameni în costume populare de calitate îndoielnică ce participă la diferite adunări religioase. Cu precădere la sate, unde singurele idealuri de forță ale ruralului românesc sunt pupatul moaștelor, pupatul crucii, bățutul de mătănii, hramurile și venerația decerebrate, până la limitele oligofreniei, a șamanilor satului românesc, popii ortodocși! Ruralul românesc și ortodoxia au fost, dintotdeauna, principalii factori în înfrânarea dezvoltării societății românești, prin ultraconservatorism și habotnicie. Atunci când cămașa românească e asociată cu ce-am spus adineauri, orice tânăr educat și cosmopolit va deveni refractar când vine vorba să îmbrace așa*

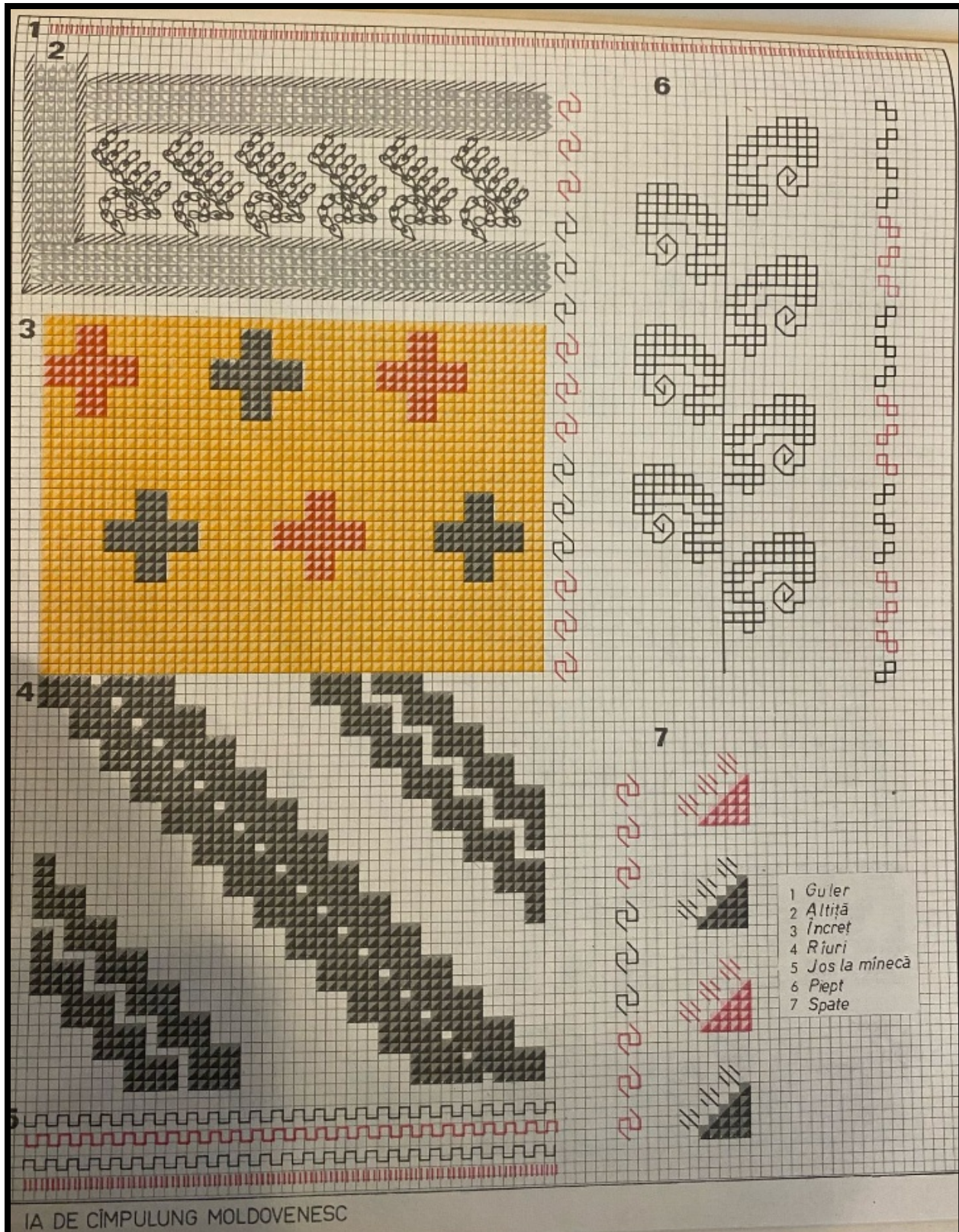
ceva. Pentru că, indiscutabil, când vede sau pune mana pe o cămașă românească, nu-i vin în minte decât cele spuse anterior. Și cum, în ultimii ani, prozeliți ai bisericii transformați în partide politice așa-zis suveraniste sau fel de fel de grupări de dacopați au început să defileze în public îmbrăcați în straie populare de-a dreptul hidoase, fără nicio noimă, clamând isteric principii izolaționiste, legionare și ultra-naționaliste, automat îl fac pe orice om sănătos la cap, indiferent de vârstă, să-i repugne ideea unei piese de vestiment românesc autentic. Este absolut ignobil ce fac biserica și politicienii respectivi, cu atât mai mult cu cât cămașa românească, din moment ce a fost inclusă în UNESCO, nu e lipsită de apărare! Și-a câștigat statutul și locul ei binemeritat în istorie! Însă aici trebuie bine pusă la punct o legislație dură și extrem de fermă, care să împiedice circulația religioasă și politică deja dusă într-un derizoriu grotesc! Când informațiile vor fi livrate corect și când se va promova faptul că poți merge într-un club, să pleci într-o excursie pe munte sau pe o plajă la mare, să te duci la birou sau la școală, într-o vizită, la o plimbare, la un party, la un protest, la un muzeu, într-un city-break, într-o vacanță în străinătate, într-o sală de teatru sau la operă, la cinema, la un examen sau la un concurs, la un dineu oficial sau la o terasă, you name it, îmbrăcat într-o astfel de cămașă românească, cu jeans clasici, skinny, bootcut prespălați sau rupți, cu pantaloni de stofă sau din piele, largi sau strâmți, cu fustă de taftă, de stofă, de blugi, de catifea, piele sau mătase, lungă, largă, scurtă sau conică, cu bocanci, cizme, ghete, sandale, pantofi sport, converși sau casual, cu toc stiletto sau cizme ciocate, că nu va conta niciodată cărei religii aparții, dacă ești agnostic sau ateu, că ai o anumită orientare sexuală sau alta, că aparții unei etnii sau alteia, că ai sau nu origini pur românești, că ai o anumită naționalitate sau culoare a pielii, atunci abia va apărea interesul și fascinația că poți integra cămașa asta absolut extraordinară și oportună în urban, în orice mediu, în orice context, și atunci interesul va crește și va dispărea definitiv ideea de exclusivitate pe care cele două entități pe care le-am menționat mai sus vor cu tot dinadinsul s-o imprime în mentalul colectiv! Nu, să porți cămașă românească nu-i ceva retrograd sau perimat! Va fi un lucru universal acceptat și de actualitate, atâta timp cât oricine, oriunde va înțelege că o piesă de patrimoniu de proveniență românească nu face altceva decât să înobileze și să aibă rol de ambasador! Și merităm s-o purtăm fiecare dintre noi!

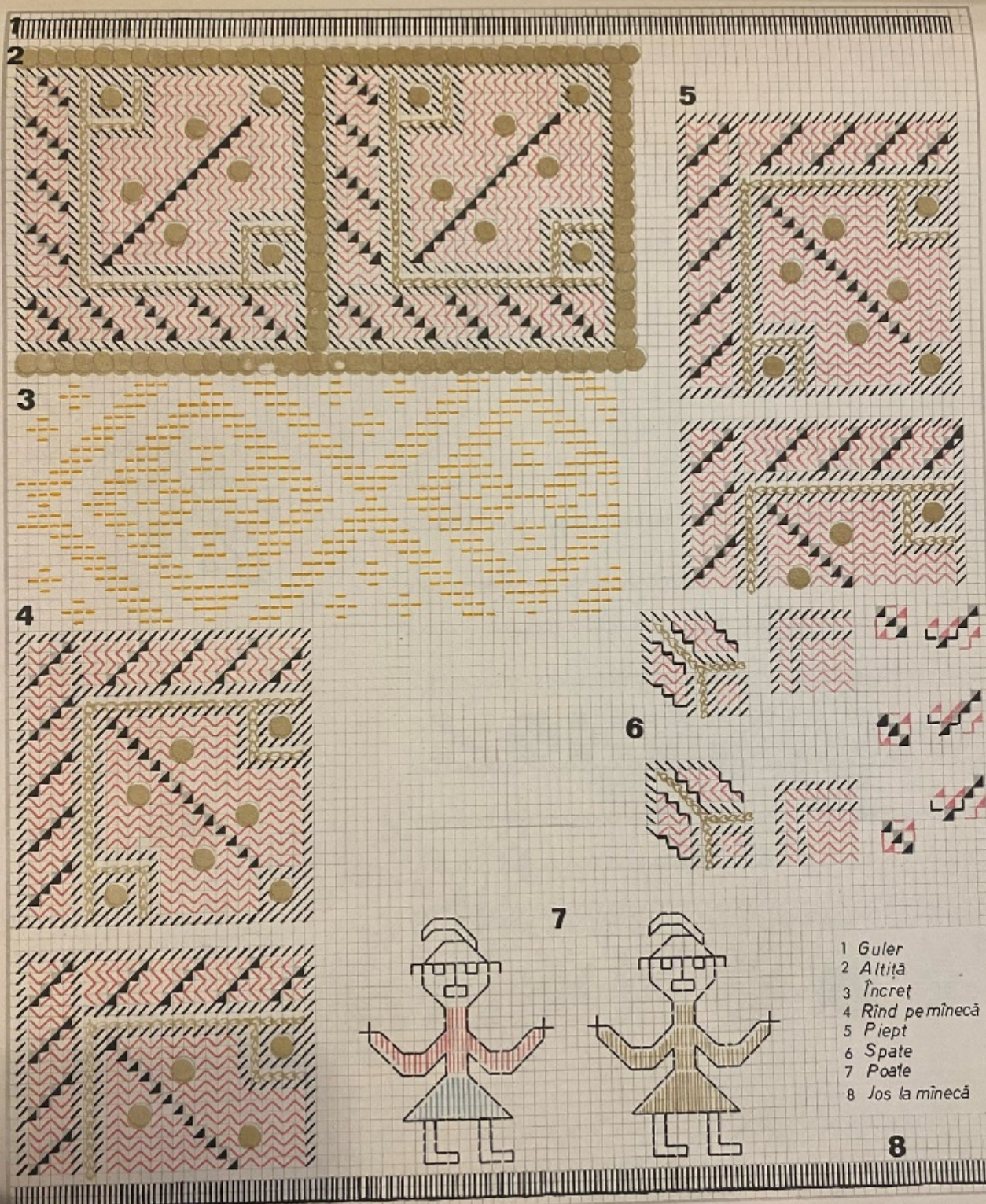
Evelina C: Vă mulțumesc pentru răspunsurile acordate!

Irina V.A: Cu mare plăcere!

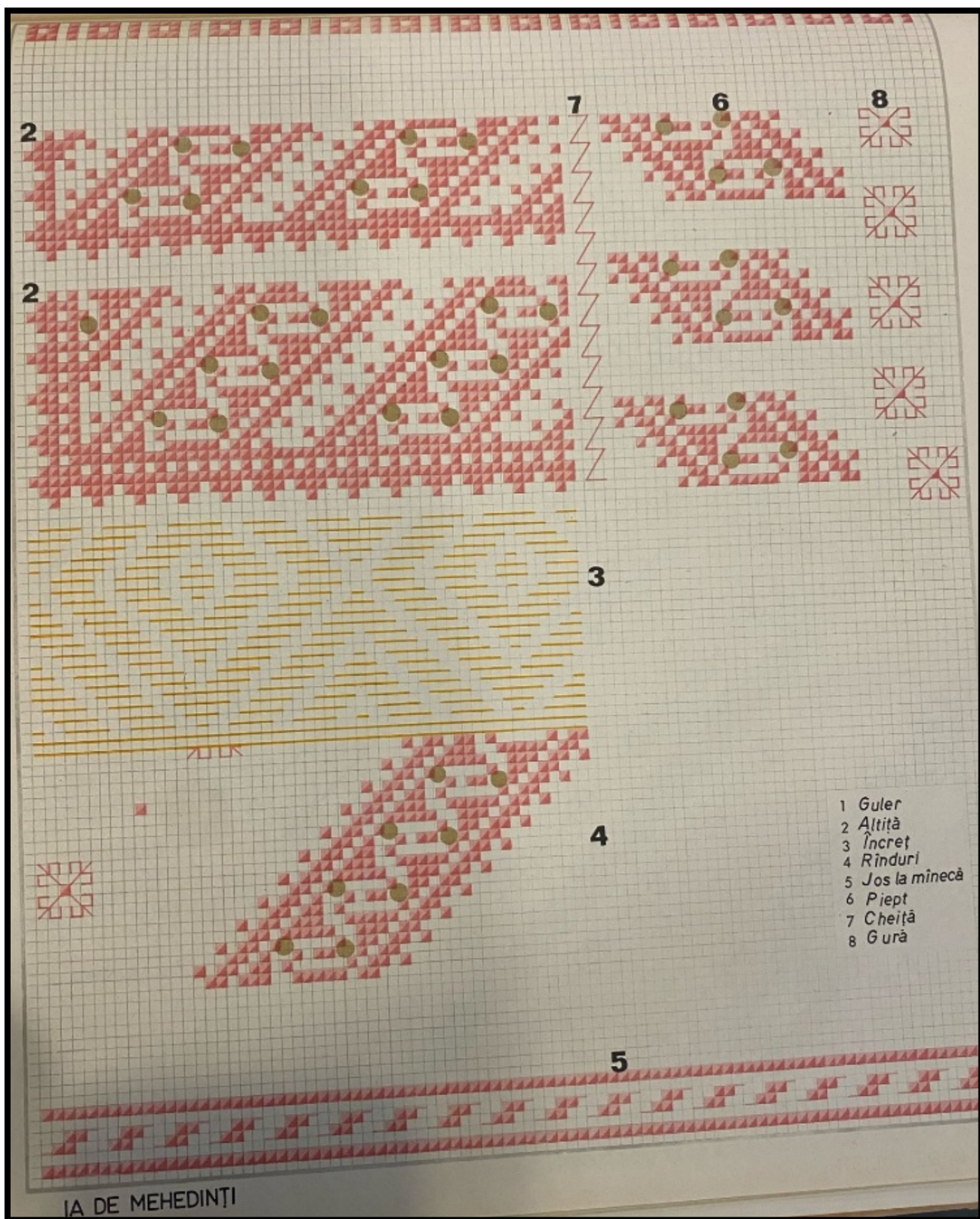

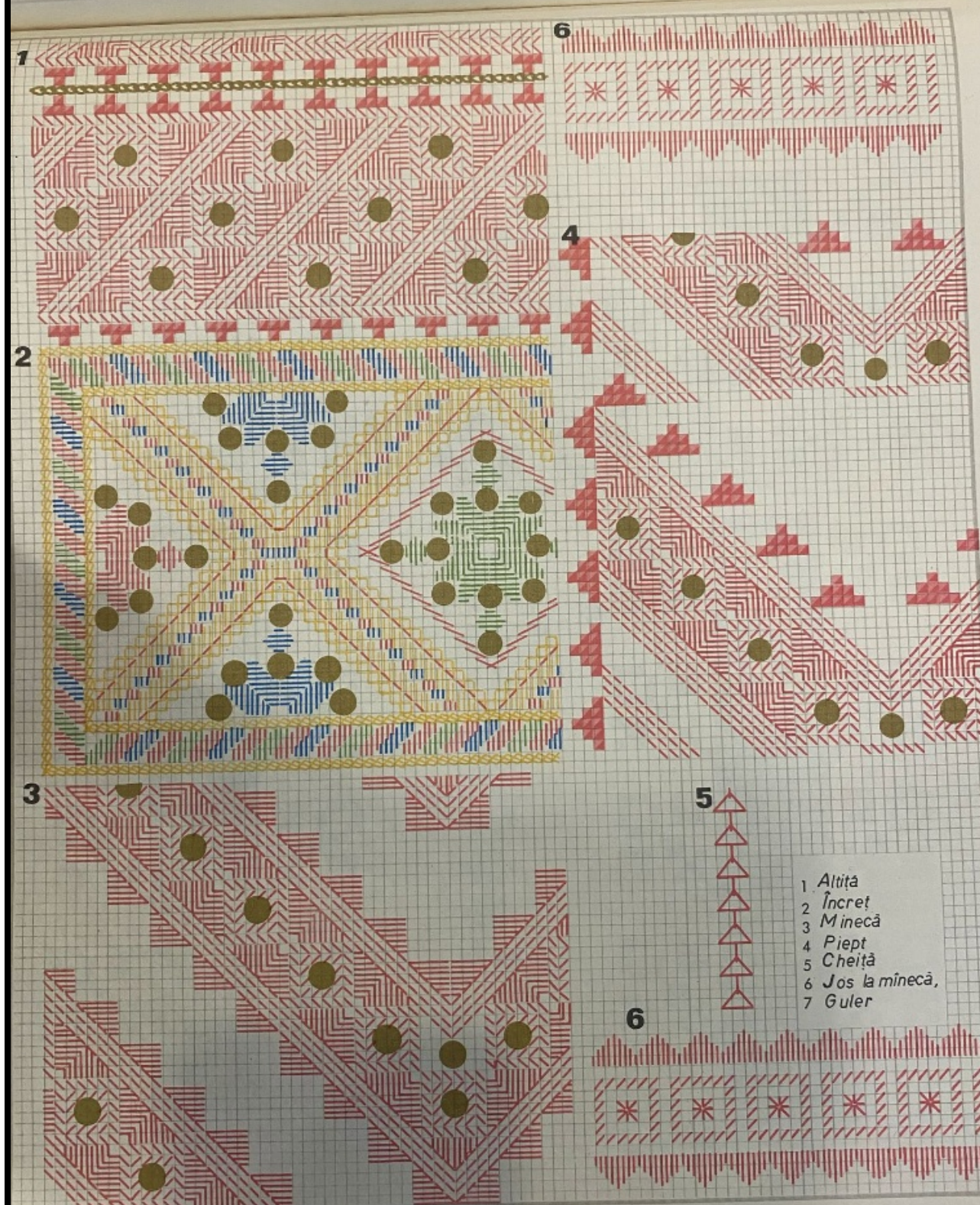

IA DE VLAȘCA

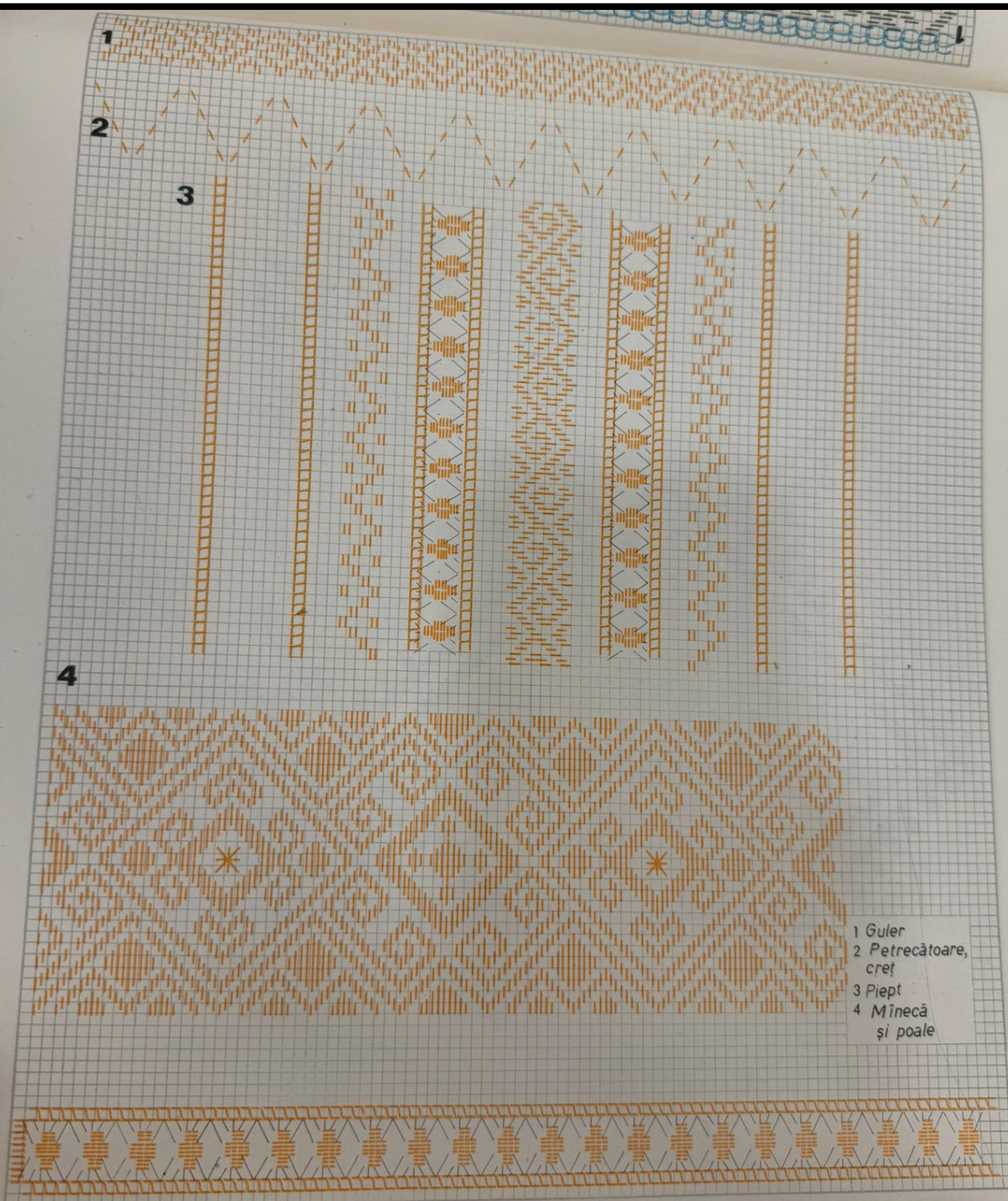

- 1 Guler
- 2 Altiță
- 3 Încrêț
- 4 Rînd pe mîneacă
- 5 Jos la mîneacă
- 6 Piept
- 7 Spate

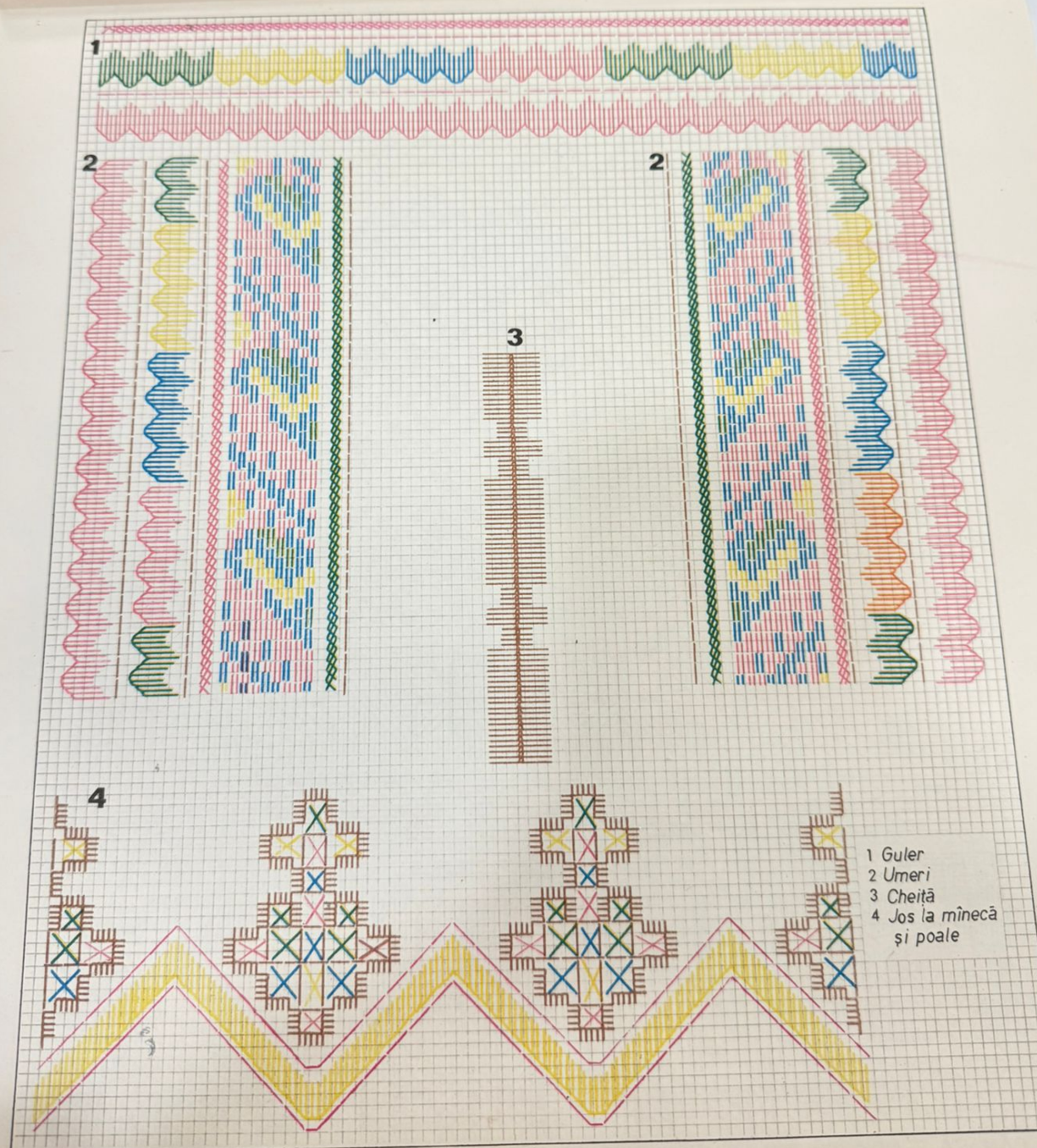

IA DE ARGES (se coase cu fir gros, buclat)

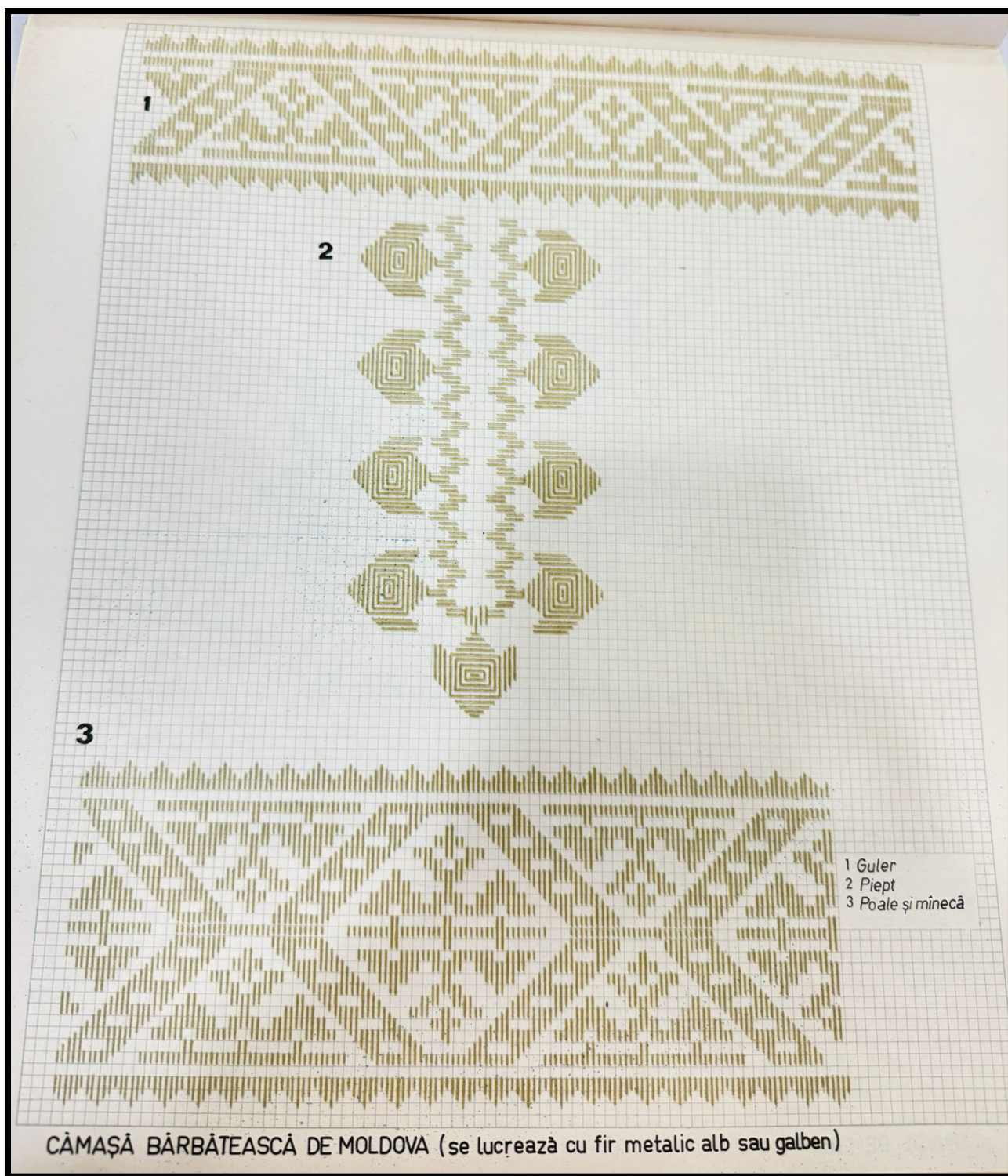

CĂMAȘĂ BĂRBĂTEASCĂ DE OLTENIA (se lucrează în alb)

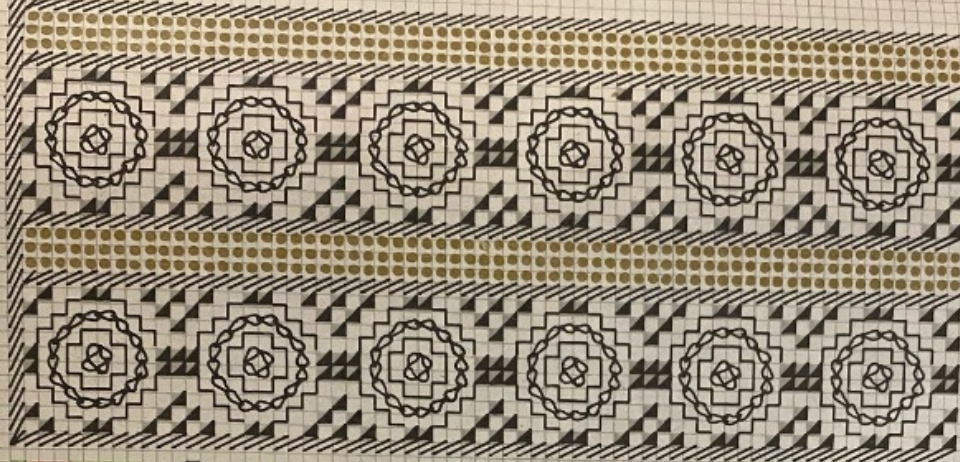

- 1 Guler
- 2 Umeri
- 3 Cheiță
- 4 Jos la mîneacă
și poale

CĂMASĂ BĂRBĂTEASCĂ DE OĂȘ

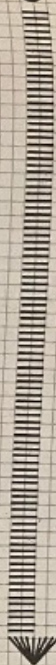
2

5

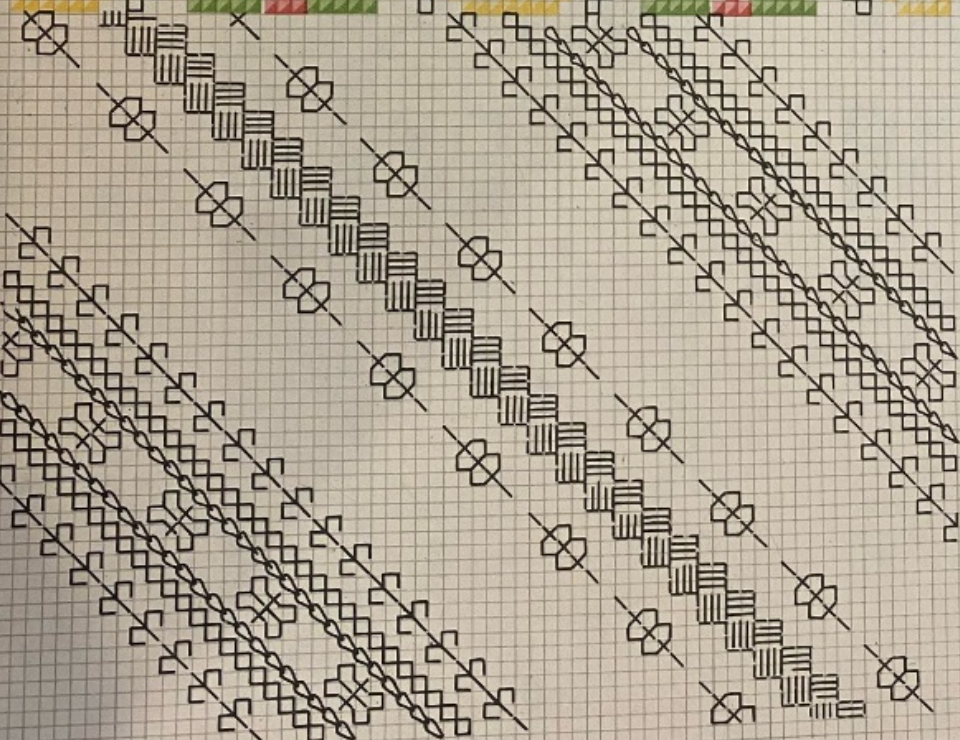
6

3

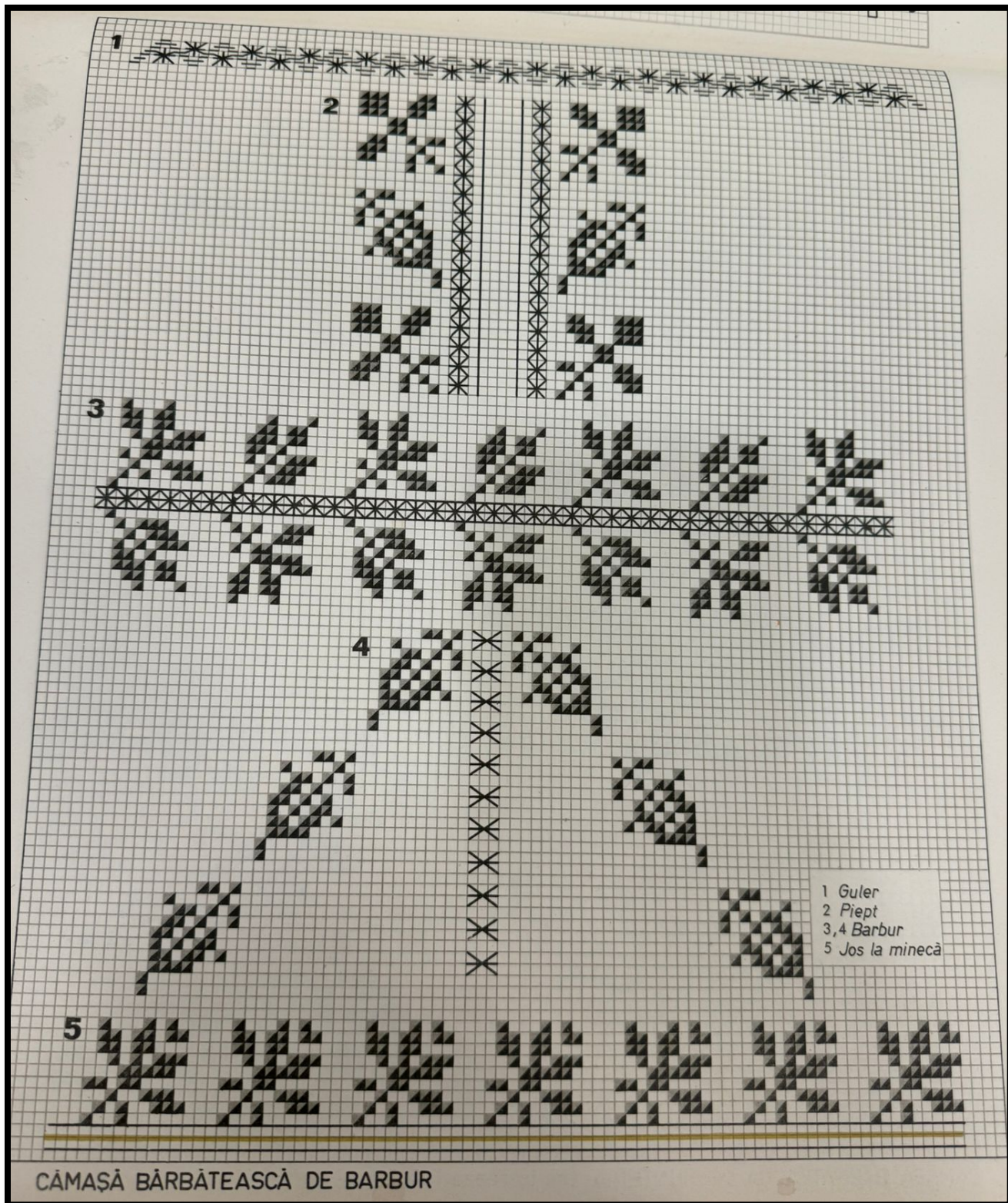
4

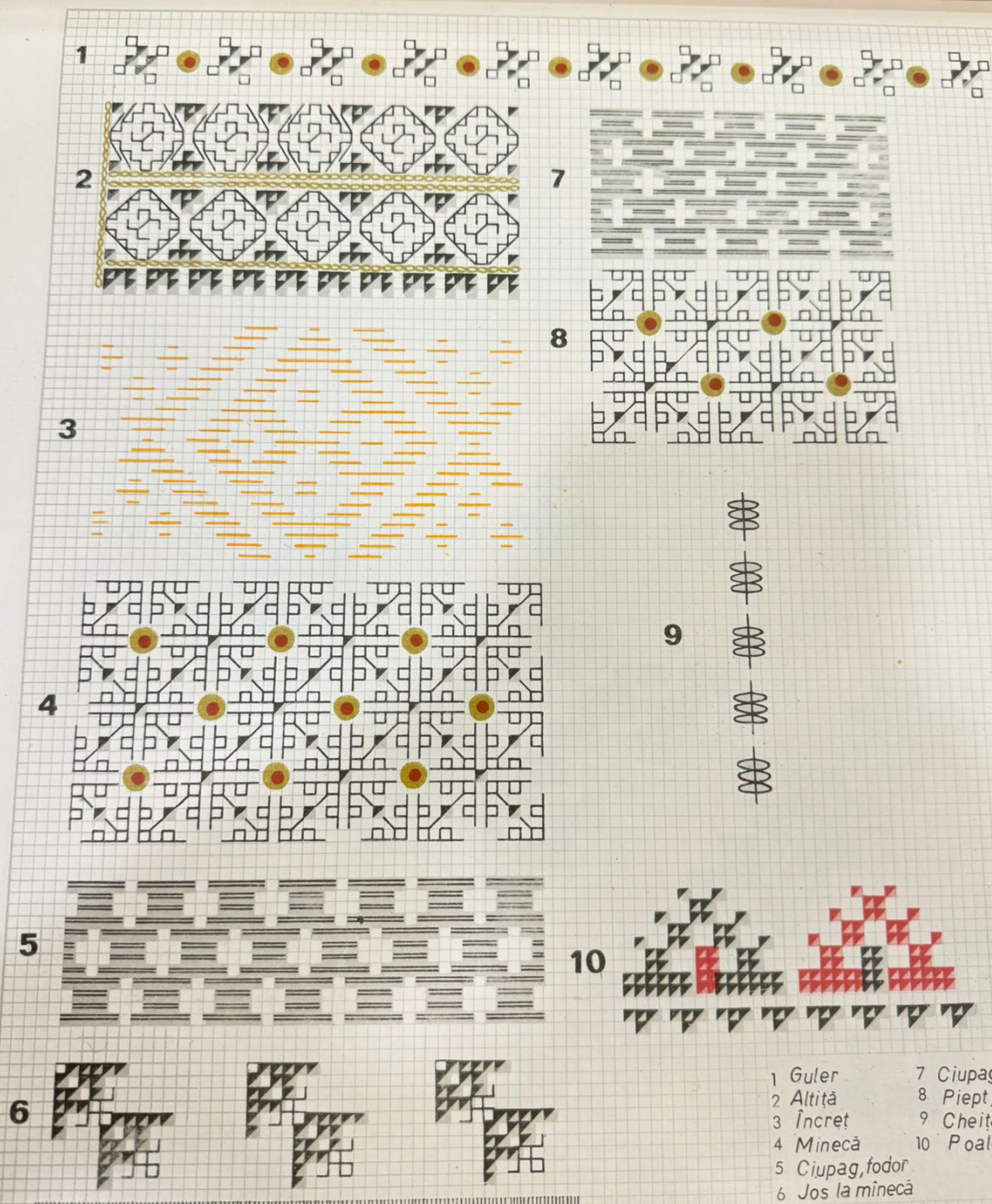

- 1 Guler
- 2 Altîță
- 3 Încrêș
- 4 Riuri
- 5 Piept
- 6 Gură
- 7 Jos la minecă

7

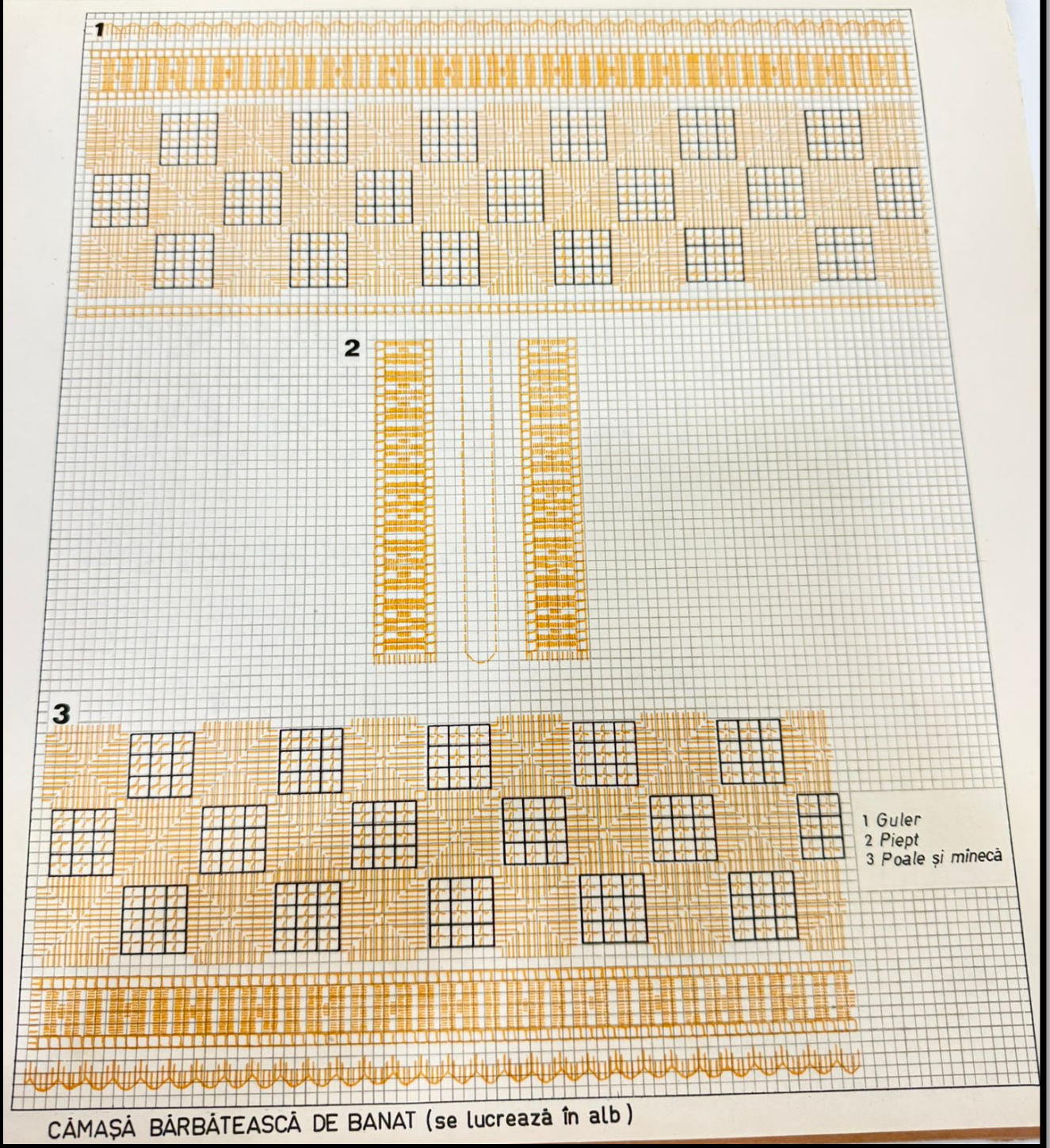
IA DE SUCEAVA (se lucrează cu fir gros buclat)

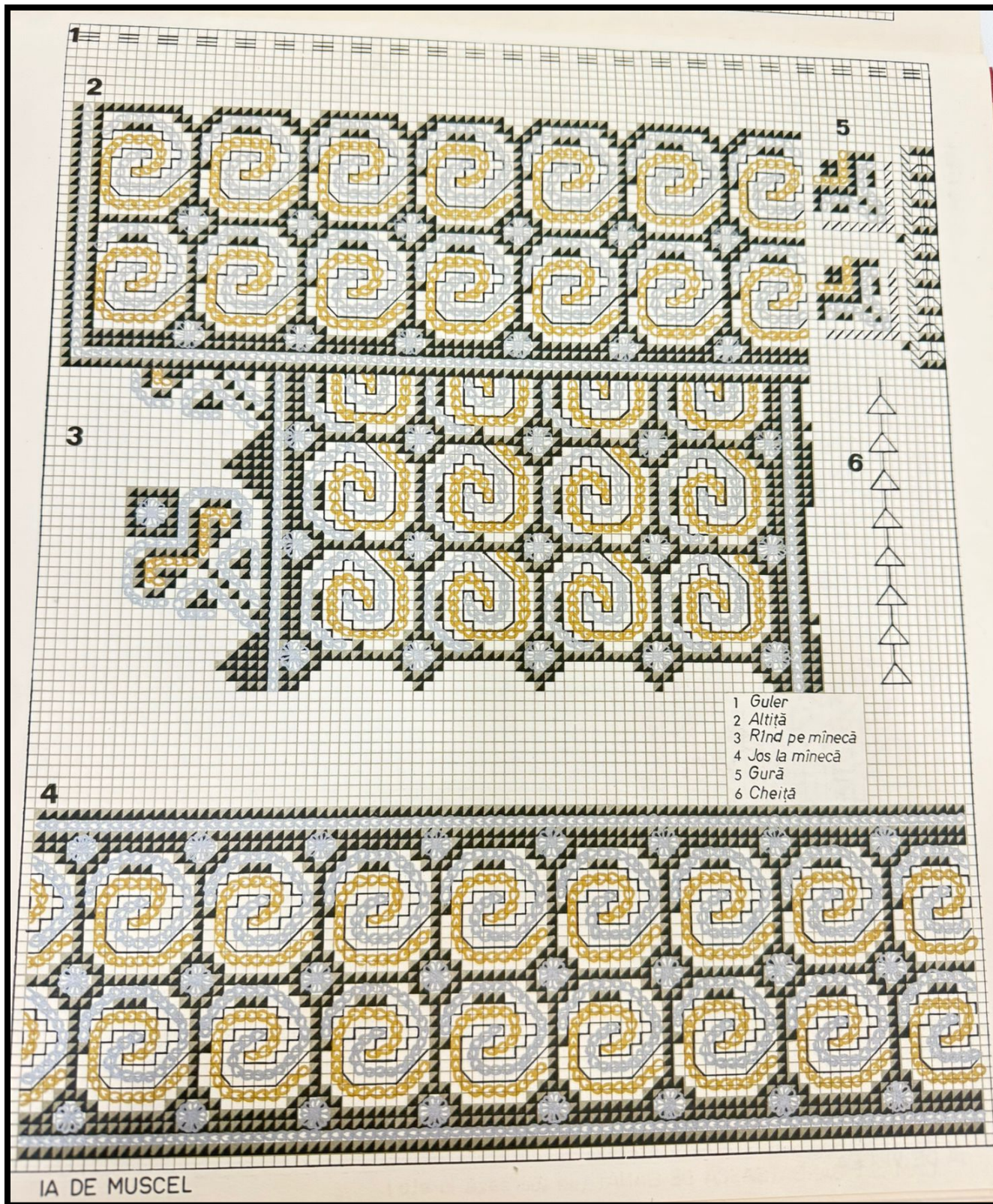

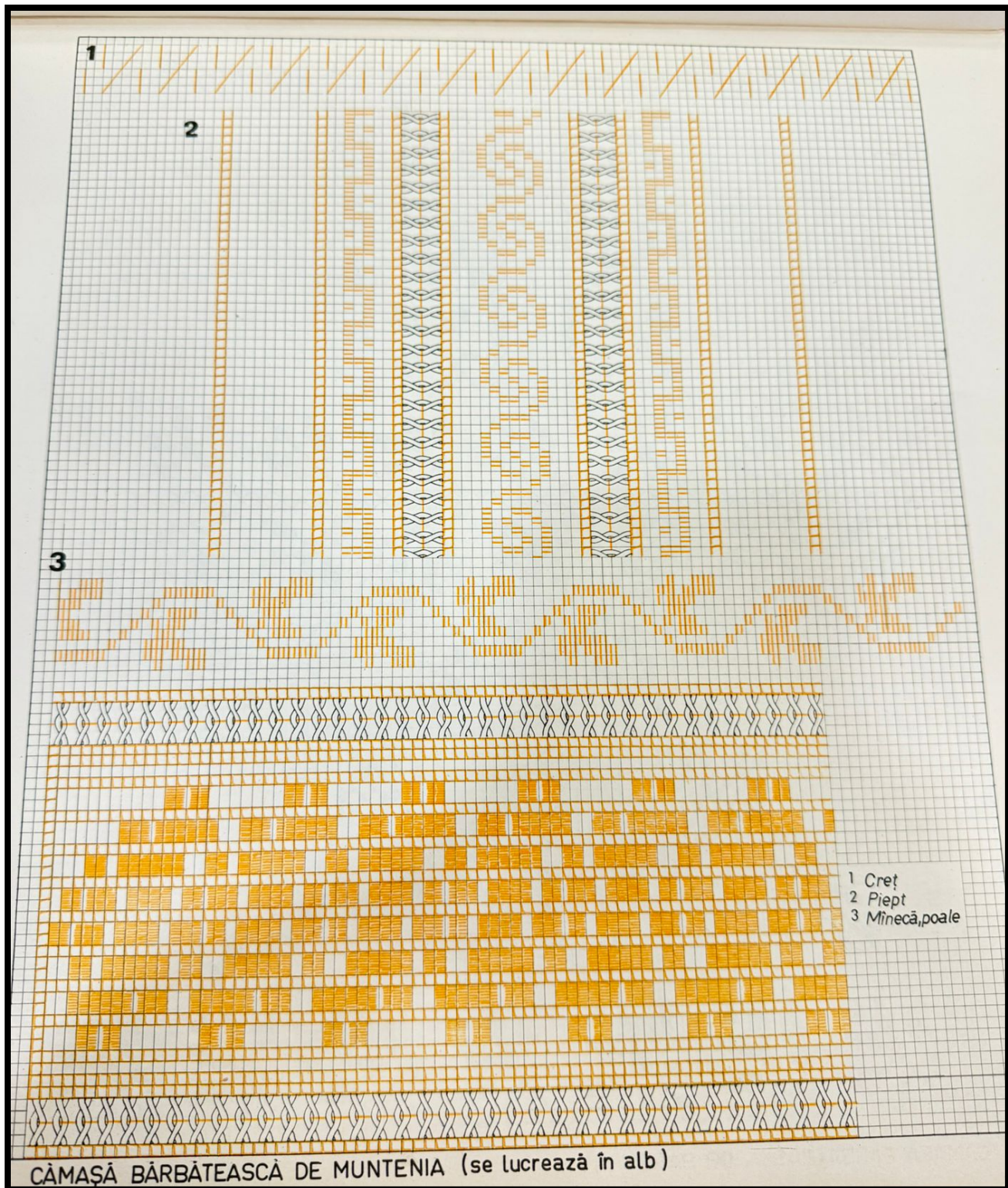

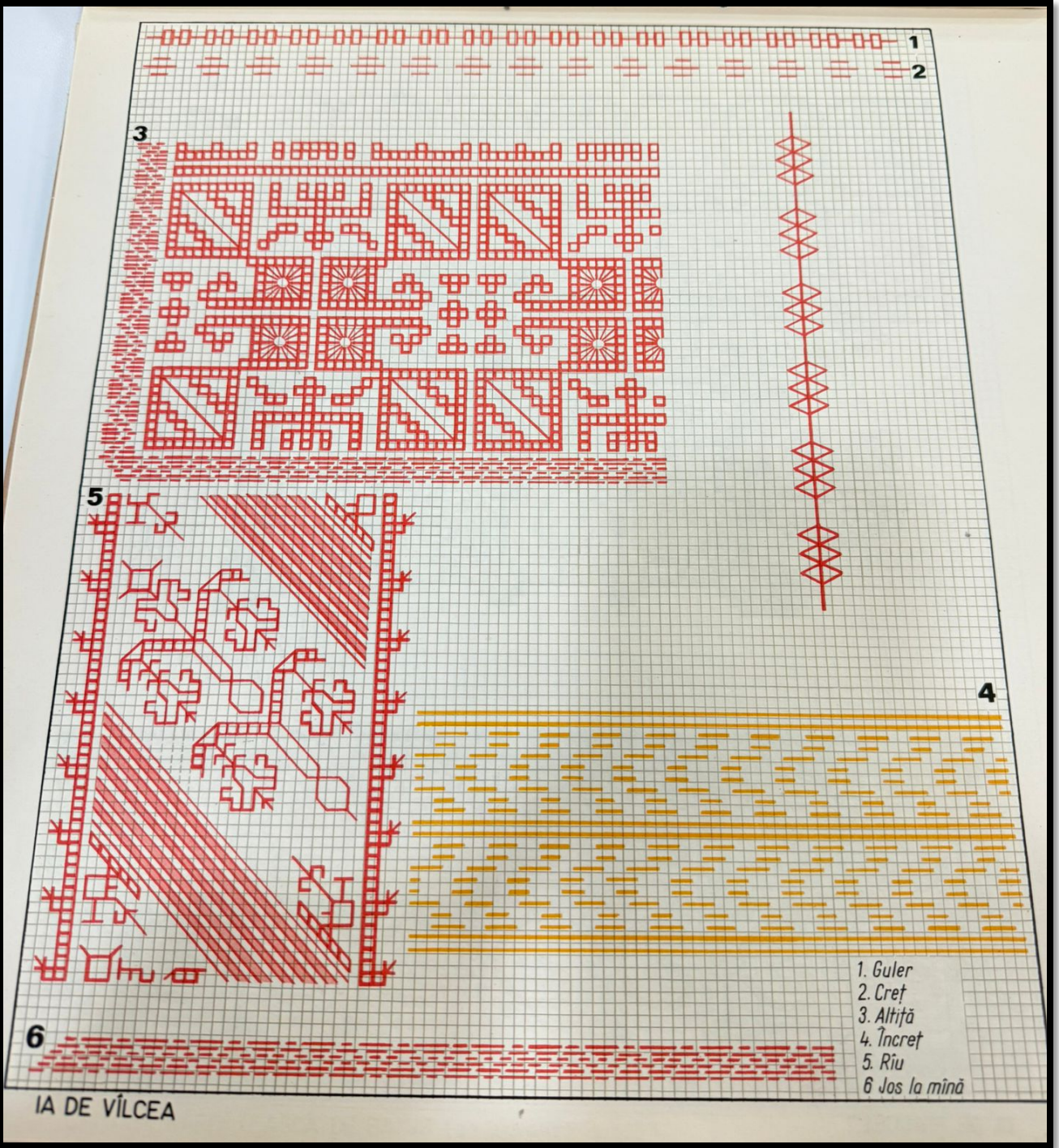
1 Guler	7 Ciupag, piept
2 Altită	8 Piept, spate
3 Încrêț	9 Cheiță
4 Minecă	10 Poale
5 Ciupag, fodor	
6 Jos la minecă	

IA DE RÎMNICU SĂRAT

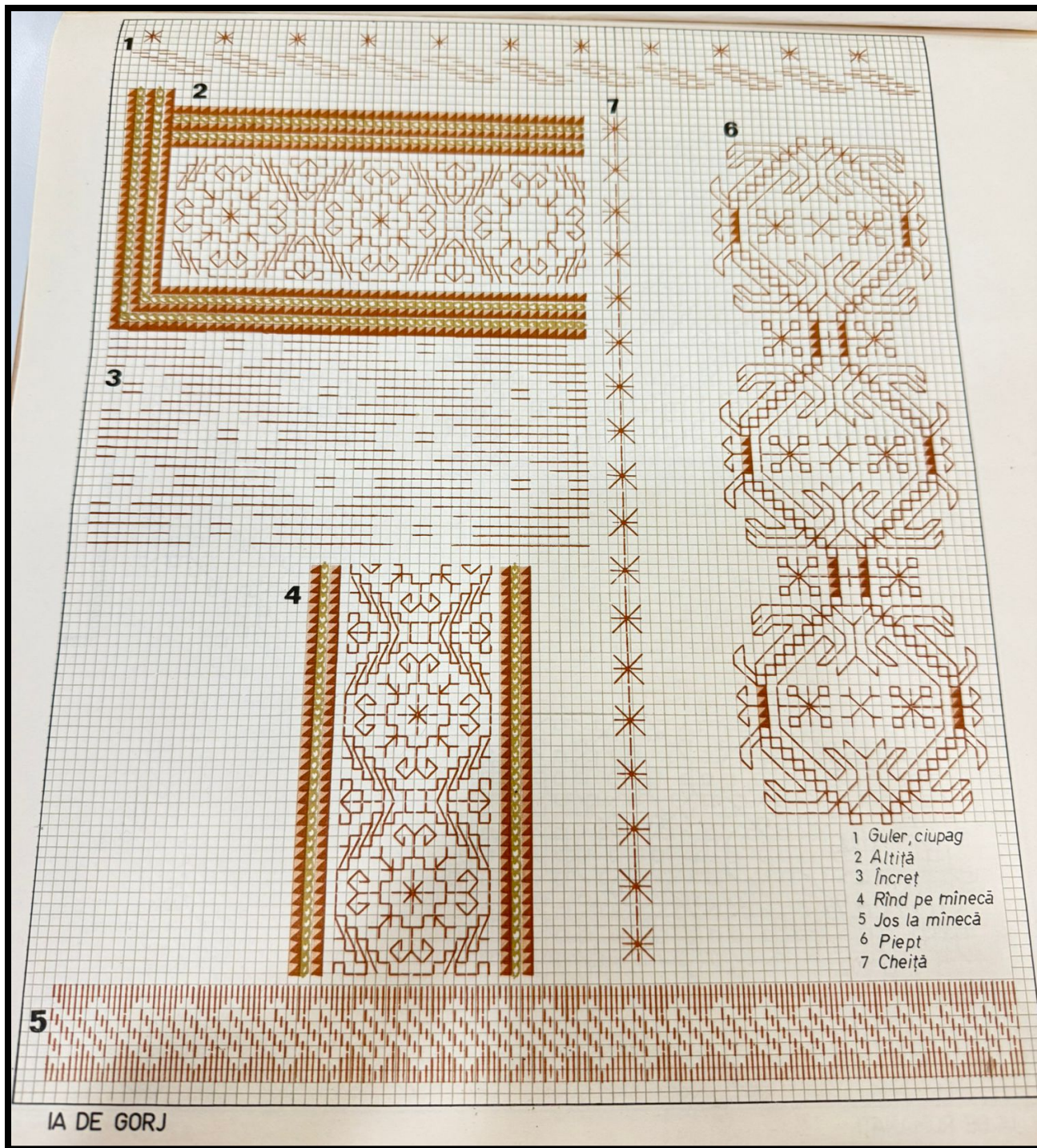

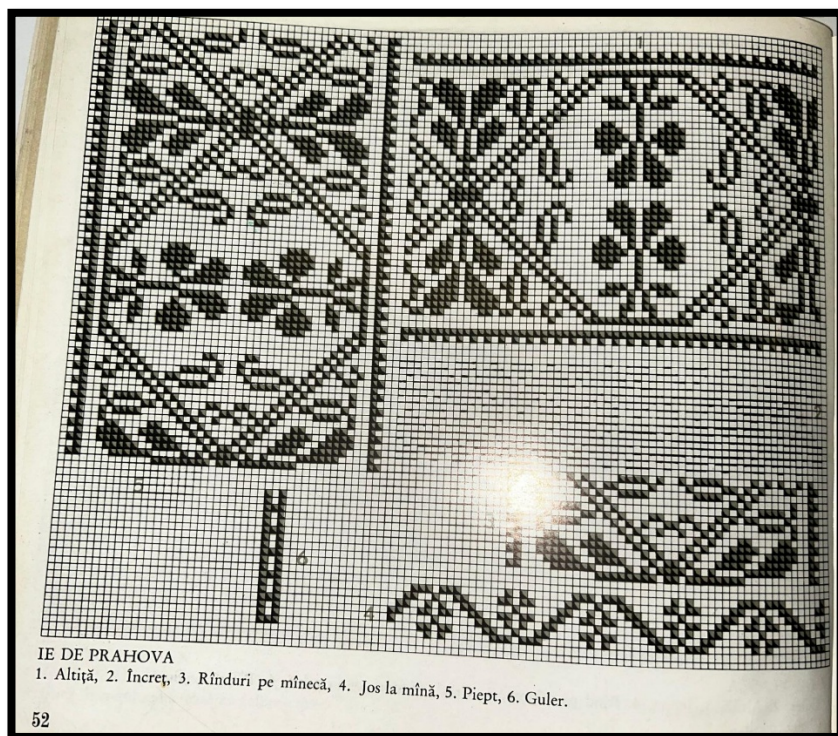
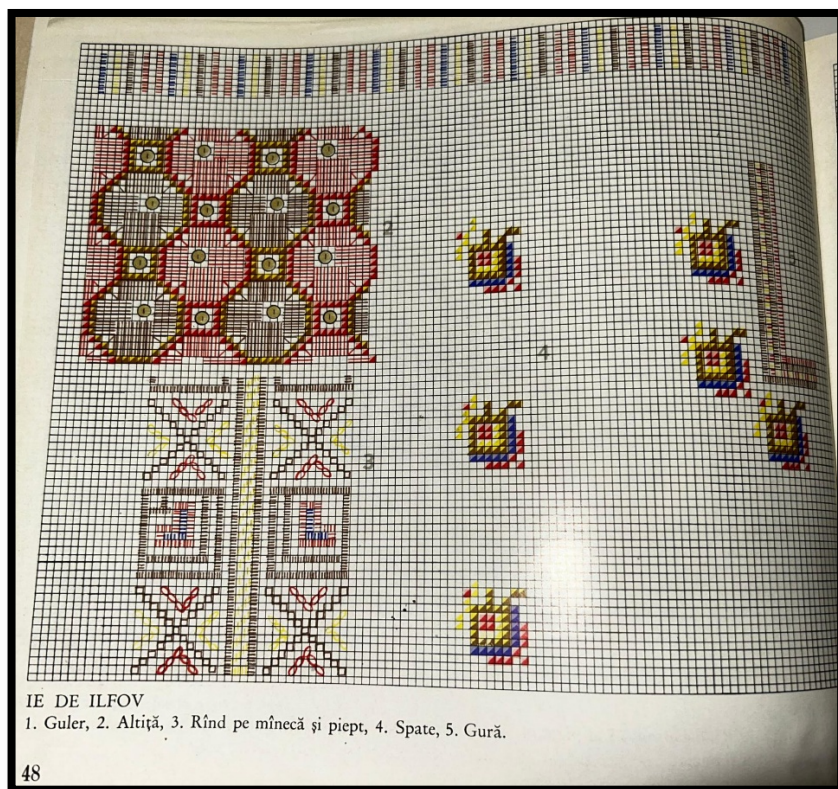

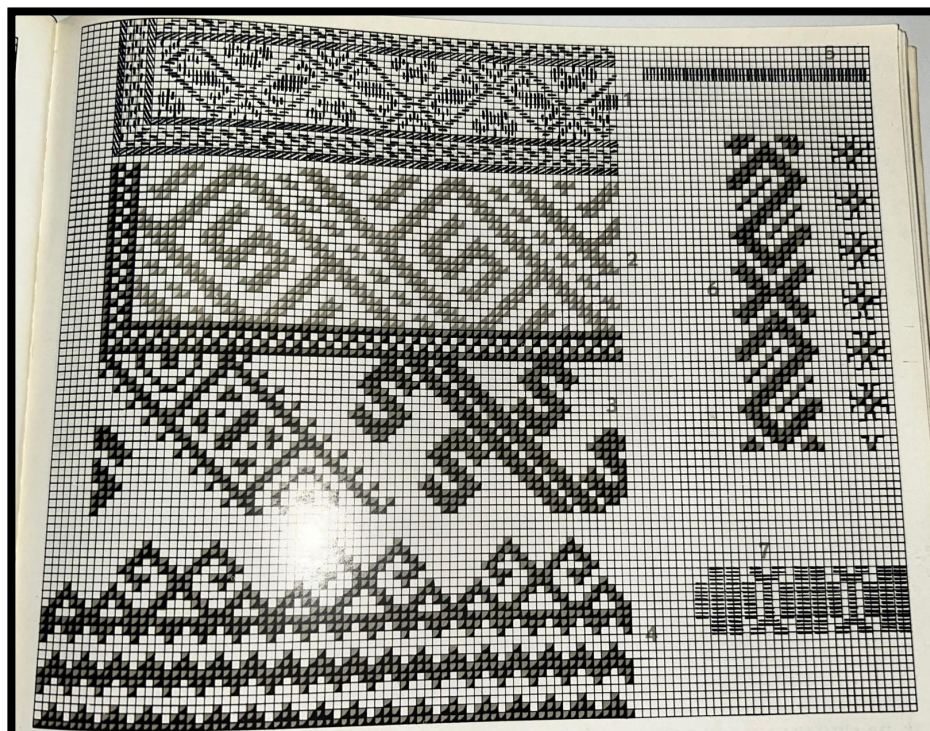

- 1. Guler
- 2. Creț
- 3. Altijă
- 4. Încrêț
- 5. Riu
- 6. Jos la mină

IA DE VÎLCEA

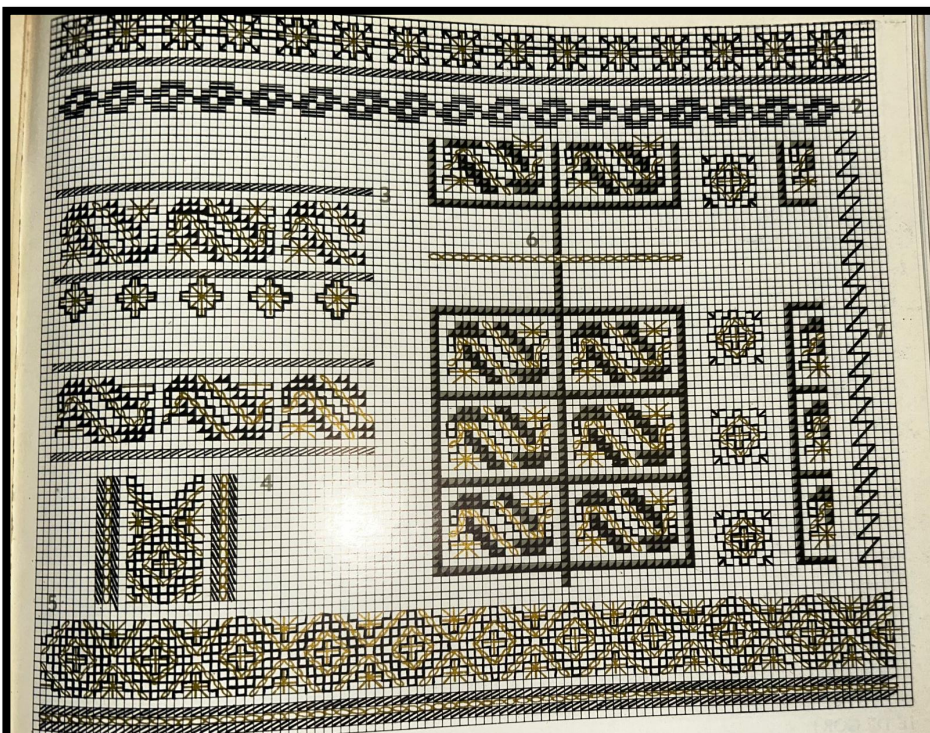

IE DE NEAMȚ

1. Alțiță, 2. Încrêț, 3. Rîuri pe mîneacă, 4. Jos la mînă, 5. Guler, 6. Piept, 7. Ciupag la mînă jos.

Culori: negru, verde roșu (altiță); încrêțul se coase cu verde moale.

57

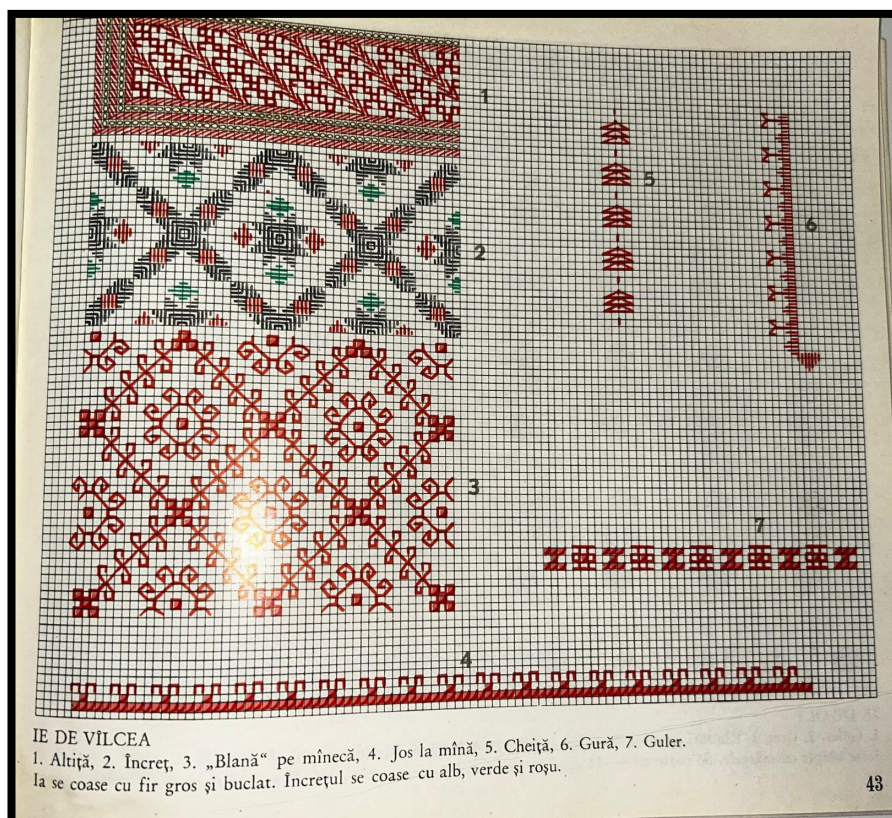
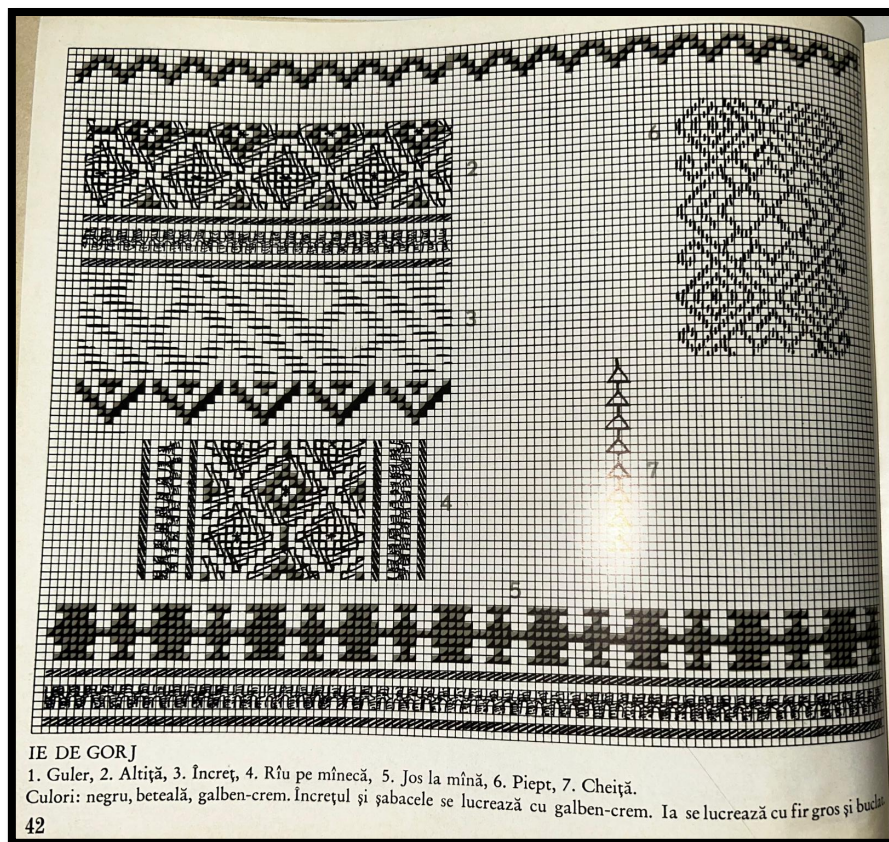

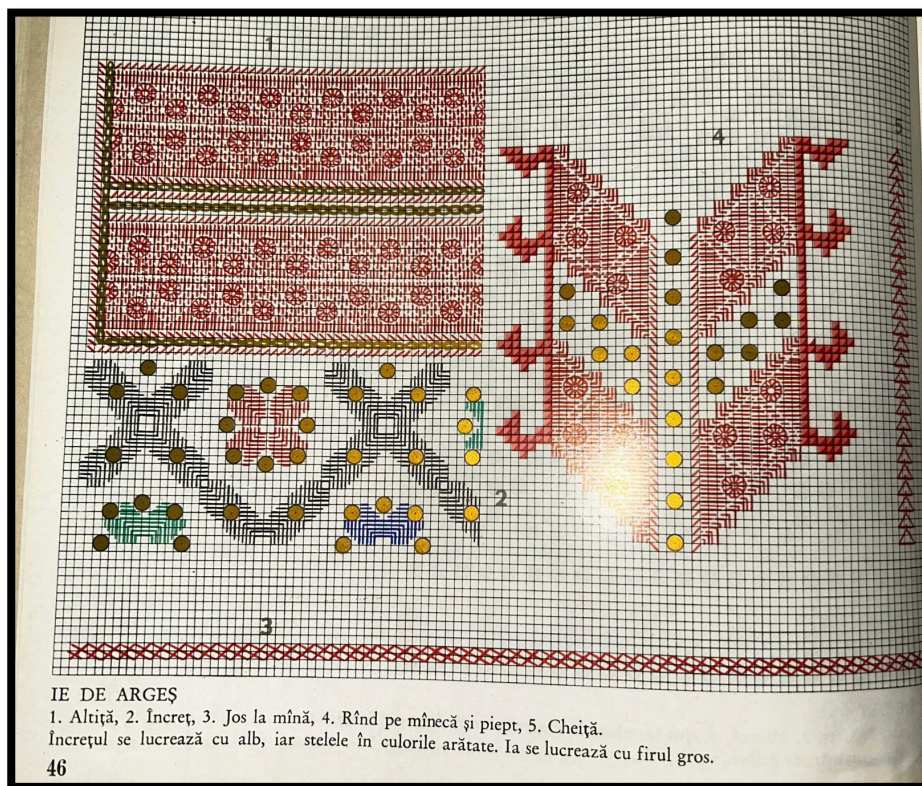
IE DE MEHEDINȚI

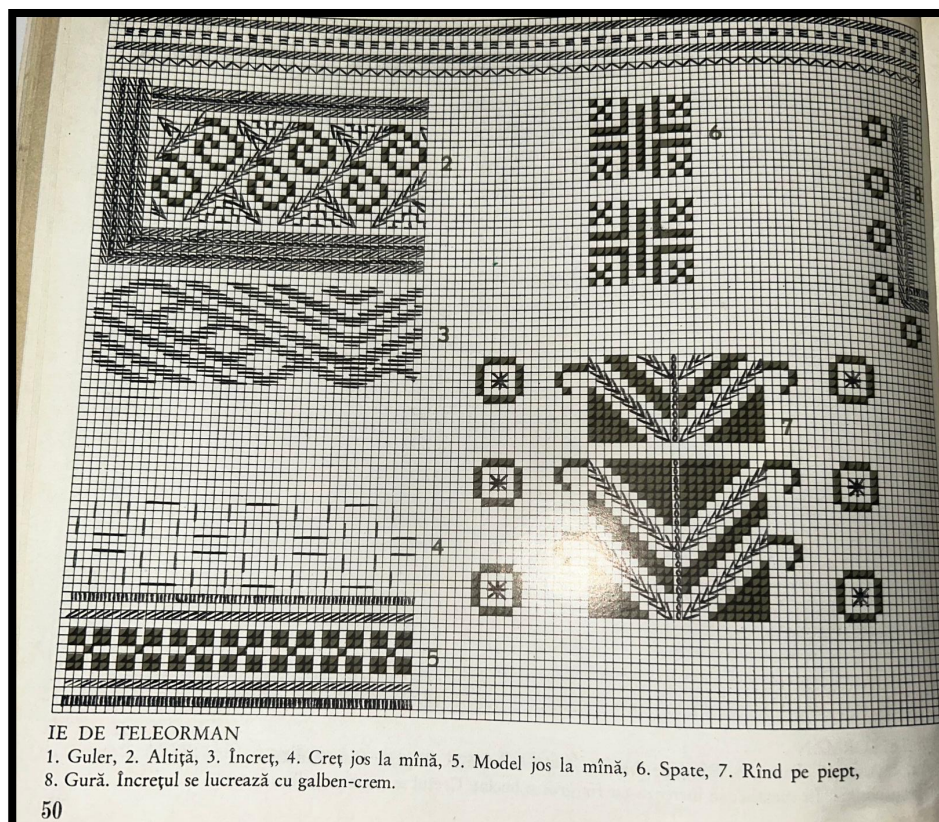
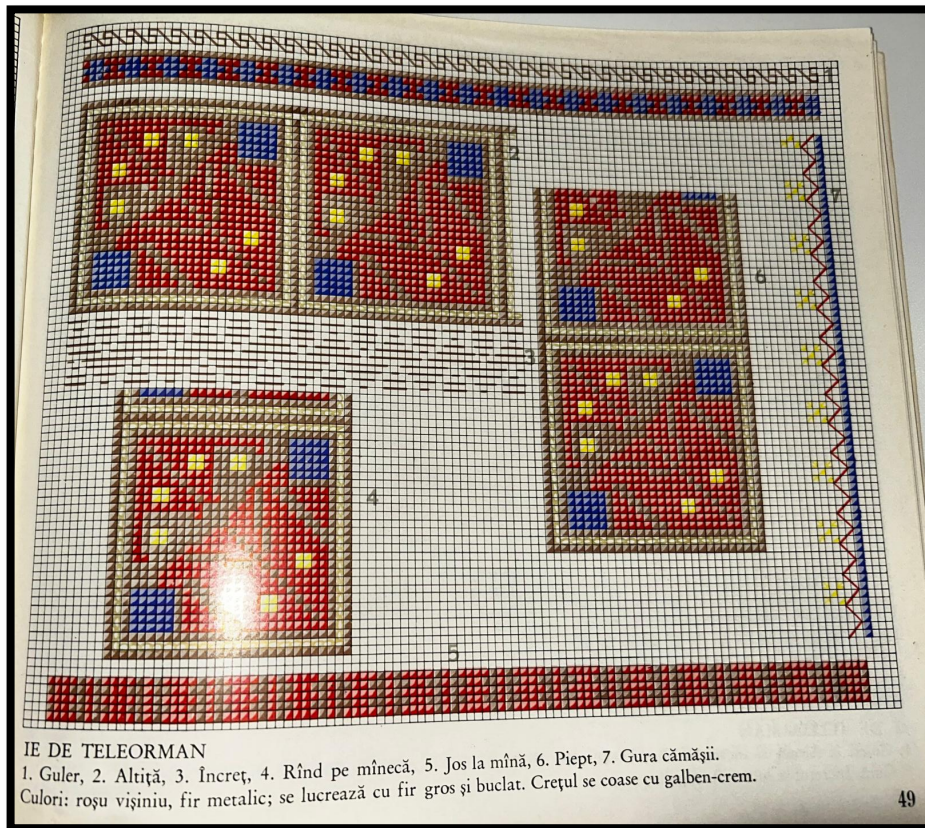
1. Guler, 2. Ciupag, 3. Alțiță, 4. Rîu pe mîneacă, 5. Jos la mînă, 6. Piept, 7. Cheiță.

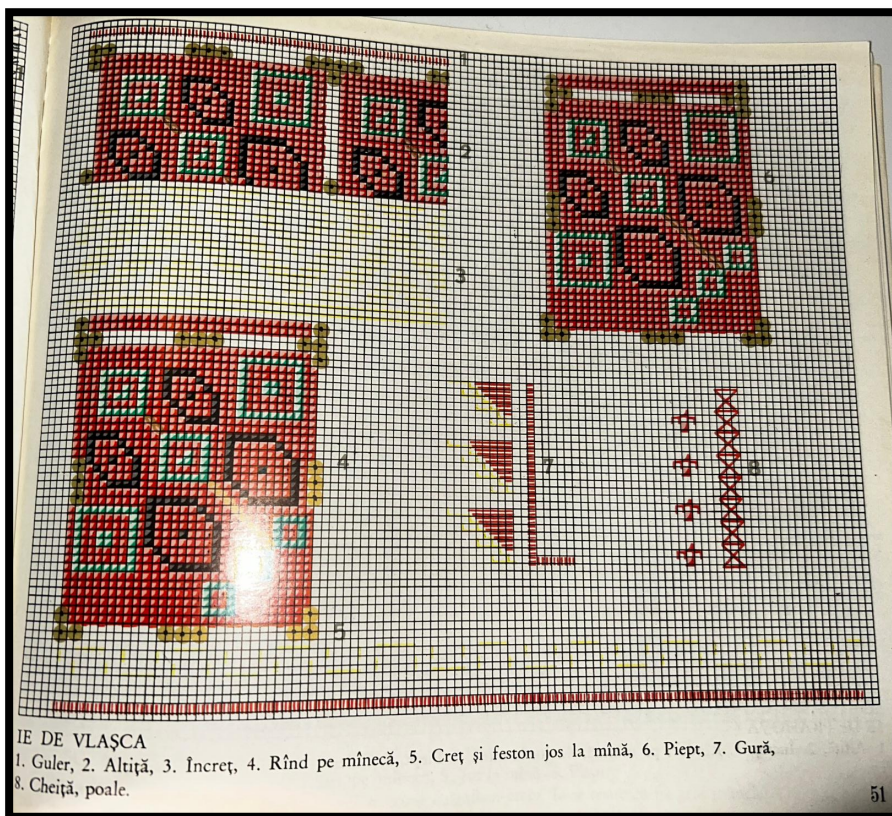
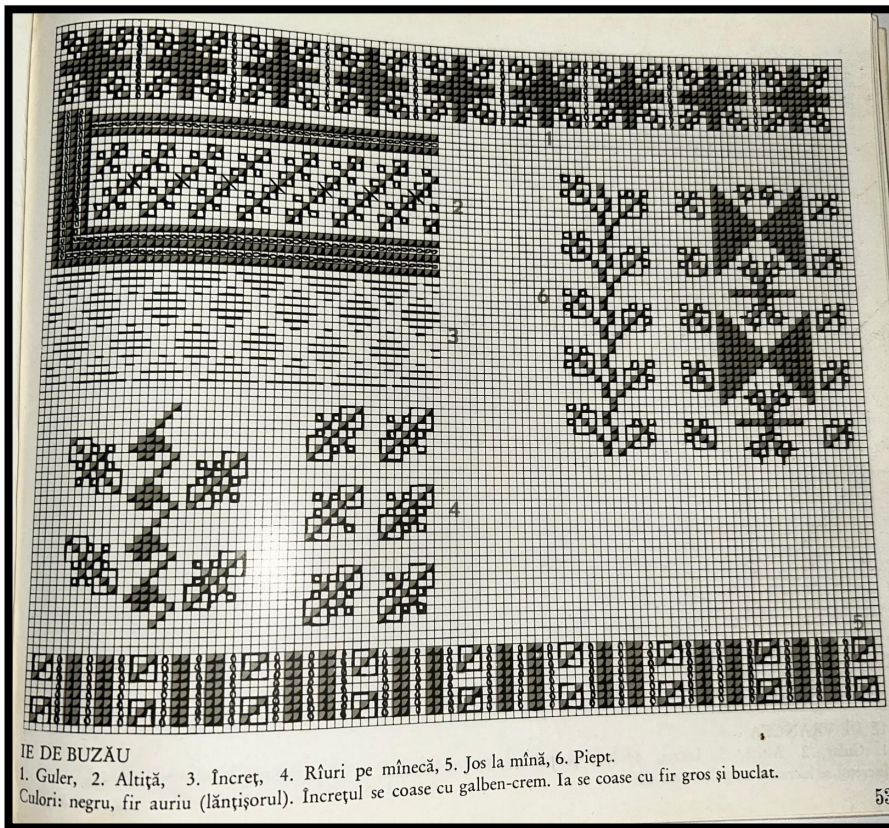
Culori: negru, fir auriu, beteală.

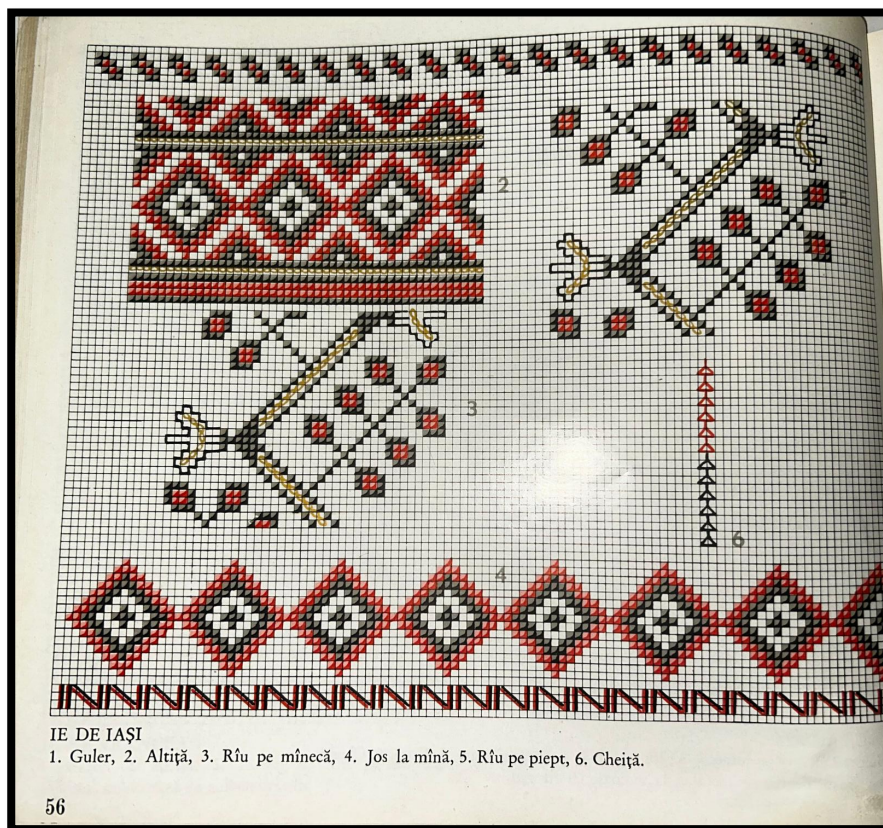
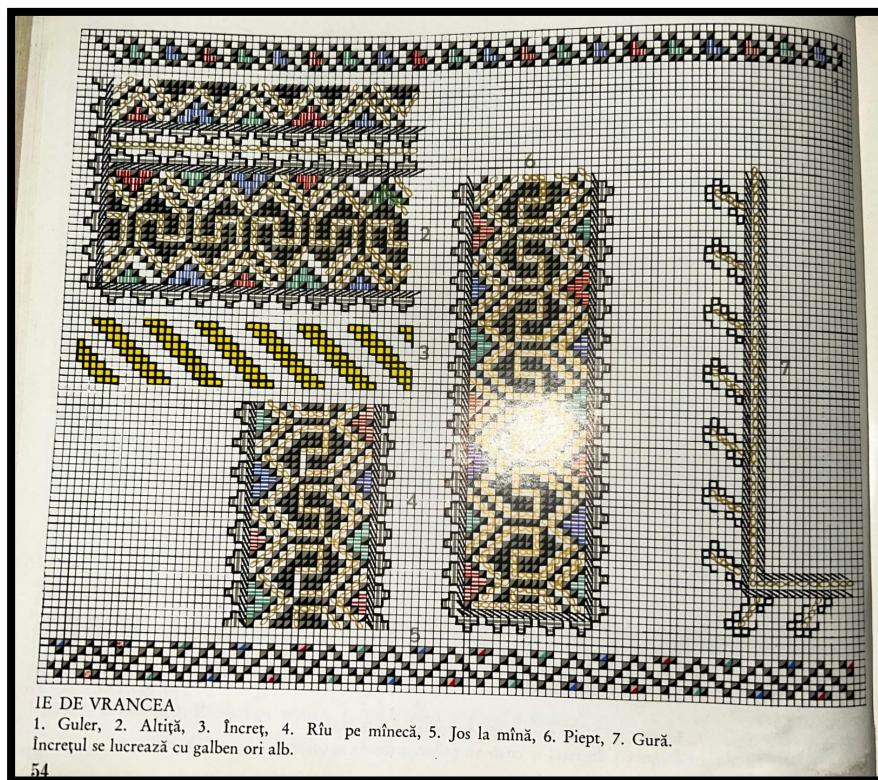
41

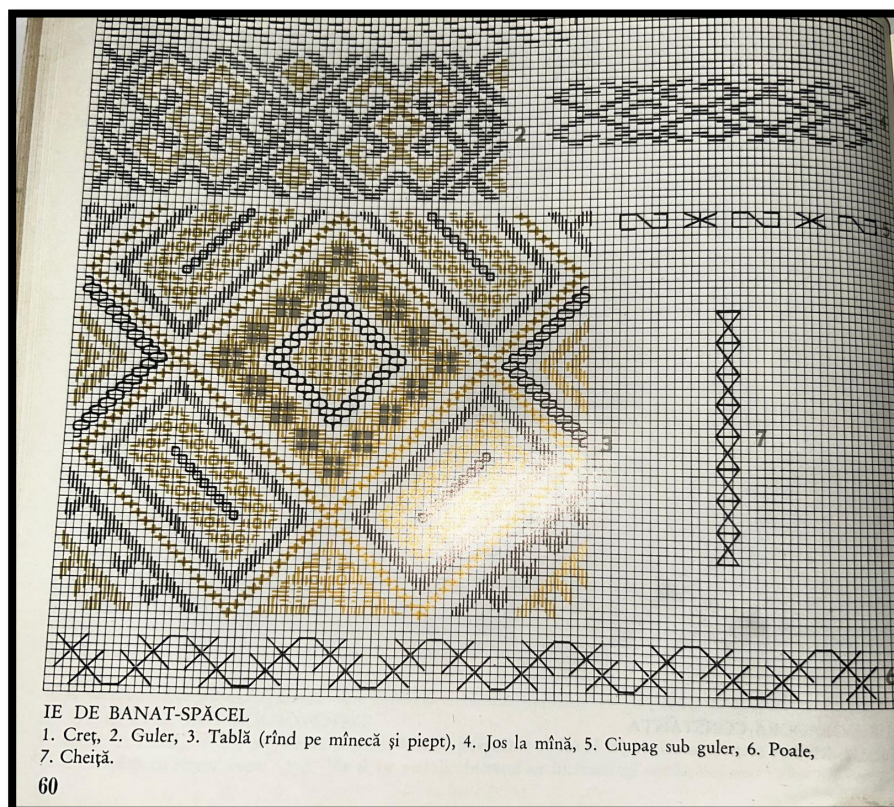
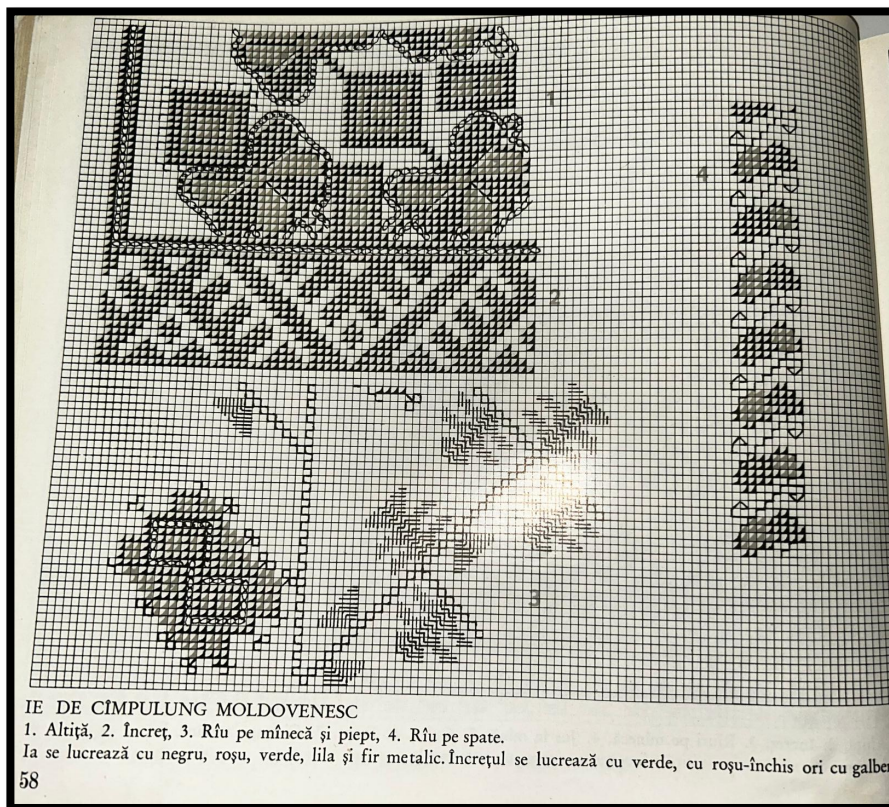

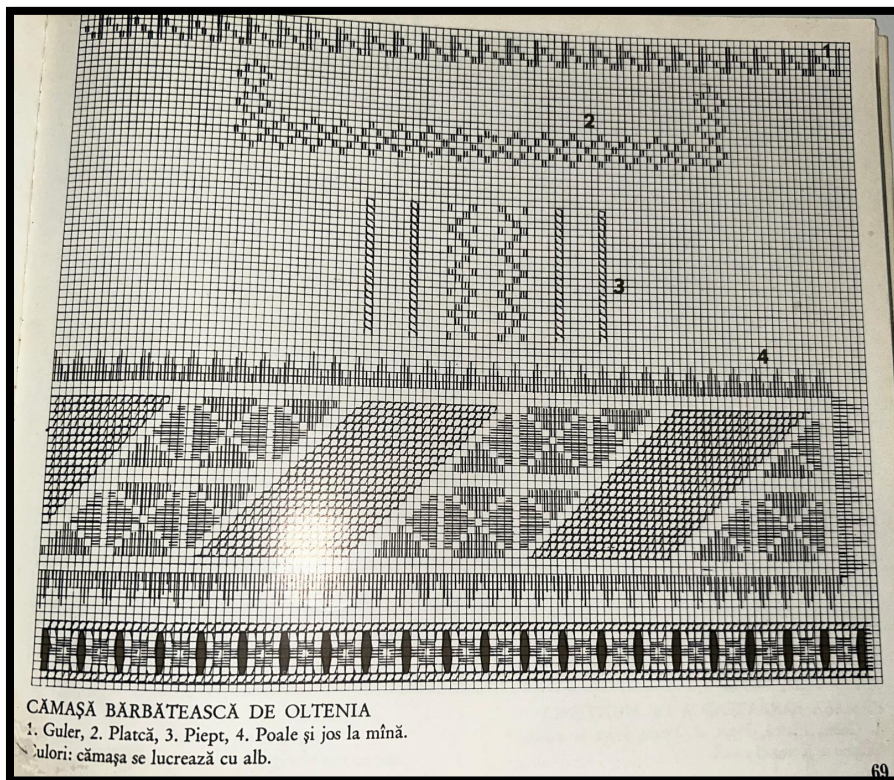

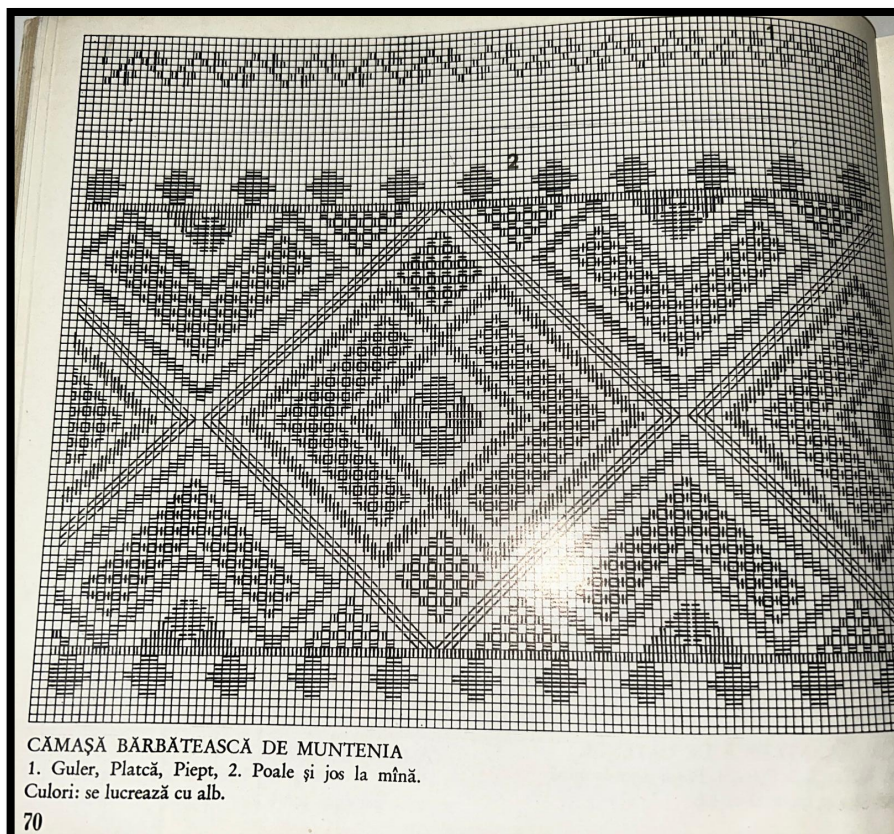

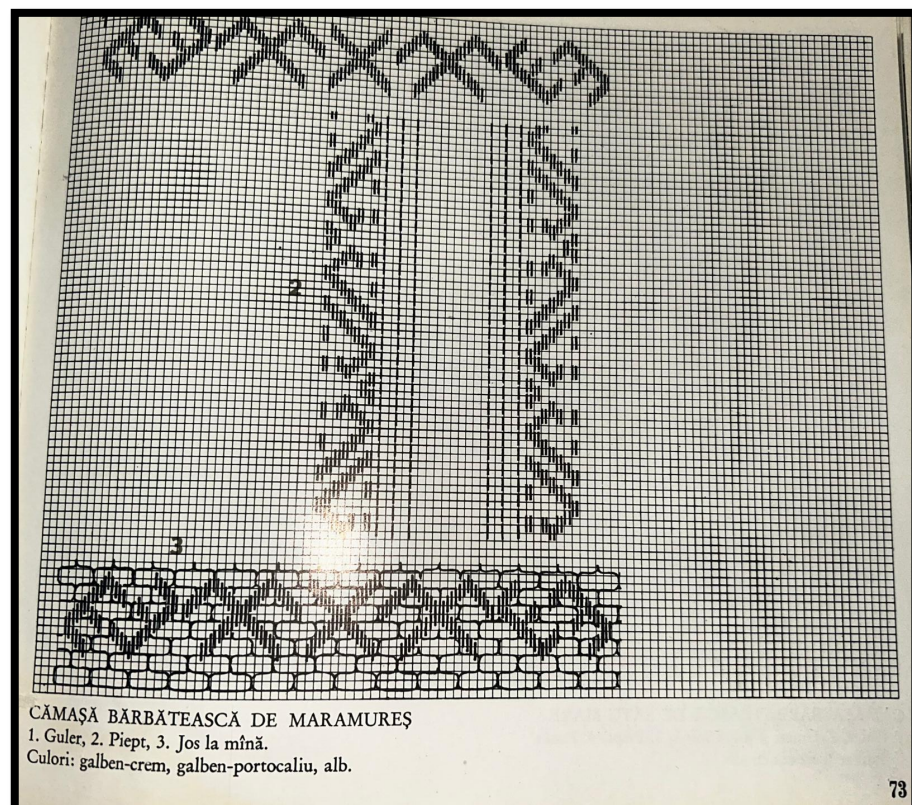
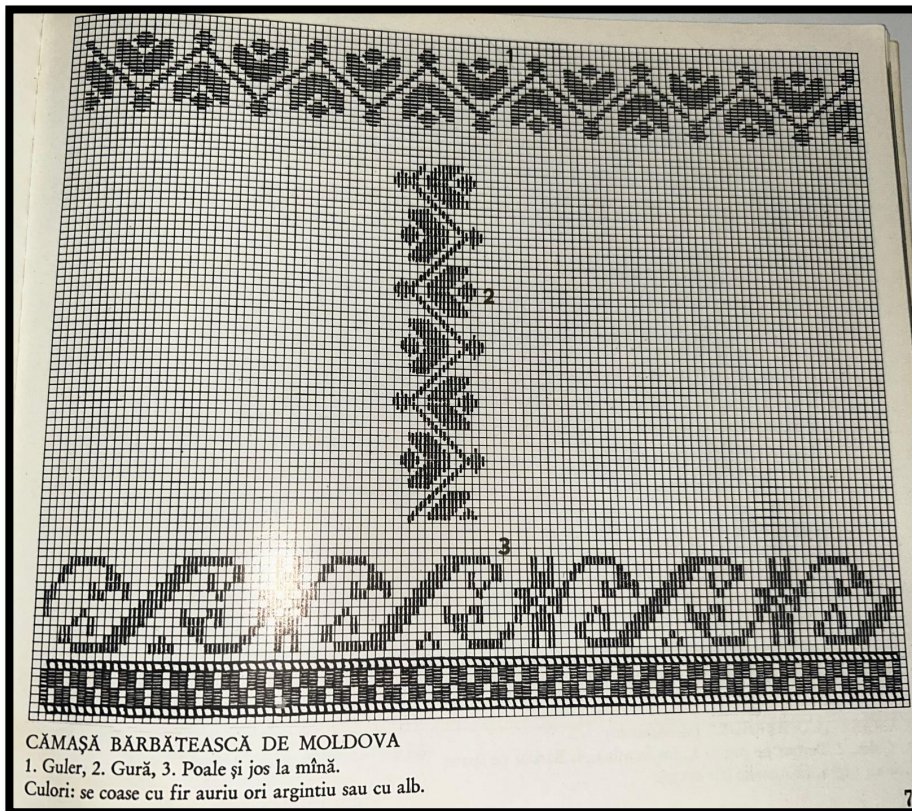

69

70

Anexa 7 - Alte modele de cămăși cu altiță

Fig. 1 și 2 – Cămașă cusută de Alina Adriana Zaharia

Fig. 3, 4 și 5 – Cămașă cusută de Claudia Niculescu

Fig. 6 - Cămașă cusută de Olga Almasan

Fig. 7 – Cămașă cusută de Grațiela Feodor

Fig. 9 – Cămașă cusută de Ramona Velea

Fig. 10 – Cămașă cusută de Alina Tanasa Fetcu

Fig. 11 – Cămașă expusă la muzeul etnografic hanul Domnesc, Suceava

Fig. 12 – Cămașă de Cernăuți, Muzeul Constanța

Fig. 13 – Cămașă Bucovina, Metropolitan Museum of Art, New York

Fig. 14 – Cămașă Bucovina, Metropolitan Museum of Art, New York

Fig. 15 – Cămașă Bucovina, Metropolitan Museum of Art, New York

Fig. 16 – Cămașă de Bucovina expusă la muzeul etnografic hanul Domnesc, Suceava

Fig. 17 – Cămașă de Bucovina expusă la muzeul etnografic hanul Domnesc, Suceava

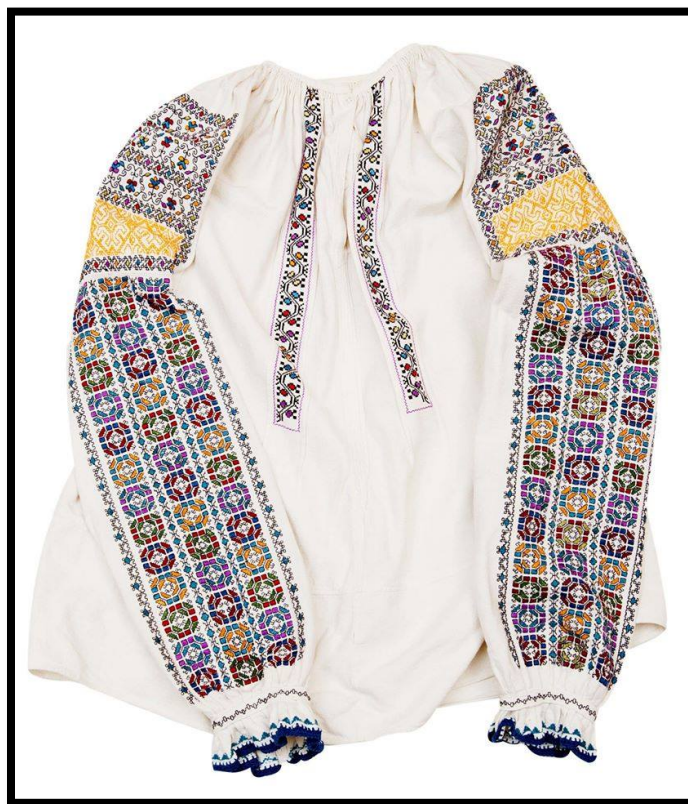

Fig. 18 – Cămașă de Bucovina expusă la muzeul etnografic hanul Domnesc, Suceava

Fig. 19 – Cămașă de Bucovina expusă la muzeul etnografic hanul Domnesc, Suceava

Fig. 20 – Cămașă de Bucovina expusă la muzeul etnografic hanul Domnesc, Suceava

Fig. 21 – Cămașă de Bucovina expusă la muzeul etnografic hanul Domnesc, Suceava

Fig. 22 – Cămașă de Bucovina expusă la muzeul etnografic hanul Domnesc, Suceava

Fig. 23 – Cămașă Bucovina, Metropolitan Museum of Art, New York

Fig. 24 – Cămașă de Gura Humorului, muzeul etnografic hanul Domnesc, Suceava

Fig. 25 – Cămașă Bucovina, Metropolitan Museum of Art, New York

Fig. 26 – Cămașă din Vicovul de jos

Fig. 26 – Colecție de cămăși de Bucovina, Muzeul „Victoria and Albert” Londra

Fig. 26 – Colecție de cămăși de Bucovina, Muzeul „Victoria and Albert” Londra

Fig. 1 - Pânză de in, țesută în două ițe, lată de 45 cm. In, lână policromă, bumbac negru, fir auriu și argintiu. Cusut peste fire, punct în cruce, lănișor, drug. Pieptul, lung de 63 cm, este croit din două foi continuate spre spate, unde se întâlnește cu o altă foaie. Mâneca, de 50 cm, are altă de 26/22 cm, continuată cu o lățime încrețită la partea de jos. Părțile componente, finisate cu drug roșu, sunt cusute împreună și încrețite în jurul gâtului. Fața și spatele sunt decorate cu câte două șiruri de motive florale, cusute cu fir și bumbac negru, vișiniu, galben. Altă înconjurată pe trei laturi cu lănișor auriu, mărginit cu negru, are patru galoane cu ghivece cu flori, despărțite prin două registre aurii și două registre argintii. Încrêțul de 12 cm, are motive romboidale de culoare verde, executate cu lână verde. Decorul se continuă cu un copac cu ramuri portocalii și romburi policrome, mărginit cu două ghirlande viu colorate. Portocaliu, negru, verde, vișiniu, galben, auriu, argintiu.

Fig. 2 - Pânză de in, țesută în două ițe, lată de 70 cm. In, lână, fir metalic auriu și argintiu, bumbac. Cusut peste fire, punct în cruce, lănișor, drug. Pieptul și spatele, lungi de 57 cm, sunt croite fiecare dintr-o lățime, cu pavă de 20 cm sub braț. Mâneca este formată din chirușcă de 4 cm, alțiță separată de 23/26, continuate cu o foaie, lungă de 48 cm, încrețită pe o ață. Două șiruri de motive florale policrome decorează fața și spatele. Alțița, înconjurată pe trei laturi cu un registre din fir auriu, mărginit de fir argintiu și negru, are două galoane cu ghivece cu flori stilizate, despărțite printr-un registru auriu cu argintiu. Încrețul, de 10 cm este verde, monocrom, cu motive romboidale. Sub încreț este cusut un copac cu ramuri galbene și portocalii, terminate cu romburi. Între ele sunt cusute rozete policrome. Roșu, portocaliu, verde, galben, oliv, auriu, argintiu.

Fig. 3 - Pânză de în, țesută în două ițe, lăț de 40 cm. In, mătase galbenă, verde, violet, roșu, fir metalic auriu și argintiu, fluturi mici argintii. Cusut peste fire și în urma acului, lăncișor, găurele, feston roșu. Pieptul, lung de 53 cm este croit din două lățimi de pânză care se continuă și în spate, unde se unesc cu altă foaie întreagă. Sub braj, foaia este despăcată pentru a se introduce pava de 10/10 cm. Mâneca are alțiță separată de 21/28 cm și se continuă cu o lățime, lungă de 55 cm Părțile componente sunt cusute împreună cu găurele, încrețite în jurul gâtului și finisate cu un ornament în roșu și negru. Pieptul și spatele sunt decorate cu câte două registre longitudinale, formate din buchețele policrome alternate cu spații albe. Alțița are două galoane late cu coronițe și două înguste, cu motive florale policrome, despărțite prin două registre cu fir auriu și unul argintiu. Compoziția este înconjurată pe trei laturi cu un registru din fir. Încrețul de 8 cm are romburi albe și policrome, mărginite cu galben. Partea de jos a încrețului este despărțită printr-un registru cu fir. Urmează trei râuri cu romburi și trei cu ghirlandă, cusute cu roșu, negru și fir auriu. Galben, verde, violet, roșu, auriu, argintiu.

Fig. 4 - Pânză de bumbac, țesută în două ite, lată de 32 cm Bumbac alb, fir metalic auriu și argintiu, cotton policrom Cusut peste fire, punct în cruce, lăntișor, drug alb. Pieptul, lung de 55 cm este croit din două foi de 31 cm iar spatele dintr-o foaie lată de 46 cm și doi clini laterali de 6 cm. Mâneca are altiță separată de 22/20 cm, continuată cu o foaie lungă de 48 cm și manșetă de 7 cm. Decorul pieptului și spatelui este compus din câte două registre longitudinale cu coronițe din fir și mărgelile policrome. Altița, înconjurată pe trei laturi cu registre din fir auriu, are trei galoane cu câte cinci ghivece policrome, despărțite prin două registre din lăntișor de fir. Încrețul de 7 cm este cusut cu motive romboidale albe, conturate cu mărgelile albastre, roșii și verzi. Partea de jos a mânecii are cinci registre oblice cu motive geometrice policrome, iar manșeta este decorată cu romburi și motive florale. Roșu, verde, albastru, negru, auriu, argintiu.

Fig. 5 - Pânză de cânepă, țesută în două ițe lată de 45 cm. Cânepă, bumbac policrom, fir metalic auriu și argintiu, fluturi argintii, mărgelile mici albastre și verzi. Cusut peste fire, găurele oarbe, drug, fluturi fixați cu mărgelile. Pieptul și spatele sunt croite din câte o lățime și doi clini laterali de 22/22 cm, cu pavă de 6/6 cm. Mâneca, lungă de 73 cm, are altiță separată de 23/27 cm, continuată cu o foaie, terminată cu încreț și bentiță de 1 cm. Altița, mărginită pe trei laturi cu un registru din fir, are cinci galoane cu motive geometrice roșii și patru registre cu fir auriu și argintiu. Încrețul este decorat cu mici romburi policrome și fluturi argintii. Pe trei laturi apar cruciulițe roșii. Pe parte de jos a mânecii apare un copac alb, cu ramuri terminate în romburi, albe, roșii, galbene, punctate cu mărgelile mici verzi, violet și fluturi argintii. Mâneca se termină cu bentiță pe care apar motive florale roșii. Roșu, alb, verde, mov, galben, auriu, argintiu.

Fig. 6 - Bumbac, fir metalic auriu. Pânză lată de 44 cm, țesută în patru ițe. Bumbac roșu, negru, galben, portocaliu, alb. Cusut peste fire, lăncișor, cruci, feston. Pieptul și spatele sunt formați din câte o foaie, lată de 44 cm, la care se adaugă doi clini laterali de 22 cm. Mâneca, lungă de 69 cm, prezintă altiță separată și este formată dintr-o foaie, cu pavă dispusă la subraț. Pieptul și spatele sunt decorate la marginea foii cu un șir vertical de motive geometrice, dispuse independent. Mâneca este decorată în sistemul clasic: altiță formată din trei registre de motive florale, separate de rânduri orizontale de fir metalic, încrețul prezintă de-cor geometric; pe râuri sunt dispuse motive florale independente. La gât și la terminația mânecii, feston. Roșu, galben, negru, galben, portocaliu, alb, auriu.

Fig. 7 - Cânepă, bumbac. Pânză lată de 40 cm, țesută în patru ițe. Bumbac roșu, negru, galben, albastru, alb. Cusut peste fire, țesut, feston la gura cămășii. Pieptul este format din două foi de pânză, care se unesc cu ce-a de-a treia, din spate. Lungimea iei este de 48 cm. Mâneca, lungă de 72 cm, este formată dintr-o foaie, cu pavă dispusă la subraț. Pieptul și spatele sunt decorate la marginea foi cu un șir vertical de motive geometrice, dispuse independent, alternate cromatic. Mâneca are altiță și încrețul țesute în război. Decorul altiței este format din benzi orizontale policrome; încrețul, de culoare albastră, este decorat cu o rețea de motive geometrice: romburi; râurile sunt formate din registre oblice de motive geometrice. Terminația mânecii și gura cămășii sunt festonate. Roșu, negru, galben, albastru, alb.

Fig. 8 - Pânză de cânepă țesută în două ițe, lată de 57 cm. Bumbac roșu, negru, portocaliu, alb. Punct bătrânesc, lănișor, încreț, zigzag, găurele. Stanii, de 106 cm, sunt croiți dintr-o singură foaie, decupată rotund în dreptul capului și doi clini laterali ascuțiți de 32/6 cm. Mâneca este de 46 cm. Pieptul este decorat la gât cu zigzag roșu cu negru, la gură cu pomișori, alternați roșu cu negru, iar pe umeri. imitând altița, cu patru galoane în aceleași culori, conturate pe trei laturi cu registre în zigzag policrom. Dedeșubt, apare un încreț portocaliu cu romburi roșu cu negru de 4 cm. Partea de jos a mânecii este împodobită cu șapte registre oblice cu rozete, încreț și tiv roșu cu negru în alternanță. Roșu, negru, portocaliu, alb

13. Inv. 20195

Fig. 9 - Pânză de in, țesută în două ițe, lată de 35 cm. Arnici negru, lânică policromă, mătase roșie, fir metalic auriu. Cusut peste fire, lănișor, cruci, drug. Pieptul, lung de 55 cm este format din două lățimi iar. spatele dintr-o lățime și doi clini laterali, cu o lățime de 12 cm Mâneca are altiță separată de 28/28 cm și este formată dintr-o foaie lungă de 48 cm Sub braț este montată pava de 16/16 cm Foile componente sunt încrețite în jurul gâtului pe un șnur. Pieptul și spatele sunt decorat cu câte două șiruri înguste de motive florale, dispuse longitudinal. Altița, înconjurată pe trei laturi cu registre policrome dispuse oblic, are cinci galoane cu motive florale și patru dungi oblice, despărțite cu lănișor auriu. Mâneca se continuă cu încrețul romboidal de culoare roșie și zece dungi cu motive florale, dispuse oblic. Terminația din jurul gâtului și a mânecilor are drug negru și roșu pe segmente. Roșu, negru, bleu, auriu, alb.

Fig 10 – Pânză de in, țesută în două ițe cu grupe de dungi late maro, lată de 45 cm. In, bumbac, arnici, fir metalic auriu, mărgelile policrome. Punct în cruce, lăncișor, zigzag. Pieptul, lung de 55 cm, este croit din două lățimi, iar spatele dintr-o singură lățime. Mâneca este formată dintr-o foaie de 48/45 cm și altița separată, de 22/25 cm. Pe piept apar cinci grupuri de dungi maronii și șapte șiruri cu motive geometrice negre, iar pe spate patru grupuri de dungi și două rânduri de motive geometrice cusute cu negru. Ansamblul decorativ al mânecii este structurat pe trei segmente: altița înconjurată pe trei laturi cu lăncișor de fir și puncte policrome de mărgelile, cu cinci galoane negre, încadrate de patru registre cu fir și puncte colorate de mărgelile; încrêț de 7 cm, cu motive romboidale, bej, negru, roșu, alb, continuat cu un arbore cu ramuri negre și ghivece cu galben, bleu, verde. Maro, auriu, bej, negru, roșu, alb, galben, bleu, verde.

Fig. 11 - Pânză de în, țesută în două ițe, lată de 45 cm. In. Bumbac negru, galben, roșu, mărgelă verzi, fir metalic auriu și argintiu. Cusut în urma acului, punet în cruce, feston roșu. Pieptul, lung de 67 cm, este croit din două lățimi, care se continuă și în spate, unde se unesc cu o foaie întreagă. Mâneca cu altiță separată de 28/32 cm, se continuă cu o lățime de pânză, lungă de 52 cm. Sub braț este despicată pentru a introduce pava de 8/8 em. Părțile componente sunt cusute împreună, finisate cu feston roșu și încrețite în jurul gâtului pe o ață. Pieptul și spatele sunt decorate cu câte două registre longitudinale, formate din casete alternate cu spații albe. Altița, înconjurată pe trei laturi cu un registru cusut cu fir auriu, are șapte galoane cu jumătăți de romburi policrome și zigzag cu fir, despărțite prin șase registre din lănișor auriu. Încrêțul de 6 cm cu motive romboidale negre se continuă cu opt registre cu motive vegetale policrome, dispuse oblic. Mâneca liberă este finisată cu feston roșu. Negru, roșu, galben, albastru, verde, auriu, argintiu.

Fig. 12 - Pânză de bumbac, țesută în două ițe, lată de 45 cm. In, bumbac policrom, mărgelă galbene și albe. Punct în cruce, cusut peste fire, lăncișor, cheițe lucrate cu acul, drug. Pieptul, lung de 52 cm, este croit dintr-o lățime dispusă central și două jumătăți laterale, care se continuă spre spate, unde se unesc cu o foaie întreagă. Mâneca are altiță separată de 20/24 cm și o foaie, lungă de 49 cm Spatele și pieptul sunt decorate cu câte două șiruri de motive florale cusute cu negru. Altița este înconjurată pe trei laturi cu registre de mărgelă portocalii și albe și are cinci galoane cu motive romboidale cu negru, despărțite prin două registre de mărgelă portocaliu și alb. Pe încrețul de 5 cm sunt cusute jumătăți de romburi, cu ață policromă și mărgelă verzi și albastre. Decorul se continuă cu patru registre late, longitudinale, cu motive florale și patru registre înguste cu motive geometrice, dispuse oblic. În jurul gâtului și la terminația mânecilor este cusut drug roșu. Negru, portocaliu, roșu, portocaliu, alb.